

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** М. Закіров, д-р політ. наук, завідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, завідділу оперативної інформації, Т. Дубас, завідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. **Комп'ютерний дизайн:** Г. Булахова. **Адреса редакції:** НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі
Інформаційно-аналітичний журнал

№ 15 2019

ЗМІСТ

Коротко про головне

Глава держави підписав Указ щодо розвитку електронних послуг.....3

Аналітика

Політичні акценти

Потіха А.

Підсумки виборів до Верховної Ради в Західній Україні.....4

Тарасенко Н.

Підсумки позачергових парламентських виборів у Південних регіонах та у закордонному виборчому окрузі.....12

Закіров М.

Дострокові вибори до Верховної Ради України у Східному регіоні.....24

Рудь І.

Позачергові вибори до Верховної Ради України 21 липня 2019 р. у Північних областях: динаміка та основні результати.....29

Якименко Ю.

Ітоги внеочередных парламентских выборов в Украине в оценках СМИ.....34

Горова С.

Перспективи реалізації Мінських домовленостей як шлях до врегулювання українсько-російського протистояння.....42

До нових стандартів самоврядування

Пальчук В.

Впровадження принципів електронного самоврядування в громадах...51

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....59

Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....61

Наукові видання НАН України.....77

Корпоративне співробітництво.....78

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....79

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності.....81

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу.....83

Наука і влада.....87

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Картузов К.

Наукова бібліотека в «хмарах»: реалії та перспективи.....88

Коротко про головне

Глава держави підписав Указ щодо розвитку електронних послуг

В один клік без черг та хабарів: Глава держави підписав Указ щодо розвитку електронних послуг

Президент України В. Зеленський підписав Указ «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг», що спрямований на упорядкування та забезпечення прозорості роботи державних реєстрів, розвиток сучасних засобів електронної ідентифікації та запровадження пріоритетних для громадян і бізнесу електронних державних послуг.

Документ передбачає першочергове проведення повного аудиту роботи державних реєстрів.

«Сьогодні в Україні нараховується понад 350 державних реєстрів, більшість з яких функціонують абсолютно неефективно та непрозоро. Це є головною причиною виникнення рейдерства, корупції та інших схем при наданні різноманітних державних послуг, наприклад у будівельній чи земельній сферах», – зазначив радник Президента України М. Федоров. За його словами, аудит реєстрів та подальше їхнє упорядкування, поширення єдиного ідентифікатора фізичної особи для пов'язання даних з різних реєстрів і впровадження електронної взаємодії дасть змогу не вимагати від громадян постійно одну й ту саму інформацію та різноманітні довідки і значно спростити всі державні послуги.

«Прозора та надійна робота держреєстрів буде запорукою безпечного розвитку бізнесу та ефективного управління країною в цілому», – додав радник Глави держави.

Крім того, указ Президента передбачає запровадження єдиного веб-порталу електронних послуг, де українці зможуть за допомогою електронного кабінету отримувати доступ до інформації щодо себе в державних реєстрах (наприклад, про майно, землю, транспорт, податки і доходи) та пріоритетні електронні державні послуги. Так, указом першочергово передбачається реалізація електронних послуг, пов'язаних із народженням дитини (проект «єМалятко»), реєстрацією її місця проживання, реєстрацією фізичної особи як платника податків під час першого оформлення паспорта громадянина України, перевіркою наявності у водія документів тощо.

«Наразі ми проводимо дослідження щодо корупції у сфері адміністративних послуг. Вже точно можна сказати, що це мільярди гривень на рік з кишень українців. Тож ми сформуваємо перелік близько 200 найбільш важливих послуг для громадян і бізнесу, щоб першочергово запровадити їхнє надання в режимі онлайн. Кожен українець зможе бачити наш план та

перебіг реалізації цих завдань на спеціальному веб-сайті», – повідомив М. Федоров.

Також указом започатковується робота над проведенням електронних виборів та електронного перепису населення в Україні.

Серед ключових завдань, передбачених указом, – прискорення наповнення Єдиного державного демографічного реєстру, який наразі містить дані лише близько 14 млн громадян, та запровадження інноваційних засобів електронної ідентифікації.

«Відсутність у громадян засобів eID є ключовим бар'єром на шляху розвитку е-послуг та цифрової економіки в цілому. Вже восени цього року ми плануємо розпочати видачу паспортів у вигляді ID-карток одразу з електронним підписом, але пріоритет робимо на запровадженні та масштабуванні таких інноваційних підходів, як MobileID та SmartID, а також інших альтернативних засобів. Щоб кожен українець зміг якомога швидше відчутти переваги цифрових перетворень у країні», – зазначив радник Президента (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2019. – 30.07).

Аналітика

Політичні акценти

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Підсумки виборів до Верховної Ради в Західній Україні

21 липня 2019 р., по всій Україні відбулись позачергові вибори до Верховної Ради України. Центральна виборча комісія вранці 26 липня 2019 р. обробила всі 100 % протоколів на позачергових виборах до ВРУ. За даними ЦВК в Україні прийшли на виборчі дільниці 49,8 % громадян. Партія «Слуга народу» отримала 43,16 % голосів, «Опозиційна платформа – За життя» – 13,05 %, «Батьківщина» – 8,18 %, «Європейська солідарність» – 8,1 %, а «Голос» – 5,82 %. Вибори відбулися у відповідності з законом без значних порушень, які могли б вплинути на результати волевиявлення громадян. Спостерігачі відзначили, що вибори проходили демократично і на високому рівні. Подібну оцінку дали і зарубіжні політики. Зокрема, послы країн G7 вважають позачергові вибори такими, що відбулися на конкурентній основі.

В свою чергу у заяві речник Європейського Союзу повідомив, що ЄС, посилаючись на оцінки спостережної місії ОБСЄ, визнав вибори, що відбулися в Україні 21 липня 2019 р., конкурентними та демократичними, і водночас порадив усунути виявлені під час їх проведення недоліки. «Після президентських виборів у березні та у квітні, український народ знову надав потужний мандат для впровадження реформ протягом наступних п'яти років. Зараз це – відповідальність нової влади, – відповісти на очікування народу

України», – йдеться у тексті повідомлення (URL: <https://www.5.ua/polityka/yes-vyznav-parlamentski-vybory-v-ukraini-196197.html>).

Разом з тим спостережна Місія повідомила про випадки скупівлі голосів, про змішування ділових та політичних інтересів, якими диктувалося висвітлення виборів у медіа, як і про інші зловживання, особливо в мажоритарних округах. Також було вказано, щоб українська влада виправила відмічені недоліки, на основі рекомендацій ОБСЄ/БДПЛ, перед початком визначеного електорального циклу, включаючи місцеві вибори 2020 р. «Європейський Союз підтримує демократичну, стабільну та процвітаючу Україну. Ми сподіваємося розвинути нашу політичну асоціацію та економічну інтеграцію, та досягти результатів у процесі реформ, який є в основі нашої Угоди про асоціацію, та тісно співпрацювати над цими питаннями з новою Верховною Радою та новим Урядом, коли він буде сформований», – зазначається в заяві представників ЄС.

Міністр закордонних справ Канади Х. Фріланд також привітала українців з успішним проведенням демократичних дострокових виборів у ВРУ. Вона подякувала членам канадської місії спостерігачів, які працювали на виборах, і стежили за ходом голосування. «Канада вітає народ України з втіленням його демократичного права під час парламентських виборів. Спасибі Л. Аксворсі і всім канадським спостерігачам за виборами, які підтримували прозорість і підзвітність цього демократичного процесу», – зазначила Х. Фріланд (URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2019/07/23/novost/politika/kanade-ocenili-parlamentskie-vybory-ukraine>).

В цілому по Україні вибори пройшли в рівних умовах, але були певні регіональні особливості. Зокрема, це стосується результатів волевиявлення. В Західній Україні партія «Слуга народу» не мала такої великої переваги, як в деяких інших областях. Проте і там вони отримали досить високий результат, на який мало хто сподівався, особливо в мажоритарних округах.

За попередніми даними Центрвиборчкому, найнижча активність виборців 21 липня 2019 р. була зафіксована в Закарпатській обл. Там явка ледь переважила за 41,16 %. «Це пов'язано з тим, що на Закарпатті з огляду на його географічне розташування поблизу кордону частка людей, які перебувають на роботі в сусідніх країнах, особливо висока. На президентських виборах тут також був найнижчий показник явки», – зазначила керівник Фонду «Демократичні ініціативи» І. Бекешкіна (URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vybor-menshinstva-ukraintsy-peredali-vsyu-1563896020.html>).

В Закарпатській обл. за партію «Слуга народу» проголосували 49,86 % виборців, які прийшли на вибори, за партію «Батьківщина» – 10,04 %, за «Опозиційну платформу – За життя» – 8,01 %, за «Опозиційний блок» – 5,06 %, за «Європейську солідарність» – 4,58 % .

Щодо мажоритарників, то тут, попередньо, перемогли: 68 округ – Р. Говарт – самовисуванець; 69 округ – В. Балоба – «Єдиний центр»; 70 округ – М. Лаба – «Слуга народу»; 71 округ – В. Лунченко – самовисуванець; 72 округ – В. Петьовка – самовисуванець; 73 округ – В. Поляк – самовисуванець.

Не до кінця була вирішена ситуація на 69 окрузі. Як інформують ЗМІ, Окружна виборча комісія № 69 з центром у Мукачеві на Закарпатті зранку в суботу проводила повторний підрахунок голосів на всіх 133 дільницях округу. ОВК прийняла рішення про повторний підрахунок голосів на підставі заяв кандидата в народні депутати від «Єдиного центру» В. Балоби та уповноваженої особи від кандидата в нардепи Е. Токаря зі «Слуги народу». Про це повідомила громадська мережа ОПОРА ([URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_pererahovuyut-golosi-na-okruzi-de-peremig-viktor-baloga/918234](https://gazeta.ua/articles/politics/_pererahovuyut-golosi-na-okruzi-de-peremig-viktor-baloga/918234)).

За словами В. Балоби, були порушення на 14 дільничних комісіях. Він попросив про проведення повторного перерахунку голосів на них, а також на всіх ДВК округу. «На ДВК зафіксовані факти порушення таємниці голосування, які проявилися в присутності в кабінках більше однієї людини; кількість виборчих скриньок була менше, ніж встановлено нормами, а приміщення для голосування були фізично непридатними до кількості виборців; зафіксовані випадки надання виборцями бюлетенів без передбачених Законом документів», – ідеться в заяві В. Балоби.

В свою чергу, команда Е. Токаря зафіксувала понад 30 порушень в день голосування, склала на них акти і написала скарги. За їхньою інформацією, поліція в Закарпатській області відкрила кримінальне провадження про невідповідне поводження з виборчою документацією. «Мали місце факти опускання виборчого бюлетеня до виборчої скриньки іншими особами, а також голосування особами, які не мали права голосу, або не були включені до списків виборців», – наголосили представники Е. Токаря.

Проте, як інформують ЗМІ, Центральна виборча комісія скасувала постанову ОВК № 69 про перерахунок голосів на окрузі на Закарпатті, де В. Балоба перемагає у представника «Слуги народу» Е. Токаря. Комісія скасувала постанову ОВК ОВО № 69 від 24 липня 2019 р. про проведення повторного підрахунку голосів виборців на 133 виборчих дільницях в цьому окрузі та визнала протиправними її дії щодо повторного підрахунку голосів виборців на виборчих дільницях та складення відповідних протоколів. Розглянувши вказану постанову ОВК та інші наявні матеріали, ЦВК встановила, що заяви та скарги, на підставі яких окружною комісією прийнято рішення про проведення повторного підрахунку голосів виборців на всіх виборчих дільницях округу, надійшли вже після прийняття документів від ДВК ([URL: https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/27/7222110](https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/27/7222110)).

Тому у ЦВК вирішили, що ОВК прийняла вказану постанову всупереч вимогам закону, з перевищенням наданих їй повноважень і зобов'язала

вказану ОВК невідкладно встановити підсумки голосування на окрузі № 69 та невідкладно транспортувати їх та іншу встановлену законом виборчу документацію до ЦВК.

Варто відзначити, що у відповідності до результатів голосування, оприлюднених ЦВК, по одномандатному округу № 69, лідером став кандидат В. Балоба. На другій позиції – кандидат Е. Токар. Різниця між кандидатами склала 798 голосів.

Деякі експерти звертають увагу на результати кандидатів, яких підтримувала угорська влада. Як відомо високопосадовці з Угорщини відкрито підтримували деяких кандидатів у народні депутати України. Тому з боку України була висловлена стурбованість щодо низки візитів на Закарпаття офіційних осіб Угорщини та їх публічних заяв агітаційного характеру на підтримку В. Брензовича та деяких інших кандидатів. Міністерство закордонних справ України попередило угорських чиновників, що готове вжити заходів, аби не допустити втручання угорської влади у внутрішньополітичне життя України перед парламентськими виборами (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/22/7221586>).

Проте, як інформують ЗМІ, троє кандидатів до Верховної Ради України, які балотувалися у мажоритарних округах на Закарпатті і мали підтримку з боку угорської влади, програли вибори. Три угорські кандидати – В. Брензович, Й. Борто та М. Товт – балотувалися як самовисуванці у парламент за мажоритарними округами, використовуючи як українську, так і угорську версію гасла «Nekünk Kárpátalja az első». Українською ця фраза перекладається як «Для нас головне – Закарпаття».

Не зовсім очікуваними стали результати виборів в Івано-Франківській області, де значну перевагу мала партія «Слуга народу». Щоправда і тут виборці продемонстрували бажання змінити стару владу і голосували, як і в більшості областей за партію В. Зеленського не аналізуючи її склад. Явка в Івано-Франківській обл. склала 48,04 %. Переможці: «Слуга народу» – 33,81 %, «Батьківщина» – 14,67 %, «Голос» – 13,25 %, «Європейська солідарність» – 11,94 %, «Свобода» – 8,39 %.

В одномандатних виборчих округах також перевага за «Слугою народу». Зокрема, на 84 окрузі переміг І. Фріс – «Слуга народу», 85 округ – Е. Прощук – «Слуга народу», 86 округ – О. Матусевич – «Слуга народу», 87 округ – З. Андрійович – «Слуга народу», 89 округ – В. Тимофійчук – «Слуга народу». І лише на двох округах перемогли представники не президентської партії: 83 округ – О. Савчук – ВО «Свобода», 88 округ – А. Іванчук – самовисуванець (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/hto-prohodit-v-radu-po-mazhoritarci-spisok-nardepiv-novini-ukrajini-50033464.html>).

Чернівецька область також підтримала «Слугу народу». При низькій явці, всього 42,06 %, більшість, від тих хто взяв участь у виборах, проголосували за «Слуга народу» – 50,67 %. Інші партії отримали такі результати: «Батьківщина» – 10,26 %, «Опозиційна платформа – За життя» –

8,87 %, «Європейська солідарність» – 6,71 %, «Радикальна партія Олега Ляшка» – 4,85 %.

У мажоритарних округах Чернівецької області, за даними ЦВК впевнено лідирують кандидати від партії «Слуга народу» О. Лис (округ 201). За нею з великим відривом ідуть самовисуванець і нинішній депутат від «Народного фронту» М. Федорук і кандидат від партії «Опозиційна платформа – За життя» В. Михайлішин. М. Заремський переміг на окрузі 202. За ним із великим відривом ідуть самовисуванець і нинішній депутат від «Блоку Петра Порошенка» І. Рибак і кандидат від ВО «Батьківщина» А. Маковей. У 203-му окрузі Чернівецької області переміг кандидат від «Слуги народу» Г. Мазурашу. У 204 окрузі Чернівецької області також переміг кандидат від партії «Слуга народу» В. Божик, а нинішній депутат, голова фракції «Народний фронт» М. Бурбак до Верховної Ради не пройшов (URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/election2019/602579.html>).

На відміну від Закарпатської і Чернівецької обл., явка виборців в Тернопільській обл. була вища і склала 54,21 %, що більше ніж по Україні. В цій області також перемогла партія «Слуга народу», але з меншим відривом від інших. Як інформують ЗМІ, за «Слугу народу» проголосували 31,51 % виборців, які брали участь у голосуванні, за партію «Голос» – 13,07 %, за «Європейську солідарність» – 12,59 %, за «Батьківщину» – 12,23 %, за «Радикальна партію Олега Ляшка» – 7,37 %.

При цьому більшість місць в одномандатних виборчих округах теж за представниками партії «Слуга народу»: 163 округ – А. Богданець – «Слуга народу», 164 округ – І. Василів – «Слуга народу», 165 округ – І. Чайківський – самовисуванець, 166 округ – М. Люшняк – самовисуванець, 167 округ – В. Гевко – «Слуга народу».

Значних порушень виборчого законодавства в області не зафіксовано. Як зазначила координаторка спостереження Громадянської мережі ОПОРА за виборами в Тернопільській обл. О. Галушка, спостерігачі ОПОРИ слідували за ходом голосування та підрахунком голосів виборців на дільницях, відповідно до статистичної вибірки, а також були присутніми на засіданнях окружних виборчих комісій області під час прийому протоколів про підрахунок голосів від дільничних виборчих комісій. Грубих та масових порушень законодавства, які б могли вплинути на результати голосування, спостерігачі не зафіксували, однак, було виявлено цілу низку менш значимих порушень. Випадки, зокрема, стосувалися видачі бюлетеня виборцю, який пред'явив для його отримання документ не передбачений Законом, а також виправлення протоколів про підрахунок голосів виборців членами ДВК у приміщенні ОВК. «Ситуація, коли бюлетень видається особі, яка не пред'явила паспорт України, – це кримінальний злочин, який передбачає покарання для члена ДВК у вигляді позбавлення волі. І ми про це наголошували членам усіх дільничних комісій». – зазначила громадська омбудсменка із захисту виборчих прав Громадянської мережі ОПОРА в Тернопільській області О. Мазаєва (URL: <http://pressclub.te.ua/29183>).

Схожі порушення були зафіксовані і в інших областях. Як відзначають спостерігачі частина порушень стосувалися підготовки приміщень для голосування. Для прикладу, ДВК с. Беримівці (Зборівський р-н, округ № 165) розмістила кабінки для голосування біля вікна, чим допустила можливість порушення таємниці голосування. На чотирьох виборчих дільницях у приміщенні для голосування ДВК не було інформаційних плакатів, на 17 виборчих дільницях була зафіксована недостатня кількість виборчих скриньок. Разом з цим спостерігачка двічі зверталася в поліцію з приводу того, що члени ДВК вносили чи виправляли відомості в протоколах підрахунку голосів у приміщенні окружної виборчої комісії. Мало місце і одне звернення до суду. Тернопільський міськрайонний суд розглядав позов громадянина С. Вив'юрки щодо бездіяльності дільничної виборчої комісії № 611125 округу № 163 (м. Тернопіль), однак, суд прийняв рішення, яким відмовив у задоволенні позивних вимог.

О. Мазаєва також зупинилася на проблемах, пов'язаних з технічним забезпеченням виборчих дільниць. Так, приміром, частина приміщень для голосування були недоступні для людей з обмеженими можливостями у самостійному пересуванні через відсутність пандусів. Торкнулася вона і низки «прогалин у законодавстві», які наразі ускладнюють виборчий процес та вирішення проблем, що виникають в його ході.

Як повідомили представники ОПОРИ, в день голосування спостерігачі цієї мережі проводили паралельний підрахунок голосів в загальнодержавному виборчому окрузі. Результати підрахунку, в основному, співпали з офіційними.

А от у Львівській області результати голосування відмінні від тих які зафіксовані по всій Україні. Саме тут найбільше голосів отримала партія «Голос». При явці 53,42 % виборці у Львівській області проголосували: за партію «Голос» – 23,09 %, за «Слугу народу» – 22,03 %, за «Європейську солідарність» – 19,87 %, за «Батьківщину» – 9,44 %, за ВО «Свобода» – 5,46 %.

В одномандатних виборчих округах представники «Слуги народу» вибороли два місця в парламенті. Місця в парламенті завоювали представники різних політичних сил і самовисуванці: 115 округ – Н. Піпа – партія «Голос», 116 округ – М. Княжицький – «Європейська солідарність», 117 округ – Я. Руцишин – партія «Голос», 118 округ – Г. Васильченко – партія «Голос», 119 округ – М. Бондар – «Європейська солідарність», 120 округ – Я. Дубневич – самовисуванець, 121 округ – О. Саламаха – «Слуга народу», 122 округ – П. Бакунець – «Самопоміч», 123 округ – Т. Батенко – самовисуванець, 124 округ – Ю. Камельчук – «Слуга народу», 125 округ – А. Лопушанський – самовисуванець, 126 округ – А. Кіт – самовисуванець.

Проте, як інформують ЗМІ, не все ще завершено у Львівській обл. 25 липня 2019 р. кандидати в нардепи в одномандатному виборчому окрузі № 119 О. Кавецький та В. Кравчук подали позов до Львівського окружного адміністративного суду проти Окружної виборчої комісії по № 119 округу.

Вони вимагали визнати бездіяльність та протиправні дії окружної виборчої комісії з виборів народних депутатів України одномандатного виборчого округу № 119 щодо реагування на порушення виборчого законодавства під час підрахунку голосів виборців, та зобов'язати окружну виборчу комісію з виборів народних депутатів України одномандатного виборчого округу № 119 провести повторний підрахунок голосів на ряді виборчих дільниць (URL: https://gazeta.ua/articles/life/_hochut-zabrati-peremogu-u-veterana-ato-sud-postanoviv-pererahuvati-golosi/918344).

Львівський окружний суд ухвалив рішення щодо адміністративного позову кандидатів у народні депутати України по 119 округу В. Кравчука та О. Кавецького. Судді вирішили, що ОВК має здійснити перерахунок голосів на шести дільницях округу.

В цілому ж політики і експерти відзначають несподіваний успіх партії «Слуга народу» в Західній Україні, де завжди домінували партії національного спрямування. Навіть самі члени партії «Слуга народу» мало сподівались на такий успіх. Найбільше результат мажоритарних кандидатів здивував партію «Слуга народу» на Львівщині, адже там посилено працював «Голос» С. Вакарчука та «Європейська солідарність» П. Порошенка. Про це заявив керівник партії Д. Разумков. «Найбільше здивували, мабуть, ті, хто виграв у Львівській області. Їм було, мабуть, важче всього, бо туди кинули великі ресурси й “Голос”, й “Європейська солідарність”. Тим не менш, хлопці молодці. І в нас непоганий результат у Львівській області загалом», – наголосив керівник «Слуги народу» (URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_najbilshe-nas-zdivuvali-mazhoritarniki-na-lvivschini-razumkov/917717).

Українських експертів дуже здивували списки мажоритарників партії «Слуга народу». Адже це люди, які є представниками дуже різних професій і виникає запитання, що можуть вони дати законодавчому органу.

На думку представників «Слуги народу», нічого дивного, сталося те, що переважна більшість українського суспільства сказала «ні» старим елітам. «Цей запит був під час президентської кампанії, а тепер це на рівні Верховної Ради», – заявив радник В. Зеленського М. Потураєв (URL: https://24tv.ua/mazhoritarniki_slugi_narodu_predstavnik_partiyi_poyasniv_chomu_visuvalisya_fotograf_ta_nyanya_n1183691).

За його словами, такий запит є не всюди, але був реалізований й на рівні місцевих еліт. Де ситуація у певних містах, районах та областях гірша, аніж була на рівні Верховної Ради. Там є випадки, коли люди керують ще з часів СРСР. Це, звісно, що поодинокі випадки, але вони є. «Наші депутати відображають Україну. Ми, як партія, яка фактично рівно взяла по всій Україні, звичайно, що можемо цим дивувати когось. Але ми партія не стільки радикально ідеологічна, а скільки партія з принципами», – запевнив радник В. Зеленського.

Він назвав три головних принципи партії: «Не брехати. Не красти. Не відступати від того, що ти вже запланував й пообіцяв людям зробити». «Тому

погляди можуть бути різні, як і в країні. Всі ці люди відтепер в одній партії. Вони в мініатюрі відображають українське суспільство таким, яким воно є. З такими компетенціями, з такими різними способами заробити собі копійку на життя – це Україна в мініатюрі. Звичайно, що ми абсолютно усвідомлювали про різний рівень компетенції, тому ми плануємо з'їзд всієї фракції», – зазначив М. Потураєв.

Експерти стримано коментують результати виборів до Верховної Ради України і обережні в прогнозах. Адже ні В. Зеленський, ні представники його команди не пояснюють чітко свої наміри і не озвучують свої стратегічні плани. Щодо успіху партії на виборах, то на думку експертів, це заслуга В. Зеленського, який має високий рейтинг. І виборці голосували за надію, яку вони пов'язують з В. Зеленським. Ймовірно і новообрані депутати будуть діяти в парламенті за вказівками самого В. Зеленського і його оточення. Як зазначив В. Фесенко, політолог, директор Центру політичних досліджень «Пента», у першу чергу це перемога В. Зеленського, а вже в другу – його партії. «На цих виборах ми спостерігали продовження електоральної революції Зеленського. У дещо інших формах і трохи менших масштабах, ніж під час президентських виборів, однак, судячи з усього, феномен Зеленського продовжує працювати, широкий загал виборців готовий підтримати його», – зазначив експерт (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/pidsumki-parlamentskih-viboriv-2019-peremoga-volodimira-zelenskogo-novini-ukrajini-50033509.html>).

За його словами, запит на оновлення зберігається. Серед п'ятірки переможців, що подолали п'ятипроцентний бар'єр, є нові політичні сили, які свідомо зробили ставку на оновлення, в тому числі, і в своїх списках. Це «Слуга народу» і «Голос».

В. Фесенко звернув увагу на втрати П. Порошенка в Західній Україні, де конкурентом його партії була партія С. Вакарчука. Проте, як зазначив експерт, «Європейська Солідарність» отримала відносну перемогу. Видно, що П. Порошенко був радий почесному третьому, чи навіть четвертому місцю, але результат його партії майже вдвічі менший, ніж результат його особистий в першому турі президентських виборів. «В основному, причина в тому, що частина виборців пішли до “Голосу” і партії В. Гройсмана. Рівень підтримки скорочується, політична зірка П. Порошенка продовжує заходити. Це втішна перемога і не більше того», – наголосив експерт.

На його думку, тут спостерігається дуже цікава тенденція. У більшості лідерів президентських виборів, рейтинг їхніх партій на парламентських виборах нижче, ніж результат на президентських виборах. Так було в 2014 р., коли партії Ю. Тимошенко, П. Порошенка, О. Ляшка і О. Гриценка отримали менше, ніж самі лідери. І тут схожа ситуація, лише з двома винятками. Партія В. Зеленського, але це феномен самого Президента і високого рівня його підтримки, і партія В. Медведчука, яка отримала приблизно стільки ж, скільки отримав Ю. Бойко на президентських виборах. «Це дуже цікава тенденція, що демонструє, як у нас змінюється настрій виборців і як важко

утримувати рівень популярності дві кампанії поспіль. Звідси відносний провал Смешка (але там були помилки і у виборчій кампанії) і повний провал О. Гриценка. Я вважаю, що причина провалу останнього в тому, що значна частина виборців, що вагалися на цьому фланзі і не знали, за кого голосувати – за П. Порошенка, партію С. Вакарчука або О. Гриценка – в результаті проголосувала за партію С. Вакарчука», – зазначив В. Фесенко.

Саме завдяки виборцям Західних областей України партія «Голос» отримала той результат який має. Був ризик, за даними соціологів, що вони не пройдуть до ВРУ, але як не парадоксально це їм допомогло. Опитування мобілізували багатьох проголосувати за цю молоду партію.

Експерт прогнозує, що «Слуга народу» створить коаліцію з «Голосом». Нехай навіть формально, для демонстрації партнерських відносин і якоїсь демократичності, у тому числі, перед нашими західними партнерами. «Коаліція може стати хорошим підстраховуванням – це важливий тактичний момент, який буде оберігати “Слугу народу” від впливу як гонористих мажоритарників, так і інших партій. Думаю, що це буде навіть корисно. Оскільки однопартійна більшість – це чимало спокус, здатних привести до помилок і деформацій. З точки зору як тактики, так і стратегічних інтересів країни (і частково В. Зеленського) – коаліція краще», – вважає В. Фесенко.

Проте, як буде діяти В. Зеленський і його команда покаже час. Вони поки що не заявляли про створення коаліції з партією «Голос», але і не відкидали таку можливість.

За словами експертів, ці вибори підтвердили тренди президентських виборів. З огляду на нову перемогу В. Зеленського, можна очікувати ще на одні вибори. Бажання у В. Зеленського та його команди розвинути успіх буде дуже великим, питання тільки в тому, як юридично вони спробують довести і забезпечити проведення дострокових місцевих виборів.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Підсумки позачергових парламентських виборів у Південних регіонах та у закордонному виборчому окрузі

За результатами обробки Центральною виборчою комісією 100 % протоколів на позачергових парламентських виборах участь у волевиявленні 21 липня 2019 р. взяли 49,84 % з усіх зареєстрованих виборців. У південних регіонах України найбільшу активність виявили жителі Запорізької області, де проголосувало 50,82 % виборців. На Миколаївщині явка на парламентських виборах склала 47,09 %, на Одещині – 46,97 %, на Херсонщині – 43,93 %.

Як і у більшості областей України, на Півдні перше місце за кількістю отриманих голосів здобула партія «Слуга народу». Загалом у Південних регіонах за президентську політсилу проголосували 50,4 % виборців. Набагато менше голосів у цьому регіоні отримали «Опозиційна платформа –

за життя» (16,5 %) та «Європейська солідарність» (5,8 %) (URL: https://24tv.ua/parlamentski_vibori_2019_yak_za_kogo_golosovali_v_oblastyah_ukrayi_n1180582).

Спектр підтримки політичних партій за областями виглядає наступним чином:

Одеська область:

- «Слуга народу» – 47,03 %;
- «Опозиційна платформа – За життя» – 23,35 %;
- «Опозиційний блок» – 4,85 %;
- «Партія Шарія» – 4,72 %;
- «Батьківщина» – 4,55 % (URL: <https://tsn.ua/politika/cvk-porahuvala-100-byuleteniv-rezultati-pozachergovih-viboriv-do-radi-1384767.html>).

Миколаївська область:

- «Слуга народу» – 52,14 %;
- «Опозиційна платформа – За життя» – 18,98 %;
- «Європейська солідарність» – 5,02 %;
- «Батьківщина» – 4,68 %;
- «Радикальна партія Олега Ляшка» – 3,23 % (URL: <https://tsn.ua/politika/cvk-porahuvala-100-byuleteniv-rezultati-pozachergovih-viboriv-do-radi-1384767.html>).

Херсонська область:

- «Слуга народу» – 49,71 %;
- «Опозиційна платформа – За життя» – 17,97 %;
- «Європейська солідарність» – 6 %;
- «Батьківщина» – 5,29 %;
- «Радикальна партія Олега Ляшка» – 3,97 % (URL: <https://tsn.ua/politika/cvk-porahuvala-100-byuleteniv-rezultati-pozachergovih-viboriv-do-radi-1384767.html>).

Запорізька область:

- «Слуга народу» – 48,39 %;
- «Опозиційна платформа – За життя» – 21,79 %;
- «Європейська солідарність» – 5,20 %;
- «Опозиційний блок» – 5,07 %;
- «Батьківщина» – 4,40 % (URL: <https://tsn.ua/politika/cvk-porahuvala-100-byuleteniv-rezultati-pozachergovih-viboriv-do-radi-1384767.html>).

Успішно для «Слуги народу» завершилась і «мажоритарка» у південних областях. У Запорізькій обл. ця політсила отримала 9 із 9 мандатів, у Миколаївській – 6 із 6, в Одеській – 8 із 11, у Херсонській – 4 із 5 мандатів (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/povnyu-triumf-skilky-mandativ-otrymae-sluga-narodu-na-mazhorytarci/30071463.html>).

Вибори до Верховної Ради в одномандатних округах принесли чимало несподіванок. Зокрема, маловідомі молоді кандидати змогли здолати низку мільйонерів – «гречкосіїв». Так, на Одещині приватний підприємець С. Чернявський від «Слуги народу» зміг виграти вибори на окрузі, де до

цього кілька разів поспіль успішно балотувався екскрегіонал І. Фурсін – бізнес-партнер олігарха Д. Фірташа і його колишній компаньйон у скандально відомому газовому посереднику «РосУкрЕнерго». Ексдепутат цього разу фінішував лише четвертим.

Ще однією сенсацією на Одещині став кінець депутатської кар'єри одіозного «екскрегіонала» С. Ківалова, який став відомим як голова Центральної виборчої комісії на президентських виборах 2004 р., коли відбулися масові фальсифікації на користь В. Януковича, що спричинило «Помаранчеву революцію». Будучи ректором юридичної академії, С. Ківалов має репутацію людини, що вже багато років має значний неформальний вплив на судову систему. С. Ківалов обирався до ВРУ від Одеси, починаючи з 1998 р. На нинішніх виборах він поступився кандидату від «Слуги народу» 36-річному приватному підприємцю О. Леонову.

У Запорізькій обл. новачок від «Слуги народу» 29-річний весільний фотограф С. Штепа переміг депутата чотирьох скликань В. Богуслаєва, співвласника і багаторічного керівника компанії «Мотор Січ» (URL: <https://www.dw.com/uk/сенсації-мажоритарки-хто-з-мільйонерів-переобрався-а-хто-пролетів/a-49704941>).

Таким чином, президентська партія «Слуга народу», здобувши 43,16 % у багатомандатному виборчому окрузі отримує в новій Верховній Раді за партійними списками 124 місця. До цього також приєднуються кандидати, що перемогли на мажоритарних округах – їх ще 130 осіб. Отже, політсила буде представлена у парламенті монобільшістю – 254 депутатами (URL: <https://tsn.ua/politika/cvk-pidrahuvala-100-golosiv-skilki-misc-otrimayut-partiyi-u-novomu-skladi-radi-1384896.html>).

Професор політології Національного університету «Києво-Могилянська академія», науковий директор фонду «Демократичні ініціативи» О. Гарань відзначає, що ситуація, коли більшість у парламенті повністю сформована з однієї партії формально не унікальна. У 1990 р. комуністична «група 239» вже була у більшості в українському парламенті, розповідає експерт. «Але тоді їй протистояла сильна і організована опозиція, а голова Верховної Ради Л. Кравчук балансував між ними, що врівноважувало більшість», – додає О. Гарань (URL: <https://www.dw.com/uk/зеленський-без-гальм-чого-чекати-від-однопартійної-більшості-у-вру/a-49705862>).

Зараз, за його словами, більшість у парламенті не лише представлятиме інтереси Президента, але й функціонуватиме у новій конституційній моделі парламентсько-президентської республіки. «Тому фактично це буде для України вперше», – відзначає експерт, за словами якого саме контроль над парламентом дає В. Зеленському можливість не лише представляти Україну за кордоном та віддавати накази військовим, але й впливати на всі сфери життя країни.

Керівник київського Центру політичних студій та аналітики «Ейдос» В. Таран також називає перспективу утворення однопартійної більшості у

Верховній Раді унікальною. Це, за його словами, створює для В. Зеленського вікно можливостей, завдяки якому він може «штампувати закони пачками», зокрема й запровадити чи завершити важливі реформи. «Він зараз може спокійно “проштовхнути” важливі реформи: запровадити ринок землі, ввести податок на виведений капітал», – перелічує В. Таран.

Утім, розв’язані руки дають Президенту можливість не лише безперешкодно реалізовувати реформи, але й спокушають його до зловживання владою, додає В. Таран. Із однопартійною більшістю В. Зеленський отримує владу, яку вже не стримуватиме парламент, як це традиційно відбувалося майже за всю історію незалежної України. «Навіть Янукович не мав в руках власної більшості і був змушений залучати коаліційних партнерів та позафракційних депутатів, а у парламентській залі їм протистояла добре організована опозиція», – згадує В. Таран. Така ситуація, впевнений він, є справжнім ризиком для цілісності політичної системи, адже ВРУ більше не виконуватиме роль запобіжника свавілля виконавчої влади, а опозиція розсварена між собою, і поки не здатна до організованого опору, в разі, якщо песимістичний сценарій справдиться.

О. Гарань також звертає увагу на цей ризик, який, за його словами, підсилюється і фактом політичної заангажованості судової системи. На цьому тлі, каже він, у команді В. Зеленського вже заявили про бажання ухвалити низку неоднозначних рішень, як, наприклад, ініціативу люструвати політичних діячів, що прийшли до влади після Майдану тощо.

Утім, хоч ці плани й викликають тривогу, О. Гарань наголошує – сам факт встановлення однопартійної більшості жодним чином не дорівнює узурпації влади. За словами політолога, про зловживання можна буде говорити лише в разі, якщо В. Зеленський та його партія порушуватимуть закони та почнуть «штампувати» рішення з огляду виключно на «політичну доцільність».

«Але, так чи інакше, у президента тепер немає можливості перекладати відповідальність на інших», – каже О. Гарань. – Тепер, за його словами, в руках у В. Зеленського є всі можливі повноваження, і питання лише у тому, як він ними скористається.

У день голосування на парламентських виборах 21 липня 2019 р. по Україні загалом і в Південних регіонах зокрема спостерігачі не виявили системних порушень, які б вплинули на результати виборів. Однак окремі випадки незначних порушень все ж таки траплялися. Зокрема, як повідомив на прес-конференції в Одесі координатор спостереження Громадянської мережі ОПОРА за виборами в Одеській обл. А. Бойко, протягом дня голосування спостерігачі не виявили системних порушень виборчого законодавства чи конфліктів, які б могли мати суттєвий вплив на результати волевиявлення громадян. Втім, ОПОРА фіксувала низку однотипних процедурних порушень, які допускали члени дільничних виборчих комісій (URL: <https://www.prichernomorie.com.ua/press/2822.php>).

Одним з суттєвих порушень стала спроба видалити спостерігача ОПОРИ на виборчій дільниці в Київському районі Одеси. Там спостерігач зафіксував спробу скласти протокол про підрахунок голосів дочасно та викликав поліцію, однак, поки на місце прибула оперативно-слідча група, члени дільничної виборчої комісії «проголосували» за те, аби видалити представницю ОПОРИ з дільниці.

«У період з 8:00 до 20:00 члени ДВК не мають права проводити будь-які засідання і, відповідно, голосувати за будь-які рішення. Крім того, сама спроба видалити незалежного спостерігача викликає занепокоєння і не є сумісною з принципами прозорості і незаангажованості в роботі ДВК», – зазначив А. Бойко.

ОПОРА зафіксувала один випадок видачі виборцеві бюлетеня без паспорта – на виборчій дільниці в с. Дивізія Татарбунарського р-ну. На місце було викликано поліцію, оскільки в таких діях вбачаються ймовірні підстави для кримінального провадження.

Випадок заповнення виборчих бюлетенів іншою особою, а не виборцем, якому вони призначалися, зафіксували у місті Подільську. На виборчій дільниці громадянка спочатку проголосувала за іншого виборця на підвіконні в приміщенні виборчої дільниці, а через 10 хв проголосувала ще за одного виборця. Спостерігач ОПОРИ також викликав на місце події поліцію. При цьому члени виборчої комісії жодним чином не відреагувала на такі дії громадянки.

Також в Одесі на дільниці № 511263 члени виборчої комісії не проставили штамп «Вибув» навпроти прізвища кандидата К. Подостройця, який вибув відповідно до постанови ЦВК. Як виявив спостерігач ОПОРИ, члени комісії не проставили штамп «Вибув» на 2 392 бюлетенях. Станом на момент виявлення відсутності штампа орієнтовна кількість виборців, які отримали бюлетені, складала близько 300 осіб. Бюлетені без таких штампів були визнані недійсними під час підрахунку голосів.

Крім того, ОПОРА зафіксувала не менше чотирьох випадків фотографування виборчих бюлетенів, причому всі вони відбулися на дільниці № 511359 в Суворовському р-ні Одеси.

Впродовж дня голосування непоодинокими були спроби членів комісій дочасно заповнити та підписати протоколи про підрахунок голосів. У двох з таких випадків спостерігачі зафіксували проставлення членами ДВК підписів у протоколі про підрахунок голосів (на дільниці в с. Попаздра Б-Дністровського району, а також в Одеській виправній колонії № 14). У таких випадках дії членів комісії мають ознаки порушення, відповідальність за яке передбачена Кримінальним кодексом. Окрім того, спостерігачі повідомляли про спроби заповнити протоколи про підрахунок голосів, які не завершувались підписанням протоколів. Такі випадки були зафіксовані на виборчих дільницях у Татарбунарах (2), в Кілії, а також в Одесі (3).

Що стосується підрахунку голосів, то станом на 9:30 22 липня 2019 р. в усіх виборчих округах округні комісії повертали протоколи ДВК на

уточнення або повторний підрахунок бюлетенів. Так, в окрузі № 133 на уточнення відправили 18 з 36 протоколів, на повторний підрахунок – 3; в окрузі № 134 на уточнення – 6 протоколів; в окрузі № 135 на уточнення відправили 8 протоколів; в окрузі № 136 – 10 протоколів на уточнення і один – на повторний підрахунок; в окрузі № 137 на уточнення направили 45 протоколів, один – на повторний підрахунок; в окрузі № 138 на уточнення відправили 25 протоколів, на повторний підрахунок – 10, оскільки пакети не були заклеєні та не було підписів на пакетах з бюлетенями; в окрузі № 139 на уточнення направили 25 протоколів; в окрузі № 140 на уточнення направили 12 протоколів; в окрузі № 141 на уточнення – два протоколи; в окрузі № 143 на уточнення – три протоколи, на повторний підрахунок – два.

Крім того, на ділянці № 510236 члени комісії здійснювала складання протоколу з поміткою «Уточнений» просто у приміщенні ОВК, через що спостерігач ОПОРИ викликав поліцію.

З 137-го виборчого округу в Одеській обл., до якого входять Савранський, Балтський, Подільський, Кодимський та Окнянський райони, повідомили про підкуп виборців з боку кандидата в народні депутати О. Гончаренка. Про це поінформувала пресслужба Одеської обл. організації ВО «Батьківщини» (URL: <https://ba.org.ua/region-news/na-odeshhini-providomlyayut-pro-pidkup-viborciv>).

Інформація про роздачу грошей виборцям за підтримку О. Гончаренка з'явилася також у місцевих ЗМІ. «Люди йдуть голосувати, а потім приходять за грошима. На відео чітко видно, як виборці з паспортами прийшли в будинок і отримали кошти», – ідеться на сторінці Савранського інформаційного сайту «Вісник Саврані». Видання також повідомляє, що на ділянці № 510777 у спостерігача від О. Гончаренка вилучені списки з персональними даними людей, на яких робили відмітки про людей, що проголосували. В Окнянському р-ні на відео зафіксовано, як люди зазначають, що їм за підтримку О. Гончаренка обіцяли по 800 грн.

Крім того, у день позачергових виборів до ВРУ 21 липня 2019 р. правоохоронці отримали повідомлення про мінування чотирьох виборчих ділянок у Роздільнянському р-ні Одеської обл. Утім, після проведення обстеження територій виборчих ділянок ця інформація не підтвердилася (URL: <https://tyzhden.ua/News/232888>).

В Одесі на 133 окрузі серед 45 мажоритарних кандидатів виявилось дев'ятеро двійників, у яких збігалися і прізвища, й імена. Таким чином, виборців намагалися ввести в оману, зазначили спостерігачі. Проте формально порушенням це не є (URL: <https://www.5.ua/polityka/yak-vidbuvaietsia-volevyiavlennia-v-rehionakh-ta-iaki-fiksuiut-porushennia-video-196077.html>).

На Херсонщині на позачергових виборах до ВРУ виникли проблеми з бюлетенями через велику кількість відпочиваючих на Арабатській Стрілці, які змінили місце голосування. Про це повідомила прес-служба Комітету

виборців України (URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/nahersonschini-na-viborah-nazrila-np-cherez-turistiv.htm>).

Як зазначається, не надійшли вчасно бюлетені із врахуванням виборців, які змінили місце реєстрації і відпочивають на Арабатській Стрілці на Азовському морі, а також із врахуванням однієї з військових частин в ОВО № 185.

«Так, у селі Стрілкове додалося 500 виборців – голосувати тут мають 1786 чоловік, бюлетенів отримали 1 286. Всього у Херсонській обл. на виборах до ВРУ тимчасово змінили місце голосування майже 9 200 громадян, що на 3 тис. більше, ніж на виборах Президента», – йдеться у повідомленні.

Також на території Херсонської обл. зареєструвалися у списках виборців 140 мешканців Криму та 33 жителі м. Севастополя. Це спад активності у порівнянні з президентськими виборами цього року: у першому та другому турах президентських виборів кримчани голосували активніше. У другому турі – 538 виборців з АР Крим і Севастополя зареєструвалися для голосування на території Херсонської обл. (URL: <https://investigator.org.ua/ua/news-2/218290>).

Найбільше мешканців Криму голосували традиційно у Генічеському, Каланчацькому районах області та у Херсоні. Загалом же тимчасово змінили місце голосування на виборах до ВРУ понад 3 тис. кримчан і севастопольців. Найбільше кримчан і севастопольців виявили намір проголосувати в Києві – 859 і 204 відповідно (URL: <https://ua.krymr.com/a/novyny-krymu-krmchan-yaki-holosuiut-na-vuborakh-zaokhochuiut-suveniramy/30067423.html>).

Варто також зауважити, що за мандати народних депутатів на парламентських виборах боролися близько десяти політиків, чиновників і громадських діячів – вихідців з Криму. За партійними списками до ВРУ балотувалися п'ять членів Меджлісу кримськотатарського народу: лідер кримськотатарського народу М. Джемільєв і заступник голови Меджлісу А. Чийгоз (партія «Європейська солідарність»), голова Меджлісу Р. Чубаров (партія «Сила і честь»), Г. Юксель (Партія зелених України), член Меджлісу кримськотатарського народу і Світового конгресу кримських татар А. Сулейманов («Народний Рух України»).

Українська журналістка і державний діяч кримськотатарського походження, перший заступник міністра інформаційної політики України Е. Джеппарова балотувалася за списком партії «Українська стратегія Гройсмана», делегат Курултаю кримськотатарського народу Р. Умеров, координатор ініціативи «КримSOS» Т. Ташева і виконавчий директор благодійного фонду «ВостокSOS» О. Дворецька – від партії «Голос», блогер і дизайнер з Криму Л. Богуцька від партії «Слуга народу», кримчанин, колишній народний депутат України, бізнесмен А. Сенченко від партії «Сила права»), громадський діяч, волонтер, переселенка з Криму Н. Лютикова від «Народного Руху України».

У всіх п'яти виборчих округах Херсонської обл. вибори відбулися з дотриманням законодавства та без істотних порушень. Про це на прес-

конференції, яка відбулася 22 липня 2019 р., розповіли представники Громадянської мережі ОПОРА у Херсонській обл. (URL: <http://naberejna.com.ua/6024-parlamentsk-vibori-na-hersonschin.html>).

Як повідомила експертка організації А. Супрун, напередодні «дня тиші» кандидати не тільки не прибрали з вулиць агітацію, яка заборонена в цей день, а навпаки збільшили кількість її носіїв. Комунальні служби були не готові до цього і просто не змогли заклеїти всі білборди, тож придумали нові способи для вирішення цієї проблеми. Були випадки, коли замість заклейки використовували фарбу, якою замальовували ім'я кандидата, або просто здирали фото, назву партії та прізвище кандидата, залишаючи решту інформації.

Упродовж дня голосування до поліції Херсонщини надійшло 86 повідомлень про можливі порушення виборчого законодавства, найбільша кількість інформації пов'язана з незаконною агітацією.

Зафіксовано також п'ять повідомлень про мінування дільничних виборчих комісій. Ця інформація не підтвердилася, але дещо ускладнила роботу комісій.

Поодинокі були зафіксовані такі порушення, як спроби забрати з собою виборчий бюлетень, порушення правил видачі виборчого бюлетеня, агітація прихильниками тих чи інших кандидатів біля дільниці або на самій дільниці, спроби виборців голосувати без паспорта та інші.

Ще одна проблема підготовки до виборів, про яку розповіли спостерігачі, – жахливий стан скриньок для голосування. Інколи члени комісій використовували звичайний скоч і з п'яти зламаних скриньок робили три.

Протягом дня голосування на Херсонщині спостерігачі ОПОРИ також фіксували спроби виборців проголосувати без паспортів. У більшості випадків можливе порушення було попереджено (URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/19281-vibortsi-na-khersonshchini-khotili-golosuvati-bez-pasportiv-gromadianina-ukrayini>). Так, на ВД № 650740 в Херсоні виборець, який є громадянином РФ, хотів проголосувати з посвідченням на право проживання в Україні. Але голова комісії роз'яснила йому, положення Закону України та не дозволила цього зробити.

На дільниці № 650755 в Херсоні чоловік та жінка хотіли проголосувати з закордонним паспортом, але член комісії зачитала їм Закон й повідомила, що вони не мають такого права.

На ВД № 650264, що в 186-му окрузі, також були спроби проголосувати без паспорта, але після роз'яснення спостерігача ОПОРИ члени ДВК відправили всіх, хто був без паспорта, додому.

А в 184-му окрузі, в с. Нововоронцовка та м. Бериславі, виборці двічі голосували без паспорта, про що було повідомлено в поліцію та складений відповідний акт.

На Миколаївщині, як повідомив координатор програми Комітету виборців України у Миколаєві О. Ухмановський на сторінці у Facebook, порушення під час виборів до ВРУ стосувалися присутності реклами політичних партій у день виборів, початку засідань деяких виборчих комісій раніше призначеного законом часу, недостатнього освітлення у кабінках, тощо.

На одній з дільниць у Миколаївській обл. був розміщений графік роботи, який вводив виборців в оману, а на іншій – кабінки для голосування просвічувалися на сонці. Про це повідомили спостерігачі ОПОРИ (URL: https://zik.ua/news/2019/07/21/vybory_na_mykolaivshchyni_neppravylnyy_grafik_roboty_dilnytsi_ta_prozori_1610497).

«На дверях виборчої дільниці № 480635, що в селищі Широке, висіла табличка, на якій був вказаний графік роботи дільниці – з 8:00 до 16:00. Після того, як спостерігач звернувся до ОВК, дане порушення було усунено. У ДВК прокоментували, що за таким графік комісія працювала до дня виборів, а 21 липня 2019 р. табличку з графіком забули замінити», – йдеться у повідомленні.

Відповідно до ч.1 ст.85 Закону України «Про вибори народних депутатів України» голосування проводиться в день голосування з 8 до 20 год. без перерви. На закордонних виборчих дільницях голосування проводиться за місцевим часом країни, де утворені ці дільниці.

Зазначається також, що на виборчій дільниці № 480755 в Миколаєві кабінки для голосування розміщені біля вікон, що створювало ризик порушення таємниці голосування. Спостерігач ОПОРИ попередив членів ДВК про те, що таке розміщення кабінок для голосування є порушенням законодавства (URL: https://zik.ua/news/2019/07/21/vybory_na_mykolaivshchyni_neppravylnyy_grafik_roboty_dilnytsi_ta_prozori_1610497).

У с. Кінецьпіль Первомайського р-ну Миколаївської обл. чоловік отримав бюлетень, ознайомився з ним, розірвав і у такому вигляді кинув до скриньки. Такий крок він пояснив тим, що не знайшов у бюлетені позиції «не підтримую жодної кандидатури», тому висловив таким чином своє волевиявлення (URL: https://24tv.ua/parlamentski_vibori_v_ukrayini_2019_porushennya_falsifikatsiyi_21_07_2019_n1180541).

Підбиваючи підсумки парламентських виборів у Запорізькій області, представники громадянської мережі ОПОРА відзначили, що основні порушення були пов'язані із некоректними діями членів окружних та дільничних комісій (URL: https://www.inform.zp.ua/2019/07/24/69825_vibori-do-verhovnoyi-radi-u-zaporizkomu-regioni-pidsumki).

За словами представника ГМ ОПОРА А. Токарського, якщо говорити загалом про перебіг виборчого процесу, спостерігачами ГО ОПОРА у Запорізькій області не було помічено системних та грубих порушень, що могли суттєво вплинути на волевиявлення виборців. Відповідно сама

процедура голосування та підрахунку голосів відбувалася в більшій мірі з дотриманням виборчих процедур та згідно вимог законодавства. Та це не свідчить про те, що не було взагалі жодних порушень. Одним із найбільш типових порушень була прихована агітація (білборди), як в Запоріжжі, так і по області.

Координаторка спостереження громадської мережі ОПОРА за виборами в Запорізькій області Т. Мельниченко визначила проблемним одномандатний 78-й виборчий округ з центром у Бердянську. За її словами, майже у всіх спостерігачів, які працювали в день виборів на дільничних виборчих комісіях (ДВК), виникали проблеми з отриманням копії протоколів про підрахунок голосів. Зокрема, на одній з дільниць голова комісії поїхала здавати ці протоколи до ОВК, не видавши копій протоколів ані членам дільничної виборчої комісії, ані спостерігачам ОПОРИ. У зв'язку з цим офіційний представник ГМ ОПОРА на виборчу дільницю викликав слідчо-оперативну групу Нацполіції. На місці було складено протокол про адміністративне правопорушення за частиною 212-17 КУоАП, зроблено заяву щодо порушення прав спостерігача. За результатами голова повернулася на дільничну виборчу комісію і видала протоколи.

Також у 78-му окрузі неодноразово спостерігачі фіксували так зване голосування під контролем, яке відбувалось за участі членів ДВК. Про ці всі випадки було повідомлено Нацполіцію і викликано слідчо-оперативні групи.

Т. Мельниченко також зазначила, що повільно відбувався прийом протоколів про підрахунок голосів дільничними виборчими комісіями на окружних виборчих комісіях. «Ми вважаємо, що це не якість умисне затягування прийому документів, а це технічні помилки, яких допускаються дільничні виборчі комісії. Наприклад, вони не проставляють час складання протоколу або кількість протоколів, які видані членам ДВК. Або в протоколі зазначають кількість виборців, які проголосували за певного кандидата або політичну силу, проставляючи це число цифрами і не прописуючи прописом. Чи не складається математика серед виданих протоколів та знайдених у скриньці», – зазначила спостерігач.

За словами А. Токарського, одним із типових порушень, які фіксували і на президентських виборах, був недостатній рівень підготовки членів дільничних виборчих комісій. Це відображалось у тому, що досить часто їх відправляли на уточнення протоколу через технічні чи орфографічні помилки. Через такі помилки, відбувалося затягування встановлення результатів виборів по деяких округах.

Представники ОПОРИ також повідомили, що вони відвідали устанovu виконання кримінальних покарань № 99 в м. Біленьке, де виявили порушення, які не впливають на виборчий процес. Також спостерігачі відвідали запорізький слідчий ізолятор, де зафіксували те, що дільнична виборча комісія № 000001 виборчого округу № 74 почала заповнювати протоколи не на своєму засіданні, тобто перенесла виборчі скриньки з одного

місця в інше. За цим фактом нами було складено акт, викликано слідчо-оперативну групу.

У загальному підсумку спостерігачі констатували, що день голосування, підрахунок голосів і прийом документів з виборчих дільниць не мали системних великих грубих порушень. Таким чином, можна сказати, що вибори відбулися максимально чесно і з дотриманням законодавства.

За результатами обробки 100 % протоколів із закордонних виборчих дільниць перемогу здобула Європейська солідарність – 29,55 % (9 649 голосів «за»). За нею – політична партія «Слуга народу» – 28,13 % (9 186) і політична партія «Голос» – 19,67 % (6425). Інші партії не долають п'ятипроцентний бар'єр (URL: <https://ukr.segodnya.ua/vybory2019/news/v-zaporozhskoy-oblasti-na-77-okruga-nardep-proigral-vybory-1306270.html>).

Загалом українці за кордоном мали змогу проголосувати на 102 виборчих дільницях. Найбільше – п'ять – сформували у Німеччині, по чотири – у США, Польщі й Італії, по три комісії утворені в Канаді, Іспанії та Туреччині. А от у Росії, як і на президентських виборах – жодної. Найбільша закордонна виборча дільниця функціонувала при посольстві України в Молдові, там зареєстровані понад 52 тис. виборців. Найменша – при військовій частині в Косові – менш ніж 50 виборців.

Першою відкрилася виборча дільниця в Канберрі, що в Австралії. Вона почала працювати за київським часом ще в суботу о 23:00. Участь у виборах до Верховної Ради тут узяли 57 осіб, це 4 % усіх зареєстрованих виборців. А от на найвіддаленішій закордонній дільниці – в Антарктиді – явка 100 %. Аби віддати свій голос 12 учасникам української антарктичної експедиції знадобилося лише півгодини.

Останньою серед закордонних виборчих дільниць проголосувала дільниця в американському м. Сан-Франциско, яка географічно охоплює 12 штатів. Своїм правом голосу на цій дільниці скористалися 339 українських виборців із зареєстрованих 23 710. Таким чином, явка там становила 1,43 %. Для порівняння: під час попередніх голосувань, зокрема в другому турі президентських виборів 21 квітня, явка в Сан-Франциско була 2,43 %.

Відносно невисокий рівень активності виборців традиційно пояснюється, зокрема, великими відстанями, які доводиться долати громадянам України до виборчої дільниці. Наприклад, людям, що мешкають на Гаваях, для цього потрібно летіти майже п'ять годин літаком до Сан-Франциско.

В американській столиці проголосували 316 громадян України із 7 334 зареєстрованих. Явка на дільниці становила 4,3 %, що в порівнянні з другим туром президентських виборів (6,3 %) є помітно нижчим показником. За словами голови ДВК А. Маріянича, крім великих відстаней до дільниці, низька явка пояснюється також періодом літніх відпусток та аномальною спекою, що встановилася зараз на більшій частині території США.

На дільничній виборчій комісії у Нью-Йорку проголосували 743 виборці, що становить 6,2 % явки. Цей результат очікувано нижчий за другий тур президентських виборів, у якому своїм виборчим правом на дільниці скористалися 1 353 особи (тоді це дорівнювало 11,3 % явки).

Вже традиційно члени ДВК у Нью-Йорку вирішили пожертвувати на благодійність видані на роботу комісії кошти. «Ми вирішили передати 448 дол., виділених з держбюджету в якості оплати роботи нашої комісії, на реабілітацію поранених українських військовослужбовців», – розповіла член комісії, представниця Союзу українок Америки В. Табака.

Виборча дільниця в Чикаго, яка працювала в приміщенні українського генконсульства в цьому місті, прийняла 555 громадян України із 5 898 зареєстрованих осіб, що мешкають у дев'яти американських штатах. Явка тут становила хоч і найбільше в середньому по США – 9,4 %, але виявилась суттєво меншою за голосування 21 квітня 2019 р. (тоді це було 19 %).

Патріотично, з виконання Гімну України розпочалася робота дільниці у Варшаві. На будівлі посольства, де вона знаходилася, був розміщений банер із закликом звільнити О. Сенцова. Окрім Варшави, українці у Польщі могли проголосувати в Гданську, Кракові та Любліні. Ще до початку голосування на дільницях утворилися невеликі черги. Однак протягом дня такого ажіотажу виборців, як під час президентських перегонів, не було ([URL: https://podrobnosti.ua/2308784-vibori-2019-jak-golosovali-za-kordonom.html](https://podrobnosti.ua/2308784-vibori-2019-jak-golosovali-za-kordonom.html)).

Аналогічна ситуація спостерігалася в Чехії та Литві. Там представники виборчих комісії констатували, що охочих зареєструватися для участі у виборах цього разу було менше. І одна з причин – сезон відпусток.

Не було ажіотажу і на дільницях у Німеччині. Хоча члени виборчому запевнили, що явка не набагато нижча, ніж на президентських виборах. «Звичайно, хотілося б, щоб була мінімум така сама, як на президентських. Явка дуже хороша, ви можете бачити, скільки людей приходять. Ми очікуємо, що буде мінімум так само», – відзначала заступниця голови виборчої дільниці у Берліні Д. Колесникова.

На дільниці у Брюсселі голосували українці з Бельгії та Люксембургу. Із двох країн там зареєстровано трохи більше 2 тис. виборців. Голосують зазвичай менше половини.

Без ажіотажу проходило голосування у Лондоні. Потік людей був невеликий, але стабільний. Активізувався після обіду, але на дільницях черг не було. У списку виборців на дві сотні більше людей, порівняно з минулими президентськими виборами. На всю Велику Британію лише дві дільниці – у Лондоні та Единбурзі ([URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/07/21/7098718](https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/07/21/7098718)).

На виборчих дільницях в Австралії, Кувейті, Білорусі, Кіпрі, Македонії та Чорногорії лідирує партія «Європейська Солідарність». Більшість виборців в Азербайджані, Грузії, Ірані, Йорданії, Киргизькій Республіці, у Вірменії, Індії та В'єтнамі, за результатами

опрацювання 100 % протоколів, обрали «Слугу народу» (URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3484/180/135412>).

Отже, вибори у Південних регіонах України та у закордонному виборчому окрузі відбулися з незначною кількістю порушень, які не вплинули на результат волевиявлення. Спостерігачі оцінили виборчий процес як вільний і прозорий та визнали вибори такими, що відбулися.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Дострокові вибори до Верховної Ради України у Східному регіоні

Кампанія з дострокових виборів до Верховної Ради України завершилася. Незважаючи на вкрай короткі строки ЦВК і інші учасники процесу зуміли організувати підготовку до виборів і подолати різноманітні перешкоди, що виникали у ході виборчої кампанії. За результатами виборів, що відбулися у неділю, 21 липня 2019., в Україні буде сформовано ІХ скликання ВРУ.

Під час підготовки до інавгурації президента В. Зеленського активно обговорювалося питання проведення дострокових парламентських виборів. Більшість експертів схилилися до думки, що такий сценарій влаштовує більшу частину головних політичних гравців. Тому оголошення про розпуск парламенту і призначення дострокових парламентських виборів здебільшого було сприйнято конструктивно і виборчі штаби основних політичних сил, які завбачливо не були розформовані після президентських виборів, одразу стали до роботи.

Доволі прогнозованим став і той факт, що ВРУ відмовилася приймати новий виборчий кодекс і тому цьогорічні вибори, як і парламентські вибори 2014 р., пройшли за змішаною системою. Тобто, половину місць у парламенті поділять між собою, пропорційно до результату волевиявлення виборців, ті політичні партії які подолають п'ятипроцентний прохідний бар'єр. Іншу половину складуть депутати, обрані в мажоритарних округах. За конституцією ВРУ має налічувати 450 народних депутатів. Відповідно у країні створено 225 виборчих округів, проте, у зв'язку з окупацією Росією Криму, а також війною на Сході України вибори проводилися лише у частині округів Донецької та Луганської обл. і взагалі не проводилися у Криму. Тому до ВРУ обирається замість 450 передбачених Конституцією депутатів лише 424.

Спостерігачі фіксували окремі порушення – випадкове псування бюлетенів; агітаційні плакати на вулицях міст; некоректне розташування інформації про кандидатів на дільницях (не в алфавітному порядку тощо), видачу бюлетенів без паспорту та ін. Поліція отримала 2 105 заяв про порушення в день голосування. 71 повідомлення внесли до Єдиного реєстру досудових розслідувань (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/vibori-2019->

onlayn-i-vsi-podrobici-parlamentskih-vivoriv-21-lipnya-ekzit-pol-yavka-cvk-50032396.html).

Результати виборів на Сході України у більшій мірі підтвердили прогнози спостерігачів. Саме ці області традиційно зберегли порівняно високий рівень підтримки партій «Опозиційного блоку». Водночас саме у цьому регіоні успішний результат демонструє і партія «Слуга народу», яка в очах місцевого виборця є вдалою альтернативою колишнім членам «Партії регіонів». Так за результатами обробки 100 % протоколів результати по Харківській обл. наступні: Явка виборців становить 50,43 %, «Слуга народу» отримала 42,72 %, «Опозиційна платформа – За життя» – 26,55 %, «Опозиційний блок» – 7,78 %. У Луганській обл. явка виборців становила 49,23 %, «Опозиційна платформа – За життя» – 49,83, «Слуга народу» отримала 28,83 %. У Донецькій обл. явка виборців склала 45,72 %, «Опозиційна платформа – За життя» – 43,41 %, «Слуга народу» отримала 27,19 %, «Опозиційний блок» – 10,77 %. (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49045314>).

На думку спостерігачів, не зважаючи на наявний успіх у східному регіоні, у цілому по Україні прогнозоване деякими експертами зростання проросійських не відбулося. Кореспондент «Радіо Свобода» К. Міллер, зауважує: «Всупереч попередженням деяких політиків про повернення проросійських партій, лише «Опозиційна платформа – За життя» спромоглася потрапити до парламенту за партійними списками, набираючи 13 % (разом із мажоритарниками – наразі приблизно 45 місць). Це лише трохи більше, ніж набрала схожа проросійська партія на виборах 2014 р., і менше, ніж прогнозували опитування перед виборами. А дружній до Росії «Опозиційний блок» отримав на виборах 21 липня 2019 р. тільки 3,2 % голосів (і, ймовірно, буде мати тільки шість мажоритарників)» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pjat-vysnovkiv-iz-parlamentskyh-vyboriv/30069146.html>).

Разом з тим, об'єктивний аналіз і оцінка результатів виборів показує, що «Опозиційна платформа – За життя» міцно займає другу позицію у рейтингу парламентських партій і не лише зберегла позиції але навіть спромоглася стати вагомшою. Ще більш показовим є цей результат на у порівнянні з електоральною підтримкою інших важковаговиків української політики: БПП, яка йшла на вибори під назвою «Європейська солідарність» і ВО «Батьківщина». Так «Європейська солідарність» набрала 8,1 % голосів, а ВО «Батьківщина» – 8,18 %, що на фоні 13,05 % які отримала «Опозиційна платформа – За життя» виглядає і як поразка і навіть певний реванш. Зокрема, на виборах до ВРУ 2014 р. БПП отримала 21,82 % підтримки виборців, а «Опозиційний блок» – 9,43 %. Як бачимо на цьогорічних виборах «Опозиційна платформа – За життя» яка є лише частиною «Опозиційного блоку» суттєво покращила результат. Невипадково спостерігачі зазначають, що колишні регіонали, незважаючи на трагічні події останніх років, продовжують користуватися значною підтримкою на Сході України. Більш

того результати виборів свідчать, що не вплинув суттєво на цю підтримку і факт розколу, що відбувся на передодні президентських виборів у їхньому таборі.

Водночас слід віддати належне політичній партії ВО «Батьківщина» яка хоча також поступилася у загальному підсумку «Опозиційній платформі – За життя», але, говорячи спортивною мовою, досягла суттєвого успіху у особистому заліку. Вона не тільки вийшла на третє місце у змаганні за парламентські крісла, але і покращила свій результат з 5,68 % у 2014 р., 8,18 % у 2019 р. Особливо позитивним цей результат виглядає на фоні того, що вона за результатами виборів 2014 р. поступалася і Об'єднанню «Самопоміч» з 10,97 % підтримки, і Радикальній партії О. Ляшка яка мала 7,44 %, які на цих виборах взагалі не спромоглися подолати п'ятипроцентний бар'єр.

Важливим позитивним моментом виборів став той факт, що на лінії розмежування ситуація залишалася стабільною, контрольні пункти в'їзду виїзду працювали у звичному режимі, а суттєвих коливань кількості перетинів не спостерігалось. Так, у день голосування на позачергових парламентських виборах лінію розмежування в Донецькій і Луганській обл. перетнули понад 32,5 тис. осіб і 4 100 транспортних засобів, повідомляє прес-центр штабу операції Об'єднаних сил.

21 липня 2019 р., з ОРДЛО на підконтрольну українському уряду територію в'їхали більше 17 тис. людей і 2 300 транспортних засобів. У зворотному напрямку лінію розмежування перетнули 15 500 осіб і 1 800 транспортних засобів. 27 осіб українські прикордонники не пропустили через контрольні пункти в'їзду виїзду через проблеми з документами.

«Військово-цивільні адміністрації та правоохоронні органи в районі проведення операції працювали в штатному режимі. Суспільно-політична та гуманітарна ситуація залишається під контролем Об'єднаних сил», – запевнили в штабі (URL: https://dt.ua/UKRAINE/u-den-viboriv-ordlo-na-pidkontrolnu-uryadu-teritoriyu-v-yihali-ponad-17-tisyach-osib-318302_.html).

Серед найбільш резонансних подій, що відбулися у ході виборів і підрахунку голосів спостерігачі звертають увагу на ситуацію, що склалася в 105-му одномандатному окрузі на Луганщині. Як повідомляє ТСН передбачається, що 105-й виборчий округ охоплює Жовтневий і частину Кам'янобрідського р-ну Луганська, а також частину Новоайдарського р-ну Луганської обл. Оскільки більша частина територій округу перебуває під тимчасовою окупацією, вибори проводилися лише на вільній і підконтрольній українському уряду частині – в шести дільницях. Тож, заявлена кількість виборців в окрузі становила менше 10 тис. осіб, явка на виборах в окрузі склала 55,05 %, а переможця та головного конкурента розділили лише 369 голосів (URL: <https://tsn.ua/politika/brat-medvedchuka-prograv-vibori-na-luganshini-1383099.html>).

У 105-му одномандатному окрузі на Луганщині від «Опозиційної платформи – За життя» висувався рідний брат одного з лідерів цієї партії

В. Медведчука, С. Медведчук, але програв вибори. Згідно з даними ЦВК, після оброблення 100 % бюлетенів депутатом від цього округу стане В. Гриб, яка представляє «Опозиційний блок».

Переможець набрала 39,58 % голосів виборців, тоді як В. Медведчука підтримали 31,7 %. Третім став самовисуванець В. Кравченко з 10,17 % підтримки. Кандидат від «Слуги народу» С. Кобзар посів четверте місце і набрав усього 5,81 %.

Після декількох днів протистояння і перерахунку голосів невдоволений кандидат в народні депутати С. Медведчук подав до суду на Центральну виборчу комісію. «Голова ОВК займається фальсифікацією виборів. Він надав неправдиві відомості, це стаття Кримінального кодексу. Я сьогодні подав позов до Київського апеляційного адміністративного суду на ЦВК», – сказав він в інтерв'ю Громадському ([URL: https://www.slovoidilo.ua/2019/07/26/novyna/polityka/brat-medvedchuka-yakuj-prohrav-vyboru-vr-podav-sudu-czvk](https://www.slovoidilo.ua/2019/07/26/novyna/polityka/brat-medvedchuka-yakuj-prohrav-vyboru-vr-podav-sudu-czvk)).

У ході виборів також були випадки коли учасники процесу виявили недостатню обізнаність у виборчому законодавстві. Зокрема, на інформаційному порталі Харківської правозахисної групи повідомляється, що 21 липня 2019 р. до громадського омбудсмена із захисту виборчих прав Громадянської мережі ОПОРА Ю. Чумака звернулися за телефоном представники низки ЗМІ, які повідомили, що голова однієї з дільничних виборчих комісій територіального виборчого округу № 168 (м. Харків) не дозволяє журналісту виходити з дільниці під час підрахунку голосів.

Обґрунтовувалося це тим, що, мовляв, після 20:00 двері зачиняються, і Закон не дає права «вийти навіть у туалет»... Виборчий омбудсмен проконсультував журналістів та нагадав, що відповідно до ч. 12 ст. 85 Закону України «Про вибори народних депутатів України», «після виходу з приміщення для голосування останнього виборця приміщення зачиняється і в ньому залишаються тільки члени виборчої комісії та особи, які згідно з цим Законом мають право бути присутніми на засіданні виборчої комісії». До таких осіб, відповідно до ч. 3 ст. 34 Закону, відносяться й представники засобів масової інформації (за умови, щоб їх не більше двох від одного ЗМІ).

Отже, після 20:00 двері зачиняються ДЛЯ ВИБОРЦІВ. І до приміщення для голосування не мають права заходити особи, яких немає у переліку, визначеному ст. 34 Закону. Щодо того, що нікого не можна випускати з дільниці – у Законі немає жодного слова!... Така правова аргументація, на щастя, переконала голову ДВК – і журналістів таки випустили. Навіть без втручання працівників поліції ([URL: http://khp.org/index.php?id=1563833615](http://khp.org/index.php?id=1563833615)).

Проте проблеми у роботі журналістів виникали і у інших регіонах, зокрема, спостерігачі від громадянської мережі ОПОРА також фіксували факти перешкоджання роботі журналістів та спостерігачів на дільницях у Житомирській та Одеській обл. Крім того, на деяких дільницях бюлетені видавали за пенсійним посвідченням або закордонним паспортом, що

заборонено законом. До восьми сотень дрібних порушень нарахували протягом дня голосування. «Чотирнадцять випадків стосувалися агітації в приміщенні для голосування, зокрема з боку виборців та кандидатів, а також розміщення агітаційних матеріалів на дільниці, що очевидно є неприйнятним. Виніс бюлетенів – цих фактів зафіксовано 5. Зокрема, на Сході 4, і один у Центральній Україні». Однак усі ці випадки не вплинули на загальний результат виборів. «Вибори відповідали демократичним стандартам і вимогам національного законодавства. Позитивним фактом є те, що на цих виборах жодна політична партія чи група не зловживала адміністративним ресурсом у власних виборчих інтересах централізовано в межах цілої країни», – зауважив аналітик «Опори» О. Ключев ([URL: https://www.5.ua/polityka/sposterihachi-opryliudnyly-svoi-vysnovky-shchodo-ukrainskykh-vyboriv-siuzhet-196177.html](https://www.5.ua/polityka/sposterihachi-opryliudnyly-svoi-vysnovky-shchodo-ukrainskykh-vyboriv-siuzhet-196177.html)).

У свою чергу голова правління громадянської мережі ОПОРА О. Айвазовська на прес-конференції в Укрінформі зазначила, що на 51 окрузі Донецької обл., незважаючи на невелику кількість виборців протоколи повертаються для уточнення, на 59 ОБК Донецької обл. сталося припинення приймання документації, що спричинило чергу серед членів комісій. Крім того, серед порушень при підрахунку голосів О. Айвазовська назвала уточнення протоколів з порушенням процедури і нагадала, що згідно законодавства, це є таким самим злочином, що і фальсифікація. В цілому, за словами О. Айвазовської, зафіксовані порушення статистично не можуть вплинути на результат виборів ([URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/2745451-nezakonna-agitacia-i-treti-osobi-opora-rozpozivila-pro-zafiksovani-porusenna-na-viborah.html](https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/2745451-nezakonna-agitacia-i-treti-osobi-opora-rozpozivila-pro-zafiksovani-porusenna-na-viborah.html)).

Найбільш гостра ситуація на виборах у східному регіоні склалася у Покровську на Донеччині де чинному меру Р. Требушкіну протистояв кандидат від «Опозиційної платформи – За життя» А. Аксьонов. Напруження у Покровську почало зростати після масштабних фальсифікацій на користь чинного мера Р. Требушкіна. Ситуація розглядалася на засіданні донецького окружного суду у м. Слов'янськ, в якому виборці намагалися добитися перерахунку голосів. «Мы сравнили цифры с ЦВК и есть расхождения по трем участкам. Мы хотим сейчас добиться пересчета голосов, потому что мы считаем, что голоса господину Требушкину были забраны у других кандидатов», – наголосила З. Щетиніна, представниця кандидата в народні депутати А. Аксьонова від «Опозиційної платформи – За життя» ([URL: https://podrobnosti.ua/2309529-opozitsjna-platforma-za-zhittja-oburena-falsifikatsju-viborv-u-pokrovsku-na-50-mu-okruz.html](https://podrobnosti.ua/2309529-opozitsjna-platforma-za-zhittja-oburena-falsifikatsju-viborv-u-pokrovsku-na-50-mu-okruz.html)).

Фальсифікації на виборах у Покровську призвели до конфлікту. До будівлі окружному прийшли протестувальники. Тим часом кремезні молодики за участю Р. Требушкіна захопили будівлю комісії. Почалися сутички. На допомогу місцевим силам прибув гелікоптер Нацполіції зі зведеним загоном спецпідрозділу ТОР для забезпечення правопорядку під час підрахунку голосів на ОБК № 50. «Ми не допустимо жодних силових

протистоянь та провокацій. Всі дії повинні бути лише в рамках закону», – наголосив голова Нацполіції С. Князєв. Також спецпідрозділ ТОР буде залучений для транспортування виборчої документації до центральної виборчої комісії (URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/protest-u-pokrovsku-spetspidrozdil-tor-prybuiv-do-ovk-50-196252.html>).

Проте незважаючи на зазначені випадки порушень і складнощів, вибори відбулися і експертне середовище розпочало аналіз результатів. Зокрема, політолог В. Димов зауважує, що великий відсоток голосів виборців, які отримала «Опозиційна платформа – За життя», є подібним до результатів проросійських сил на президентських виборах і пояснюється кількістю проросійського електорату. «Якщо є частина українського суспільства, яка вважає будь-яку українську владу гіршою, ніж влада у Росії, якщо є такого роду попит, то, зрозуміло, що буде і пропозиція», – сказав він. Експерт зауважив, що у цілому зростання підтримки не відбулося, але слід пам'ятати, що ця політсила буде впроваджувати в Україні російську політику. Також В. Димов додав, що діяльність проросійських сил буде кидати виклик партії В. Зеленського і примушуватиме її давати чіткі відповіді на питання українсько-російських відносин (URL: <https://www.5.ua/polityka/ne-var-to-posypaty-holovu-popelom-politoloh-rozpoviv-pro-naslidky-prokhodzhennia-partii-boika-v-parlament-196168.html>).

Отже, позачергові вибори до Верховної ради відбулися. Результати голосування у тій чи іншій мірі були цілком очікуваними і закономірними. Політичні партії попередніх скликань, які не виправдали сподівань і не спромоглися сповна реалізувати величезний кредит довіри поступилися новим політичним силам. Тренд на нові обличчя у владі і зміну еліт, що сформувався під час президентської кампанії, став основним і у ході позачергових виборів до парламенту.

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Позачергові вибори до Верховної Ради України 21 липня 2019 р. у Північних областях: динаміка та основні результати

21 липня 2019 р. по всій Україні, окрім окупованих територій Донбасу та Криму, пройшло голосування за новий склад Верховної Ради України. Вибори відбулися за пропорційно-мажоритарною системою. Половину парламенту обирали за партійними списками (партій у бюлетені було 22), іншу половину склали обрані мажоритарники.

За оцінкою Комітету Виборців України день голосування загалом було проведено у відповідності до вимог українського законодавства та міжнародних стандартів демократичних виборів. У порівнянні із попередніми виборами Президента України 2019 р., позачерговими парламентськими виборами 2014 р. кількість та характер порушень виборчого законодавства принципово не змінилися.

Офіційними спостерігачами КВУ було зафіксовано низку проблем та порушень під час організації процесу голосування та у підготовці до його проведення, однак, ці порушення не носили системного характеру та не були такими, що могли суттєво вплинути на результати волевиявлення громадян.

Серед найбільш типових порушень: помилки в роботі дільничних виборчих комісій та проведення агітації поза строками, визначеними Законом «Про вибори народних депутатів України».

Наявність матеріалів незаконної агітації стало однією з ключових проблем у переддень та день голосування. За оцінкою спостерігачів КВУ найбільше матеріалів незаконної агітації було поширено від імені політичних партій «Слуга Народу», «Опозиційна платформа – За Життя», «Опозиційний блок». Також наявні матеріали ще від імені 5 політичних сил (Аграрна партія України, ВО «Свобода», «Голос», «ЄС», ВО «Батьківщина»), а також низки кандидатів у одномандатних округах. Значна кількість порушень були спричинені неправильним трактуванням або незнанням чинного законодавства з боку членів виборчих комісій. Частково сприяли такій ситуації, в тому числі, заміни членів виборчих комісій та відсутність достатньої кількості часу для ознайомлення нових членів комісій із особливостями виборчого законодавства. У день голосування кілька комісій прийняли протиправні рішення щодо проставлення штампу «вибув» навпроти прізвищ певних кандидатів, що призвели до псування бюлетенів та затримок початку голосування. Також серед проблем: заповнення виборчої документації до офіційного закінчення голосування.

В окремих випадках КВУ зафіксував використання таких недобросовісних технологій як підвезення громадян до дільниць, використання непрямого підкупу виборців та спроби винесення бюлетенів за межі дільниць. Ці факти носили поодинокий характер.

КВУ в цілому позитивно оцінює діяльність Центральної виборчої комісії та Національної поліції щодо недопущення порушень в день голосування. У день голосування ЦВК здійснювала свою діяльність з дотриманням положень виборчого законодавства. Правоохоронні органи належним чином забезпечували правопорядок на виборчих дільницях і реагували на порушення виборчого законодавства.

Загалом виборці мали можливість зробити поінформований вибір у день голосування. Лише в окремих випадках на дільницях були відсутні інформаційні плакати кандидатів. У всіх інших ситуаціях комісії виконували вимоги закону і надавали громадянам всю потрібну інформацію (URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:vidbulasia-pres-konferentsiia-otsinka-kvu-dnia-holosuvannia>).

Також у загальному вибори пройшли і у Сумській, Чернігівській, Житомирській, Рівненській і Волинській обл.

Отже, станом на 8:00 22 липня 2019 р. ЦВК обробила 65,51 % протоколів з виборчих дільниць Сумщини.

Попередні результати: «Слуга народу» – 50,92 %; «Опозиційна платформа – За життя» – 12,35 %; ВО «Батьківщина» – 9,51 %; «Європейська солідарність» – 5,32 %; «Сила та честь» – 4,85 %; «Радикальна партія Олега Ляшка» – 4,43 %; «Голос» – 2,96 %; «Українська стратегія Гройсмана» – 1,76 %; «Опозиційний блок» – 1,71 %; «Партія Шарія» – 1,58 %; ВО «Свобода» – 1,08 %; «Громадянська позиція» – 0,87 %; Аграрна партія України – 0,61 %; «Партія зелених України» – 0,58 %; «Рух нових сил Михайла Саакашвілі» – 0,46 %; «Об'єднання Самопоміч» – 0,37 %; «Сила людей» – 0,19 %; «Сила права» – 0,11 %; «Соціальна справедливість» – 0,08 %; «Патріот» – 0,08 %; «Незалежність» – 0,05 %; ВО «Факел» – 0,03 %.

В мажоритарних округах Сумщини ситуація виглядає наступним чином: ТВО № 157 – оброблено 63 %: лідирує В. Гордієнко – 30,15 % (самовисування), друга – Т. Рябуха (Слуга народу) 26,54 %; – ТВО № 158 – оброблено 29,30 %: лідирує І. Васильєв – 45,40 % (Слуга народу), другий В. Лобода – 15,56 % (Батьківщина); – ТВО № 159 – оброблено 22,72 %: лідирує А. Деркач – 41,08 % (самовисування), другий – Д. Шевченко – 22,28 % (Слуга народу); – ТВО № 160 – оброблено 72,63 %: лідирує І. Молоток – 39,53 % (самовисування), друга – Т. Сахнюк (Слуга народу) 21,43 %; – ТВО № 161 – оброблено 29,46 %: лідирує М. Гузенко – 35,53 % (Слуга народу), другий – А. Кобзаренко (самовисування) 21,09 %; – ТВО № 162 – оброблено 34,11 %: лідирує М. Задорожній – 38,41 % (Слуга народу), другий – Ю. Бова (Сила людей) 13,48 %.
(URL: <https://sumy.depo.ua/ukr/sumy/parlamentski-vibori-2019-na-sumishchini-lidirue-slugu-narodu-20190722999098>).

Станом на 26 липня 2019 р. по всім шести одномандатним виборчим округам Чернігівської області порахували 100 % голосів виборців.

Тож, по 206 округу перемогу здобув висуванець партії «Слуга народу» А. Поляков. Він отримав 33,37 % голосів. Його опонент, діючий нардеп М. Микитась отримав 21,65 %. 207 виборчий округ у ВРУ представлятиме також висуванець «Слуги народу» М. Зуєв, який отримав 26,22 % голосів. Самовисуванець І. Рибаків посів друге місце з результатом 24,51 %.

Як раніше повідомляв ПiК, по 205 округу переможцем став О. Семінський, висуванець «Слуги народу», по 208 – діючий нардеп В. Давиденко, по 209 – висуванець «Слуги народу» В. Зуб і по 210 – самовисуванець С. Коровченко.

Відмітимо, що опонент С. Коровченка Б. Приходько подав до суду на окружну виборчу комісію і вимагає перерахунку голосів по 210 округу.

На Житомирщині у шести одномандатних виборчих округах на позачергових парламентських виборах лідирують четверо кандидатів у народні депутати від партії «Слуга народу», а також, двоє самовисуванців. Відповідні дані оприлюднено на сайті ЦВК.

Так, за даними опрацювання 40 % протоколів, в одномандатному виборчому окрузі № 62 (Житомир), лідирує кандидат у народні депутати від

партії «Слуга народу» І. Герасименко. За нього проголосувало 47,02 % виборців. На другому місці – кандидатка від партії «Опозиційна платформа – За життя» Н. Леонченко (7,92 %), на третьому – колишній голова Житомирської ОДА І. Гундич (7,38 %), на четвертому – самовисуванець Б. Розенблат (6,89 %). В окрузі № 63 після опрацювання 33,77 % протоколів на перше місце за кількістю голосів виборців виходить представник «Слуги народу» Б. Кицак (43,90 %), на друге – нардеп О. Ревега (14,76 %), на третє – висуванець «Батьківщини» А. Шаповал (11,26 %). В окрузі № 64 за результатом підрахунку 34,44 % протоколів перемагає висуванець «Слуги народу» В. Сігачов (28,93 %), на другому місці – самовисуванець, народний депутат В. Арешонков (25,82 %), на третьому – нардеп С. Пашинський (17,59 %). В окрузі № 65 після опрацювання 14,02 % перемагає самовисуванець, народний депутат Володимир Литвин, який отримує 35,55 % голосів виборців, на другому місці – кандидат від «Слуги народу» Дмитро Костюк (29,29 %). В окрузі № 66 після підрахунку 19,66 % голосів перемагає представниця «Слуга народу» Т. Грищенко (23,34 %), на другому місці – самовисуванець А. Павленко (21,48 %), на третьому – В. Журавський (18,73 %). В окрузі № 67 після підрахунку 25,80 % голосів самовисуванець, народний депутат В. Развадовський із результатом 35,16 % перемагає кандидата від партії «Слуга народу» С. Кузьмініх (32,20 %) (URL: <https://www.unian.ua/elections/10626117-na-zhitomirshchini-u-shesti-odnomandatnih-okrugah-lidiruyut-chetvero-kandidativ-vid-slugi-narodu-ta-dvoye-samovisuvanciv.html>).

За даними ЦВК на території Рівненської обл. станом на 22 липня 2019 р. опрацьовано майже 60 % електронних протоколів. Нині в області лідирує партія «Слуга народу», за яку проголосували майже 40,5 % виборців.

Впритул одна з одною ідуть політсили «Батьківщина» та «Європейська солідарність». У них майже 10,5 %. Партію С. Вакарчука на Рівненщині підтримали 8,5 % виборців, а «Радикальну партію Олега Ляшка» – 7,8 %. Решта політсил в області не долають п'ятипроцентний бар'єр.

У чотирьох із п'яти мажоритарних округів Рівненщини лідирують представники пропрезидентської партії «Слуга народу».

У Рівному – це О. Ковальчук, його результат 31 % (а це майже 23 тис. виборців).

У 153-му окрузі поки найбільше голосів отримав Р. Іванісов, це – 35 % голосів від 11 тис. виборців.

У 154-му окрузі лідирував О. Аліксійчук, він здобув підтримку майже 36 % виборців і, відповідно – 22,5 тис. голосів.

І в 156-му окрузі також перемога за представником «Слуги народу» – С. Литвиненко набирає понад 27 % (або понад 4 тис. голосів).

Тільки у 155-му окрузі на півночі Рівненщини, перемагає самовисуванець В. М'ялик. Його підтримали понад третина виборців, це майже 11 тис. голосів.

Явка на Рівненщині склала менше половини – 48,02 %.) (URL: https://radiotrek.rv.ua/news/tsvk_opratsyuvava_60_elektronnyh_protokoliv_z_rivnenshchyny_rezultaty_238585.html)

На виборах до ВРУ, які відбулися 21 липня 2019 р., у Волинській обл. впевнену перемогу здобула партія «Слуга народу». Офіційні результати з'явилися на сайті ЦВК. Після підрахунку 100 % протоколів партія «Слуга народу» набрала 41,76 % голосів, 164 771 волинянин віддав свій голос за пропрезидентську силу. На другому місці – ВО «Батьківщина», за яку проголосували 13,08 % виборців. Третю позицію зайняла «Європейська солідарність» П. Порошенка з результатом 8,02 %. «Радикальна партія Олега Ляшка» набрала 7,86 %, партія «Голос» – 6,96 % (URL: <https://www.volynnews.com/news/all/na-parlamentskykh-vyborakh-na-volyni-peremohla-partiia-sluha-narodu>).

Директор Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна» А. Єрмолаєв прокоментував результат виборів до ВРУ 21 липня 2019 р. і майбутнє нового складу парламенту.

Експерт зробив зокрема прогноз що новим складом ВРУ буде розпочато конституційний процес, який може завершитися змінами до Конституції, а може, ухваленням нової редакції. А. Єрмолаєв припустив, що у 2021 р. будуть нові парламентські вибори за новою моделлю. Експерт прогнозує появу двопалатного парламенту, в якому верхня палата буде представлена регіональними елітам. Крім того, експерт вважає можливими після парламентських дострокові місцеві вибори.

Як підкреслив А. Єрмолаєв політична сила «Слуга народу» перемогла не як партія, а як процес, в якому є символи. Ключовий символ – це Президент, який переміг. Але у цьому історична перевага «Слуги народу», я не даю оцінок, цей процес сприймається як прогрес, зміна, оновлення. Тому йому багато що вибачається. Рейтингу довіри у В. Зеленського та «Слуги народу» немає. Є рейтинг надії.

Великі процеси в самій партії – ще попереду. Боротьба за лідерство, за ідеологічне обличчя. Я думаю, перші пів року «Слуга народу» буде дуже дисциплінована, люди вдячні та зобов'язані. Але політику не зупинити, з початком 2020 р. почнуться бурхливі процеси розгрупування за економічними, ідеологічними, кар'єрними інтересами.

Для того, щоб цей процес був на користь В. Зеленського, щоб вони працювали на режим, а не розривали режим, треба бігти. Тому судова реформа, місцеві вибори, орієнтир на майбутні зміни, оновлений парламент – це і технологія управління власним процесом.

Голова комітету ВРУ 8-го скликання з питань свободи слова та інформаційної політики В. Сюмар вважає результати доволі несподіваними

Україна вперше у своїй історії буде мати настільки потужну монобільшість. Ба більше, до мене доходять чутки, що «Слуга народу» розглядає можливість перевиборів за новою системою відкритих списків. Якби вибори відбувалися за цією системою, то вони б отримали всі 350

голосів. Тобто, якщо виборець спочатку бере бюлетень партії, а вже потім визначає кандидата за відкритою моделлю, то в такий спосіб «Слуга народу» могла отримати конституційну більшість.

Отже, дострокові вибори до парламенту 21 липня 2019 р. відбулися. Як по мажоритарним округам так і по партійним спискам в Сумській, Чернігівській, Житомирській Рівненській і Волинській областях переконливу перемогу здобула партія «Слуга народу». Незважаючи на те, що офіційними спостерігачами КВУ було зафіксовано низку проблем та порушень під час організації процесу голосування та у підготовці до його проведення, однак, ці порушення не носили системного характеру та не були такими, що могли суттєво вплинути на результати волевиявлення громадян.

Ю. Якименко, мл. научн. сотр. ФПУ НБУВ

Итоги внеочередных парламентских выборов в Украине в оценках СМИ

Как сообщает ЦИК, по итогам внеочередных парламентских выборов, которые прошли в Украине 21 июля 2019 р., больше всего голосов получила партия «Слуга народа», за которую проголосовали 43,16 % избирателей. Второе место заняла партия «Оппозиционная платформа – За жизнь», получив 13,05 % голосов.

На третьем месте – партия «Батьківщина», за которую проголосовали 8,18 % избирателей. Кроме того, проходной барьер преодолели партия «Европейская солидарность» (8,1 %), и «Голос» (5,82 %.)

Таким образом, в многомандатном избирательном округе «Слуга народа» получит в новой ВРУ по партийным спискам 124 места, «Оппозиционная платформа – За жизнь» – 37, «Батьківщина» – 24, «Европейская солидарность» – 23 и «Голос» – 17.

Партия «Слуга народа», помимо высокого уровня поддержки по партийному списку, позволяющему ей создать монобольшинство в новом парламенте, также заняла первое место по количеству кандидатов, одержавших победу в мажоритарных округах. Причем, как подчеркивают наблюдатели, эта тенденция наблюдалась даже в округах, где на протяжении многих лет, традиционно одерживали победу в выборах представители региональных элит. Так, по сообщению Гражданской сети ОПОРА, по итогам голосования на своих округах проиграли 163 из 199 депутатов-мажоритарщиков.

Таким образом, вместе с 130 кандидатами-мажоритарщиками, фракция «Слуги народа» в новом парламенте будет состоять из 254 депутатов.

Фракция партии «Оппозиционная платформа – За жизнь» вместе с мажоритарщиками получит 43 мандата, «Батьківщина» – 26, «Европейская солидарность» – 25 (обе эти партии провели в парламент по 2 кандидата-мажоритарщика), партию «Голос» будут представлять в парламенте 20 депутатов, включая троих мажоритарщиков.

Также в ВРУ прошли шесть представителей «Оппозиционного блока» и по одному депутату от «Свободы», «Самопомощи», партии «Белая Церковь вместе» и «Единый центр». Еще 46 победителей в одномандатных округах приняли участие в выборах как самовыдвиженцы.

Особенностью прошедших выборов стала рекордно низкая явка избирателей (49,84 %), а серьезных нарушений в ходе избирательного процесса наблюдатели не зафиксировали. Как констатировала глава ЦИК Т. Слипачук, «происшествий, которые бы поставили под сомнение проведение этой избирательной кампании, не было». А глава Комитета избирателей Украины А. Кошель отметил, что выборы прошли в соответствии с международными стандартами, а количество и масштаб нарушений в ходе голосования были «соразмерны с парламентскими выборами 2014 г.».

Как отметил заместитель главы ЦИК Е. Радченко более низкая, чем в предыдущие периоды, явка избирателей на прошедших выборах объясняется летним периодом, внеочередностью выборов и общемировой тенденцией к снижению интереса граждан к выборам, что, по его мнению, «не является большой проблемой или каким-то большим изменением векторов».

Среди самых распространенных нарушений в Комитете избирателей Украины назвали незаконную агитацию в день голосования и незаконные действия отдельных избирательных комиссий. Всего в Нацполиции было зарегистрировано около 1,2 тыс. обращений, касающихся нарушений.

О том, что они не оказали существенного влияния на ход избирательного процесса, заявили и представители Гражданской сети ОПОРА. При этом, отмечают в организации, «результаты парламентских выборов стали для многих сюрпризом. Правда, больше это касается мажоритарных округов. 163 из 199 депутатов-мажоритарщиков проиграли на своих округах. В большинстве округов победили представители партии «Слуга народа». Что касается нардепов, которые больше всего использовали бюджетные ресурсы в собственных медийных и агитационных целях, то лишь 33 удалось вновь переизбраться в парламент» (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/rezultaty-vyborov-163-199-nardepov-mazhoritarshchikov-1564405606.html>).

Но, как заявили в партии «Слуга народа», в ходе выборов ее представители «столкнулись не просто с рядом проблем, а с огромной кучей различных инцидентов в различных округах», и поэтому намерены добиваться пересчета голосов в нескольких избирательных округах.

Речь, в частности, идет о возможном пересчете голосов по решению судов в 37 округе в Кривом Роге, 64 округе в Житомирской обл., 69 округе Закарпатской обл., 106 округе Луганской обл., 119 округе Львовской обл., 198 округе Черкасской обл., 206 и 207 округах в Черниговской обл.

В целом же, уровень поддержки пропрезидентской партии и ее представителей в мажоритарных округах оказался настолько высоким, что отдельные проблемы и судебные тяжбы, по общему мнению наблюдателей,

не окажут сколько-нибудь значимого влияния на окончательный результат волеизъявления.

Европейский Союз, опираясь на оценки наблюдательной миссии ОБСЕ, признал выборы, конкурентными и демократическими, посоветовав в то же время устранить выявленные во время их проведения недостатки перед началом следующего избирательного цикла. Согласно предварительной оценке ОБСЕ, фундаментальные права и свободы были в целом соблюдены во время этих парламентских выборов. Кампания была конкурентной, а организация выборов была компетентной и эффективной. Однако наблюдатели сообщили о случаях скупки голосов, о смешении деловых и политических интересов, которыми диктовалось освещение выборов в СМИ, а также о других злоупотреблениях, в частности, в мажоритарных округах. «После президентских выборов в марте и в апреле, украинский народ снова предоставил мощный мандат для внедрения реформ в течение следующих пяти лет. Сейчас это – ответственность новой власти, – ответить на ожидания народа Украины», – отмечают представители ЕС. «Важно, чтобы украинская власть исправила отмеченные недостатки, на основе рекомендаций ОБСЕ / БДИПЧ, перед началом определенного электорального цикла, включая местные выборы», – говорится в сообщении (URL: <https://www.segodnya.ua/politics/evrosoyuz-priznal-parlamentskie-vybory-konkurentnymi-i-demokraticeskimi-1305618.html>).

Государственный департамент США в своем сообщении поздравил украинцев с мирным проведением выборов, которые «дали четкий результат и подчеркнули приверженность украинцев идеалам демократии». В Госдепе также отметили, что ожидают окончательные рекомендации ОБСЕ по улучшению избирательного процесса и их имплементации.

А в заявлении посольства США в Украине отмечается, что в США приветствуют начальную оценку Бюро по демократическим институтам и правам человека ОБСЕ выборов в Верховную Раду «Мы также приветствуем усилия украинских властей и правоохранительных органов по обеспечению возможности безопасного осуществления демократических прав», говорится в сообщении (URL: <https://www.segodnya.ua/vybory2019/news/posolstvo-sshadalo-ocenku-vyboram-v-ukraine-1305506.html>).

Дала свою оценку выборам в Украине также канадская миссия CANADEM, которая проанализировала все актуальные аспекты избирательного процесса, в том числе создание избирательных комиссий, печать бюллетеней, процедуры голосования и подсчета голосов в день выборов. Об этом сообщил председатель миссии в Украине Л. Аксуорти, «Украинцы подтвердили свою приверженность демократическому развитию, выбрав новый парламент на выборах, что в значительной степени соответствовало международным демократическим стандартам. Выборы были справедливым, а предвыборная кампания почти справедливой. Парламентские выборы заложили основу для будущих реформ в Украине». Канадские наблюдатели отмечают, что в целом голосование в день выборов

проходило нормально, но в то же время периодически фиксировался подкуп избирателей и злоупотребление админресурсом. В частности, это наблюдалось в некоторых одномандатных округах. В то же время, как считает Л. Аксуорти, эти нарушения не имели влияния на результаты выборов (URL: <https://www.segodnya.ua/politics/mezhdunarodnye-nablyudateli-canadem-dali-ocenku-vyboram-v-ukraine-1305296.html>).

Напомним, в Киевской области партию «Слуга народа» поддержали 46,42 % избирателей, «Батькивщину» – 11,07 %, «Европейскую солидарность» – 9,85 %, «Оппозиционную платформу – За жизнь» – 6,16 %, «Голос» – 5,81 %.

В большинстве мажоритарных округов области также зачастую с существенным преимуществом победу одержали кандидаты от «Слуги народа». Но в некоторых округах ее представители все же не смогли обойти конкурентов.

В частности, в одномандатном избирательном округе № 90 в Белой Церкви, по итогам подсчета 100 % протоколов, победил представитель партии «Белая Церковь вместе» Н. Бабенко с 28,23 % (20 277 голосов). Представитель «Слуги на рода» Ю. Нестерчук в этом округе оказался на втором месте – за него отдали голоса 15,94 % избирателей (11 452 голосов).

В 91 округе победил представитель партии «Слуга народа» О. Дунда с 35 % поддержки (24 486 голосов). На втором месте в округе – самовыдвиженец Р. Сольвар, получивший 15,23 % (10 661 голосов).

В одномандатном избирательном округе № 92 в Киевской области, также победил представитель «Слуга народа» В. Колюх с 24,76 % (18 714 голосов). Второе место занял представитель «Батькивщины» В. Свитовенко – 17,44 % избирателей (13 184 голосов).

В округе № 93 победу одержала представитель пропрезидентской партии А. Скороход с 43,89 % (29 907 голосов), Н втором месте – самовыдвиженец А. Жукотанский, за которого проголосовали 15,71 % избирателей (10 704 голосов).

С большим отрывом победил своего главного конкурента в 94 округе представитель «Слуги народа» А. Дубинский, получивший 40,94 % (30 781 голосов). Второе место в округе занял нардеп-самовыдвиженец И. Кононенко с 12,02 % поддержки (9 036 голосов).

В округе № 95 при подсчитанных 98,14 % протоколов, побеждает представитель партии «Слуга народа» А. Горобец с 29,93 % (26 599 голосов). На втором месте в этом округе оказался самовыдвиженец В. Карплюк, за которого отдали голоса 21,51 % избирателей (19 121 голосов).

Представитель «Слуги народа» спецкорреспондент телеканала «1+1» О. Василевская-Смаглюк получила победу в округе № 96 (41,77 %), обогнав самовыдвиженца Я. Москаленко – за него отдали голоса 18,09 % избирателей.

В одномандатном избирательном округе № 97 в Киевской области победил представитель «Слуги народа» Н. Галушко с 37,75 %. На втором

месте в этом округе оказался представитель «Европейской солидарности» О. Иваненко – 16 % избирателей.

В 98 округе победил также представляющий пропрезидентскую партию С. Бунин (42,22 %). Второе место в этом округе занял самовыдвиженец С. Мищенко (21,06 % избирателей).

В Днепропетровская области партию «Слуга народа» поддержали 56,7 % избирателей, «Оппозиционную платформу – За жизнь» – 15,17 %, «Батькивщину» – 4,7 %, «Европейская солидарность» – 4,64 %, «Оппозиционный блок» – 4,62 %.

В большинстве одномандатных мажоритарных округов Днепропетровской области победу одержали представители пропрезидентской партии. Из 17 округов области представители «Слуги народа» уступили лишь в 37-м округе, где с минимальным отрывом победил нардеп Д. Шпенюк.

Но, как стало известно, результаты выборов в этом округе могут быть оспорены через суд. В окружной избирательной комиссии же утверждают, что оснований для этого нет. «Все протоколы переданы в ЦИК без замечаний. Претензий к записям и установлению итогов голосования от ЦИК нет. Один из кандидатов считает, что окружком передала данные в Центризбирком, которые не соответствуют данным, указанным в протоколах участковых комиссий. Однако мы четко сделали контррасчеты, четко предоставили данные по каждому участку, который обжалуется, по каждой цифре. И доказали, что каждая цифра, которую мы предоставляли в ЦИК, подтверждается в ведомости, которая есть в материалах, она полностью совпадает с протоколами участковых избирательных комиссий», – заявил секретарь окружной избирательной комиссии № 37 Д. Манелюк ([URL: https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/vybory-v-dnepre-zhazhda-peremen-pobedila-len-opublikovana-infografika-1307502.html](https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/vybory-v-dnepre-zhazhda-peremen-pobedila-len-opublikovana-infografika-1307502.html)).

«В мажоритарных округах ожидали большего сопротивления старых, укоренившихся на местах кандидатов, у которых есть история взаимоотношений с электоратом. Ведь многие округа кандидаты готовили под себя давно: там, где планировали баллотироваться представители предыдущей власти, выделялись деньги, ремонтировали школы, больницы, открывали какие-то объекты. Выборы же показали, что сработал запрос на социальную справедливость, и, как говорят, “телевизор победил холодильник”», – комментирует выборы в Днепропетровской обл. эксперт по стратегическим коммуникациям В. Михеев (<https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/vybory-v-dnepre-zhazhda-peremen-pobedila-len-opublikovana-infografika-1307502.html>).

«У нас было много округов, в которых у представителей “Слуги народа” практически не было конкурентов. В числе таких – 30-й округ в Днепропетровске и 24-й в Днепре», – говорит политолог В. Пащенко. По его словам, «в 25-м округе сильную конкуренцию составляли нардеп

М. Курячий и З. Краснов, которые достаточно сильно работали в округе – возможно, если бы не это противостояние, один из них мог одержать победу»

При этом, по его словам, «в Днепропетровской области кто больше всего работал в округе и вкладывал в избирательную кампанию, тот получил результат хуже, чем остальные». «Куда большая угроза исходила от технических кандидатов – однофамильцев и людей, которые в своих данных указывали одноименные пропрезидентской партии организации. Так, в 37-м округе, где “Слуга народа” уступил с минимальным преимуществом всего в 1 208 голосов (1,7 %), мы насчитали пять кандидатов – от ЧП “Зе! Слуга народа”, ОО “Слуга для народа” и общественного движения “Слуга народа”, которые в сумме набрали 15,89 % голосов», – отмечает эксперт ([URL: https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/vybory-v-dnepre-zhazhda-peremen-pobedila-len-opublikovana-infografika-1307502.html](https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/vybory-v-dnepre-zhazhda-peremen-pobedila-len-opublikovana-infografika-1307502.html)).

В Винницкой обл. партию «Слуга народа» поддержали 37,90 % избирателей, «Украинская стратегия Гройсмана» – 15,39 %, «Батькивщину» – 10,03 %, «Европейскую солидарность» – 8,28 %, «Радикальную партия Олега Ляшка» – 6,12 %.

В одномандатных округах представители «Слуги народа» также показали высокие результаты.

Избиратели Кировоградской области поддержали «Слугу народа» 51,40 % голосов. «Батькивщина» получила 11,84 % поддержки, «Оппозиционная платформа – За жизнь» – 9,73 %, «Европейская солидарность» – 5,88 %, «Радикальная партия Олега Ляшко» – 5,47 %. Во многих одномандатных округах области представители «Слуги народа» также продемонстрировали существенное (часто более 20 %) преимущество перед оппонентами.

В Черкасской обл. в поддержку партии «Слуга народа» высказались 51,03 % избирателей. За «Батькивщину» проголосовали 9,23 %, «Силу и честь» – 6,56 %, «Европейская солидарность» – 6,43 %, «Оппозиционная платформа – За жизнь» – 6,28 %. Высокие результаты показали также кандидаты-мажоритарщики от «Слуги народа».

В частности в одномандатном избирательном округе № 194 выдвигенец партии «Слуга народа» Л. Шпак победила своего главного конкурента от партии «Голос» с отрывом в 30 %, получив 41,27 % голосов.

С отрывом в 24 % кандидат от «Слуга народа» О. Арсенюк обошел своего оппонента в 195 округе.

В то же время, в одномандатном избирательном округе № 200 нардеп-самовыдвиженец А. Яценко показал результат в 69,08 %, обогнав кандидата от партии «Слуга народа» Е. Воронцову, за которую отдали голоса 15,12 % избирателей.

Что касается перспектив формирования, по итогам выборов парламентской коалиции или формирования монобольшинства, то этот вопрос является предметом активных дискуссий в политикуме, экспертном сообществе и СМИ.

Напомним, недавно глава партии «Слуга народа» Д. Разумков отмечал, что партия готова обсудить создание коалиции с другими политическими силами. «У нас нет такого подхода, что “мы не будем напрягаться”. Мы были готовы и готовы сейчас говорить о коалиции с политическими силами, которые близки нам по идеологическим подходам, по ценностным вещам. Действительно, мы хотели бы видеть в коалиции новые политические силы, такие же как и мы», – заявил Д. Разумков (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/razumkov-nazval-usloviya-formirovaniya-koalitsii-1563888581.html>).

В то же время, как считает бывший член Центральной избирательной комиссии А. Магера, ссылаясь на 83 статью Конституции Украины, «в новом парламенте создать коалицию невозможно. Поскольку фракция “Слуга народа” в случае получения большинства депутатов парламента будет иметь права коалиции. Поэтому не может создавать коалицию с другими фракциями». «И прекратить полномочия нового созыва парламента нельзя в течение года... У «Слуги народа» нет другого варианта: либо они предлагают кандидатуру премьер-министра и формируют новый Кабмин, либо продолжает работать правительство Гройсмана», – считает А. Магера, подчеркивая, что коалиционного соглашения в новой ВРУ не требуется (URL: <https://www.segodnya.ua/vybory2019/news/v-novoy-rade-nevozmozhno-sozdat-koalitsiyu-magera-1305858.html>).

Как заявил по итогам выборов представитель президента в Кабинете министров А. Герус, «коалиция уже есть, монобольшинство». «Коалиция заберет все министерские кресла, нет такого, чтобы оппозиция была в правительстве. В парламенте, думаю, некоторые комитеты отдадут оппозиции, чтобы ни у кого не было сомнений в демократичности новой власти, какие именно, пока не знаю», – сообщил он (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zelenskogo-zayavili-sozdanii-koalitsii-novoy-1564387455.html>).

«Это реальный соблазн сконцентрировать власть в своих руках. Если у “Слуги народа” есть внутренние механизмы сдерживания, то они хотя бы попытаются начать процесс создания коалиции. Просто чтобы избежать обвинений в узурпации власти», – комментирует возможность создания монобольшинства политолог Е. Магда (URL: <https://www.segodnya.ua/vybory2019/news/chetyre-sensacii-vyborov-monobolshinstvo-maksimum-novyh-lic-i-pobeda-lichnogo-brenda-nad-grechkoj-1305500.html>).

А политолог Е. Фесенко отмечает, что монобольшинство – «искушение» и для Президента, и для руководства его офиса, и для партии. «Но тактически, да и с точки зрения государственных интересов, для “Слуги народа” благоприятная коалиция, например, с “Голосом”. Тем более что и Зеленский, и Вакарчук не раз говорили, что готовы к такому союзу. Поэтому даже если у партии Президента будет, например, 230 голосов, они могут пойти на коалицию. Это стало бы оптимальным сценарием и дало бы

позитивный сигнал нашим западным партнерам», – полагает эксперт (URL: <https://www.segodnya.ua/vybory2019/news/chetyre-sensacii-vyborov-monobolshinstvo-maksimum-novyh-lic-i-pobeda-lichnogo-brenda-nad-grechkoj-1305500.html>).

«Такого не было в истории Украины. С одной стороны, это означает, что Зеленский берет на себя ответственность за все происходящее в стране. И он может проводить нужные вещи, в том числе и непопулярные. А с другой стороны, могут быть и риски. Одна партия может менять законы», – комментирует ситуацию научный директор фонда «Демократические инициативы» А. Гарань (URL: <https://www.segodnya.ua/politics/takogo-ne-bylo-v-ukraine-o-chem-govoryat-pervye-rezultaty-vyborov-v-radu-1305104.html>).

По мнению посла Евросоюза в Украине Х. Мингарелли, сформированное президентской партией большинство в новом парламенте позволит ускорить процесс реформ, а законопроекты, предложенные Кабмином, будут быстрее проходить рассмотрение парламентом.

«Я понимаю, что однопартийное большинство несет не только позитив, а означает и риски, но мы должны надеяться, что новое руководство государства – мудрые люди, которые используют это большинство ради позитива. После свободных и честных выборов – а они в Украине были именно такими – нельзя говорить об узурпации. А то, что “Слуга народа” получила большинство, отражает волю украинского народа», – заявил он. В то же время в ЕС рассчитывают, что новое парламентское большинство будет использовать свою власть для ускорения реформ и принимать во внимание мнение оппозиции (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/interview/2019/07/26/7098936>).

Как отмечает французское издание France24, контроль Президента над абсолютным большинством в парламенте приведет к смене поколений на политической арене Украины. Журналисты назвали эту ситуацию «кульминацией потрясающего переворота в украинской политике», который стал результатом того, что украинцы решили отказаться от традиционной элиты.

«В Украине усталость от политической системы ощущается намного сильнее, чем в любой другой стране на континенте – настолько сильно, что другие партии пытались копировать риторику “Слуги народа”. Политики поняли, что украинцы хотят начать все сначала. Большинство украинцев, между тем, выбрали не подражателей, а оригинал: партию протеста Зеленского», – пишет немецкое издание Die Welt.

А руководитель украинской службы Deutsche Welle Б. Йоганн отмечает, что избрание нового парламента может стать «новым началом» для украинской политики. «Почти каждый кандидат от “Слуги народа”, попавший в парламент, – никто. Их слабость – отсутствие политического опыта. Но, конечно, избиратели видят в этом явное преимущество – новые политики привнесут свежую кровь в украинскую политику. В демократии мы называем это новым началом», – заключает он (URL:

<https://www.segodnya.ua/vybory2019/news/chem-opasen-zelenskiy-dlya-evropy-i-kogda-zhdat-novyuy-krizis-chto-pishut-inosmi-o-vyborah-2019-1306710.html>).

Таким образом, и в Центральном регионе Украины проявилась общенациональная тенденция на обновление политических элит. Мяч на поле молодых политиков, и теперь от них зависит, с каким настроением избиратели придут к урнам в день очередных выборов Президента и парламента.

С. Горова, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перспективи реалізації Мінських домовленостей як шлях до врегулювання українсько-російського протистояння

Ситуація на Донбасі є одним з основних викликів для національної безпеки України. Після зміни влади в Україні тема того, що відбувається у зоні ООС і Мінських угод стала особливо актуальною і обговорюваною у ЗМІ. Власне з'явилися надії на те, що «заморожений» конфлікт на Донбасі вдасться вирішити...

У ситуації, що склалася представляють особливий інтерес наступні події і теми:

1. Недавній візит спецпредставника державного департаменту США з питань України К. Волкера. Слід зазначити, що по приїзді в Київ у четвер, 25 липня, К. Волкер провів ряд знакових зустрічей. До Президента України В. Зеленського він прийшов разом з послом США в ЄС Г. Сондлендом і тимчасовим повіреним у справах США в Україні В. Тейлором. За офіційною інформацією В. Зеленський обговорив з американцями поточну ситуацію у зоні проведення Операції об'єднаних сил, у тому числі, процес розведення сил у Станиці Луганській, а також умови підтримки режиму припинення вогню, введеного з 21 липня. «Під час зустрічі було наголошено на необхідності здійснення окупаційними властями раніше узгоджених сторонами взаємних кроків, які дозволять успішно завершити процес розведення сил і поліпшити гуманітарну ситуацію на лінії розмежування», – йдеться у повідомленні Офісу Президента України (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zelenskiy-volker-nastaivayut-zavershenii-1564140362.html>, 26.07.2019).

Американське посольство в Україні повідомило через Твіттер, що сторони обговорили співпрацю між Україною і США. К. Волкер і Г. Сондленд висловили «непохитну підтримку Сполученими штатами демократії, безпеки і благополуччя України».

Крім того, про зустріч із представником Сполучених Штатів Америки повідомив член команди президента В. Зеленського А. Абромавічус. Він зазначив, що вони разом із послами США обмінялися думками, які стосувалися перспектив реформ в Україні й співробітництва в оборонно-промисловому комплексі (URL: <http://kordon.org.ua/volker-vstretilsya-s-abromavitchusom-i-timoshenko-v-ukraine.html>, 26.07.2019).

К. Волкер також зустрівся з лідером партії «Європейська солідарність» (ЄС) екс-президентом П. Порошенком в офісі політсили. Як стверджується у прес-релізі «ЄС», К. Волкер зазначив, що останні п'ять років для України були найбільш продуктивними за всі роки незалежності як для розвитку держави, так і зміцнення партнерства між Києвом і Вашингтоном. У свою чергу П. Порошенко вказав на «тверду підтримку Америки у питанні відновлення суверенітету і територіальної цілісності України та протидії агресії Росії». Як голова «Європейської солідарності» він зазначив, що його партія буде і далі захищати національні інтереси України.

Сторони скоординували кроки з протидії будівництву «Північного потоку-2» (URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/volker-in-kiev-meetings/5015478.html>, 25.07.2019).

У П. Порошенка зустріч із К. Волкером розглядають як акт підтримки екс-президента в умовах, коли він опинився перед перспективою порушення кримінальних справ (URL: <https://112.ua/statji/s-chem-priehal-v-kiev-volker-i-sponsor-trampa-501659.html>, 26.07.2019).

Крім того, відбулася зустріч К. Волкера з головою партії «Батьківщина» Ю. Тимошенко. У повідомленні політсили сказано, що учасники обговорили «ситуацію в Україні», у тому числі, результати проведення дострокових парламентських виборів, можливості для проведення реформ, перш за все, боротьбу з корупцією, а також питання двостороннього співробітництва США та України (URL: <https://112.ua/statji/s-chem-priehal-v-kiev-volker-i-sponsor-trampa-501659.html>, 26.07.2019).

За інформацією деяких ЗМІ, К. Волкер зустрівся з першим номером списку «Опозиційною платформи – За життя» Ю. Бойком.

Показовим став візит високопоставленої американської делегації на чолі з К. Волкером в район проведення операції Об'єднаних сил на Донбасі. У ході візиту К. Волкер і тимчасовий повірений у справах США в Україні В. Тейлор зустрілися з командувачем Об'єднаних сил генерал-лейтенантом О. Сирским, який поінформував їх про поточну ситуацію з безпекою в районі проведення операції. Делегація США відвідала КПВВ «Станиця Луганська» та поспілкувалася з місцевими жителями (URL: <https://korrespondent.net/ukraine/4123123-volker-na-donbasse-vstretlysia-s-komandyrom-oos>, 25.07.2019).

Слід зазначити, що в експертних колах візит К. Волкера коментувався досить широко. Однак полярно. Так, член Громадської ради при МЗС України, політолог А. Бузаров підкреслив: «Це – важливий візит Курта Волкера в Україну. Сторони готові обговорювати питання у зовнішній політиці країни, ситуацію на Донбасі, а також можливий майбутній візит Володимира Зеленського до США. Сьогодні позиція Сполучених Штатів щодо “українського питання” далеко неоднозначна. Якщо ми говоримо про Дональда Трампа, то, мені здається, що у нього особисто добре ставлення до України, до нового українського лідера Володимира Зеленського, і воно

краще, ніж ставлення американського лідера до попереднього українського керівництва».

Ряд зустрічей, які провів К. Волкер у перший день візиту в Україну, за словами експерта, демонструють інтерес із боку Вашингтону до політики нової української влади. «США – єдина країна, яка може вплинути на Росію в контексті виконання Мінських угод. Ми бачимо, що йде процес відведення озброєння, оголошено перемир'я, все це повинно супроводжуватися діями Росії», – зазначив А. Бузаров (URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/volker-in-kiev-meetings/5015478.html>, 25.07.2019).

У свою чергу політтехнолог О. Теплюк вважає К. Волкера «прагматичною і меркантильною людиною», яка хоче виторгувати вигідні для себе умови тому, що він нібито може щось вирішувати.

«На нашій мові – це “рішалово”, на їх мові – це “лобізм”. Гроші для нього вище, ніж інтереси нашої країни. Україна для Волкера – це маленьке коритце, з якого він може черпати гроші», – підкреслив експерт (URL: <https://ukraina.ru/news/20190723/1024373006.html>, 23.07.2019).

Політолог О. Якубін висловив точку зору про те, що на сьогоднішній день в Росії перестали серйозно сприймати заяви К. Волкера. «Волкер вже робив багато заяв – і про Росію, і про летальну зброю, і про ситуацію на Донбасі. Мені здається, що в РФ його сприймають, як людину, яку призначили, але він по факту ні на що не впливає. Його не сприймають серйозно. Мені здається, що Росія взагалі вважає – без заміни Волкера навряд чи можливо перезапустити діалог між США і РФ в питанні України», – зазначив О. Якубін (URL: <https://golos.ua/i/694994>, 22.07.2019).

Про відсутність підстав вважати, що новий візит спецпредставника Держдепу США до Києва наблизить вирішення конфлікту на Донбасі у своєму коментарі говорив і політичний експерт Українського інституту аналізу та менеджменту політики Д. Гаєвський (URL: <https://golos.ua/i/695313>, 23.07.2019).

При цьому народний депутат VIII скликання І. Попов, який входить до групи по міжпарламентських зв'язках із США, допускає, що К. Волкер зондує ґрунт, наскільки нова більшість у Раді готова приймати спірні для українського суспільства закони, у тому числі по лінії Мінських угод (URL: <https://112.ua/statji/s-chem-priehal-v-kiev-volker-i-sponsor-trampa-501659.html>, 26.07.2019) (мається на увазі зміни в Конституцію по особливому статусу Донбасу і закон про амністію).

2. Отже, фахівці сходяться на думці, що після президентських і парламентських виборів офіційний Київ і Вашингтон готові обговорювати новий порядок відносин.

Як повідомляє прес-служба лідера України 25 липня, Президент України В. Зеленський провів телефонну розмову з президентом Сполучених Штатів Америки Д. Трампом. Президент США привітав Україну з успішним проведенням вільних і демократичних парламентських виборів і В. Зеленського – з упевненою перемогою партії «Слуга народу». Д. Трамп

висловив упевненість, що оновлена українська влада зможе швидко покращити імідж України, завершити розслідування корупційних справ, які стримували взаємодію між Україною та США. Він підтвердив незмінну підтримку з боку США суверенітету і територіальної цілісності України і готовність американської сторони всебічно сприяти реалізації масштабної програми реформ у нашій країні (URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/volker-in-kiev-meetings/5015478.html>, 25.07.2019).

Показовою є інформація про те, що Сполучені Штати Америки готуються до проведення зустрічі президента України В. Зеленського з головою Білого дому Д. Трампом. К. Волкер повідомив, що зараз узгоджуються графіки двох президентів (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tramp-zayavil-obvinyaet-turtsiyu-pokupke-1564213625.html>, 27.07.2019).

При цьому експерти вважають важливим присутність разом з К. Волкером на переговорах в Офісі президента (ОП) посла Г. Сондленда. Так, экс-спікер МЗС О. Волошин, який обраний до Ради за списком «Опозиційною платформи – За життя» у своєму коментарі наголосив: «Я можу тільки здогадуватися, але його приїзд не випадковий. Він один із спонсорів виборчої кампанії Трампа, який отримав посаду у подяку». Деякі експерти припускають, що Г. Сондленд з'явився марно: це натяк Американської адміністрації на бажання побачити продовження по так званій справі Д. Байдена.

Слід нагадати, що історія з экс-віце-президентом США Д. Байденом пов'язана зі справою скандально відомої в Україні газодобувної компанії Burisma, до наглядової ради якого входить його син, який отримував величезні виплати. Коли у 2014 р. на цю компанію завели в Україні кримінальні справи, Байден-старший втрутився і зажадав звільнити генпрокурора В. Шокіна (так заявляв сам Шокін), що і було зроблено (URL: <https://strana.ua/articles/rassledovaniya/202045-kompanija-burisma-eks-ministra-zlochevskoho-platila-ohromnye-denhi-synu-dzhozefa-bajdena.html>, 23.05.2019). Д. Байден може стати одним з можливих основних опонентів Д. Трампа на президентських виборах 2020 р., тому компромат з України на нього був би до речним. О. Волошин підкреслює, що сьогодні справа Байдена набула серйозної ваги в відносинах Києва і Вашингтону (URL: <https://112.ua/statji/schem-priehal-v-kiev-volker-i-sponsor-trampa-501659.html>, 26.07.2019).

У той же час у ЗМІ звертають увагу на те, що американці виставляють і інші умови для прогресу в ситуації. Перше – мінімізація впливу олігарха І. Коломойського (аж до його кримінального переслідування), а також голови Офісу Президента України А. Богдана, якого у США вважають тісно пов'язаним з І. Коломойським. Друге – призначити на посаду прем'єра людину, яка була б у значній мірі незалежною від В. Зеленського, але при цьому прислухалася до рекомендацій Заходу.

На Банковій хочуть бачити прем'єром керованого О. Гончарука (зараз – заступник голови Офісу президента). Американцям це не подобається. Вони

хотіли б бачити прем'єром людину зрозумілу їм, але при цьому здатну говорити «ні» Президенту та його Офісу. Але такий підхід не подобається В. Зеленському (URL: <https://112.ua/statji/s-chem-priehal-v-kiev-volker-i-sponsor-trampa-501659.html>, 26.07.2019).

3. Мінські угоди. Прогноз мирного врегулювання.

Незважаючи на спроби деескалації бойових дій, конфлікт на Донбасі досі перебуває у гарячій фазі. Секретар Ради національної безпеки і оборони О. Данилюк заявив, що нова влада має намір повністю реалізувати Мінські угоди. «В принципі, ми хочемо повністю реалізувати “Мінськ” – це в наших інтересах. Ми хочемо реінтегрувати території і, вважаю, що ми до цього готові. У 2014 році зробити це було смерті подібно – ми б як країна просто не витримали, не змогли б», – заявив О. Данилюк.

За його словами, реінтеграція – не миттєвий процес, тому якщо щось піде не так, «ми можемо змінювати свою позицію» (URL: https://lb.ua/society/2019/07/01/430894_zelenskogo_zayavili_namerenii.html, 01.07.2019).

При цьому голова партії «Слуга народу» Д. Разумков підкреслив, що конфлікт на Донбасі можна завершити тільки шляхом переговорів з Росією, а не з «ЛНР» і «ДНР». Голова партії «Слуга народу» заявив: «Якщо ми говоримо про амністію для бойовиків – ну, люди, які замішані у військових злочинах, я думаю, що іншого варіанту бути не може і ніякі амністії у даному плані не поширюються ні в Україні, ні за кордоном».

У свою чергу голова Союзу анархістів України, одеський політик В. Азаров розкритикував таке трактування. «Наскільки я розумію, військові злочини взагалі були винесені за рамки амністії за мінськими угодами. Але це повинно стосуватися обох сторін конфлікту і, отже, повинна бути скасована беззастережна амністія для всіх учасників АТО. Якщо ж Разумков в душі ура-патріотів хоче поширити поняття військових злочинів на будь-яку участь в ополченні, то це треба робити і на будь-яку участь в АТО. Тому, що використання збройних сил всередині країни без оголошення війни по-іншому назвати не можна», – пише В. Азаров у своєму блозі (URL: <https://www.politnavigator.net/partiya-zelenskogo-reshila-okonchatelno-pokhoronit-minskie-soglasheniya.html>, 23.07.2019).

При цьому слід нагадати, прийняття Україною закону, що забороняє переслідування і покарання осіб у зв'язку з подіями в Донбасі, є одним з пунктів Мінських угод, які українська влада зобов'язалася виконати заради врегулювання збройного конфлікту, поряд ыз законом про особливий статус окремих районів Донецької та Луганської областей.

Водночас міністр закордонних справ П. Клімкін, зазначив, що досягнуті у свій час «політичні домовленості» щодо врегулювання на Донбасі були необхідні в якості компромісу з європейськими партнерами. Але вже тоді він – Клімкін – був проти того, щоб президент П. Порошенко ставив під ними свій підпис, оскільки розумів, що документ неробочий. «У нас фундаментально різні інтереси. Їх не можна привести до

компромісу. Наш інтерес – повернути Донбас, не тільки територію, а й людей, і поступово включити Донбас в наш простір. А путінський інтерес – це зробити Донбас контрольованою Росією територією» (URL: <https://utro.ru/politics/2019/07/26/1409828.shtml>, 26.07.2019).

У такій ситуації звертає на себе увагу і не виглядає неможливою (!) нещодавня пропозиція Києву (URL: <https://utro.ru/politics/2019/07/26/1409803.shtml>, 26.07.2019) реалізувати в Донбасі «хорватський сценарій»: привести в «ЛНР» і «ДНР» іноземні війська і придушити збройний опір ополченців.

При цьому показово, що і в експертних колах перспектива дійсної роботи Мінських угод при новій владі має до волі розмиті прогнози. Так, деякі фахівці стверджують, що за президентства В. Зеленського продовжиться імітація фактичного виконання українським керівництвом Мінських угод, яка здійснювалася за П. Порошенка.

Експерти наголошують на тому, що сьогодні Президент В. Зеленський є заручником своїх передвиборних обіцянок по Донбасу. Адже, виборцям він обіцяв мир. Однак можна припустити, що будь-який з нині існуючих варіантів деокупації Сходу України може відбитися на його президентській кар'єрі. З одного боку, вступивши в переговори з лідерами так званих «ЛНР» і «ДНР», як наполягає на цьому В. Путін, В. Зеленський отримає серйозну патріотично налаштовану опозицію всередині країни. З іншого, продовження війни буде поступово вбивати його президентський рейтинг.

Слід підкреслити і наявність певних зрушень у нинішній ситуації, на які найчастіше звертають увагу у експертних колах:

- в кінці червня нарешті відбулося розведення сил і засобів в районі станиці Луганської;

- Президент України, а також його оточення, озвучили ідеї щодо зняття економічної блокади з Донбасу (URL: <https://znaj.ua/ru/politics/245246-znyattya-ekonomichnoji-blokadi-z-donbasu-zelenskiy-ozvuchiv-umovi>), змін щодо статусу російської мови на Донбасі (URL: <https://www.segodnya.ua/politics/u-zelenskogo-vidyat-smysl-v-regionalnom-statuse-russkogo-yazyka-na-donbasse-1303702.html>), спрощення порядку перетину лінії розмежування і отримання пенсій переселенцями;

- 11 липня вперше відбулася телефонна розмова Президента України В. Зеленського і президента Росії В. Путіна (піднімалася тема Донбасу);

- 12 липня відбулася зустріч експертів-представників лідерів країн «нормандського формату» (Україна, Росія, Німеччина і Франція) (URL: <https://ukraina.ru/news/20190713/1024239448.html>), на якій окреслили варіанти продовження переговорів.

При цьому спостерігачі досить активно коментують перспективи саме мирних переговорів по Донбасу. Так, за прогнозом аналітика О. Паламаря, буде втілений в життя план Помпео-Лаврова (голови зовнішньополітичних відомств США та РФ), суть якого – врегулювання ситуації на Сході України в рамках Мінських угод. За словами О. Паламаря, суть плану Помпео-

Лаврова, швидше за все, буде ближче до російського бачення вирішення конфлікту, ніж до українського:

- участь в переговорах представників ОРДЛО (хоч в якійсь формі);
- паралельне виконання блоків безпеки (припинення обстрілів, виведення російських військ з Донбасу, передача кордону України) та політичного блоку (амністія, місцеві вибори);
- можливе введення на Донбасі миротворців ООН (питання лише – на лінію розмежування, на що згодна Москва, або на всю територію, включаючи кордон, чого хоче Київ).

Експерт з питань сектору оборони і безпеки, полковник СБУ у відставці О. Стариков у своєму коментарі зазначив, що точкою відліку переговорів стане повне і беззастережне припинення вогню, а також обмін полоненими «всіх на всіх». За його словами, в економічній підгрупі піднімалося питання, пов'язане з прикордонною торгівлею малого і середнього бізнесу. Щоб люди спокійно могли перевозити через КПВВ необмежену кількість товару. З досвіду миротворчих операцій ООН – спочатку йде припинення вогню, потім прикордонна торгівля.

Аналітик О. Кочетков вважає, що мирний план нової влади повинен принципово відрізнятися від того, що намагалася реалізувати влада попередня: він повинен виконуватися обома сторонами. Зараз для цього є вихідні умови. Однак реалізувати тривале припинення вогню не здатні самі військові. Необхідний громадський рух на підтримку мирного врегулювання і припинення вогню як першого кроку на шляху до миру, що не суперечить суверенітету і незалежності України. Рух, здатний авторитетно звернутися до світової спільноти, глав держав, від яких залежить досягнення миру на Донбасі.

«Щоб мирний план дійсно спрацював, потрібно вивести з території Донбасу російські збройні сили і найманців, а також перекрити приплив російської військової допомоги у “Л-ДНР”. Тобто – повернути під контроль кордон. Фактично це так звані умови безпеки, яким передують припинення вогню і обмін утримуваними громадянами. Потім вже йде політична частина: з поступками з боку офіційного Києва», – вважає виконавчий директор у Центрі прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов (URL: <http://avdeevka.city/news/view/v-poiskah-mira-dlya-donbassa-e-ksperty-dali-prognozy>, 14.07.2019).

4. Чого очікувати від Росії.

Після обрання парламенту, одним із важливих питань для нашої влади стануть відносини з Росією. У своїх заявах щодо можливості переговорів із Києвом президент РФ В. Путін стверджує, в першу чергу, свою готовність домовлятися. Однак він висуває ряд умов. На порушення мінських угод з боку України В. Путін вказує кожен раз, коли заходить мова про можливість переговорів із В. Зеленським (URL: <https://gordonua.com/news/war/putin-o-razreshenii-konflikta-na-donbasse-eto-vozhno-esli-zelenskiy-nachnet-vypolnyat-svoi-predvybornye-obeshchaniya-1089501.html>, 04.07.2019).

Голова політради партії «Опозиційна платформа – За життя» В. Медведчук у своєму коментарі ситуації написав у Твіттері: «Зеленський не готовий визнати особливий статус Донбасу, не збирається підписувати амністію, не має наміру вести прямі переговори з Росією. Тому я поки не знаходжу жодного аргументу, який би свідчив, що він зі своєю командою реально хоче миру».

При цьому В. Медведчук наголосив на тому, що для того, щоб почався діалог з Москвою по Донбасу, новому Президенту В. Зеленському треба спочатку чітко висловити свою позицію з питання Мінських угод, «а не заявляти, що вони безальтернативні, тому що до них прив'язані санкції проти Росії. Це убого і непрофесійно», – говорить В. Медведчук (URL: <https://ukraina.ru/sn/20190725/1024407289.html>, 25.07.2019)

До слова, сам В. Зеленський на початку липня заявив про готовність дотримуватися угоди. «Ні моя команда, ні я не підписували цей “Мінськ”, але ми готові йти по пунктах всіх мінських домовленостей для того, щоб нарешті у нас був мир», – сказав Президент України в інтерв'ю Deutsche Welle (URL: <https://prg.ua/ru/ni-moya-komanda-ni-ya-ne-podpisyivali-etot-minsk-zelenskiy/>, 05.07.2019).

Слід зазначити, що від Президента В. Зеленського багато його виборці чекали прямих переговорів з Москвою, але перша його офіційна телефонна розмова з В. Путіним відбулася тільки 11 липня.

Утім, влада В. Зеленського до виборів у Верховну Раду України була реально обмежена – проти нього фактично виступали більшість депутатів парламенту і ключові відомства. Але з обранням нової ВРУ ситуація напевно зміниться.

Обговорюючи, які питання стануть пріоритетними у російсько-українських відносинах після виборів у ВРУ і, як в цілому, зміняться відносини двох країн, деякі політичні експерти сходяться на думці, що ключовими питаннями стануть: Донбас, відновлення «нормандського формату», відновлення діалогу на вищому рівні, відновлення економічних відносин – адже 31 грудня закінчиться договір щодо транзиту газу.

Фахівці відзначають, що зміна політичної влади в Україні є вагомою підставою для того, щоб домовленості з «українського питання» були реалізовані: «З російської сторони, в тому числі й з боку сепаратистів на Донбасі, не було принципового неприйняття Президента Зеленського, як це було за президентства Порошенка. Але є питання зацікавленості взагалі вирішувати проблему Донбасу. Тому, що після його рішення відразу виникає питання Криму. Більш того, останнім часом і російська, і сепаратистська преса, їх спікери починають поширювати думку про те, що Володимир Зеленський – це продовження Порошенка», – вважає заступник директора Українського інституту дослідження екстремізму Б. Петренко.

Перше перемир'я, оголошене при новому українському лідері, на думку експерта, містить в собі певний символізм – або воно стане сигналом, або готовністю до подальших практичних дій, або – продовженням

затягування проблеми Донбасу, в разі його порушення. «При цьому в переговорному процесі з “українського питання” можна спрогнозувати посилення співпраці в рамках групи Волкер-Сурков», – зазначає Б. Петренко (URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/volker-in-kiev-meetings/5015478.html>, 25.07.2019).

При цьому політолог, директор інформаційно-аналітичного центру «Перспектива» П. Рудяков зазначив: «Міністерство оборони грає в свою гру за дуже великі гроші, які капають щодня. Там є лінія “Укроборонпрому”, є ще постачання армії: поставки харчування, електрики і так далі. Є поставки паливно-мастильних матеріалів. Робота тилових служб. За останні роки на складах згоріла величезна кількість боєприпасів. Їх треба списати на Схід, а вони ще не всі розстріляні. Це ціла інфраструктура, яку не можна зруйнувати за вказівкою пальчика навіть президента країни. Її демонтаж повинен готуватися, він викличе великий опір», – розповів експерт.

У свою чергу, в даному контексті цікавою є думка й російської сторони. Так, російський політолог Д. Абзалов зазначив, що для Москви дуже важливий сигнал про те, яким буде формат взаємодії двох країн. У четвер, 18 липня, прес-секретар президента Росії Д. Песков заявив, що звільнення з-під варті голови «РІА Новини» України К. Вишинського може стати першим кроком для нормалізації відносин між Москвою і Києвом.

Крім звільнення К. Вишинського, другим кроком має стати обмін за формулою «всіх на всіх», а третім – дотримання перемир'я, яке почалося 21 липня, наголосив Д. Абзалов. Він також зазначив: «Перший такий крок – найпростіше: затримані після керченської провокації моряки. Друге – сприяння процесу обміну всіх на всіх. Третє – часткове визнання виборів на Україні, в тому числі президентських. Точніше, це будуть привітання Зеленського з результатами парламентських і президентських виборів. І, звичайно ж, вихід на “нормандський формат”, але тільки при реалізації перших пунктів Мінських угод. Перш за все це – відведення сторін і перемир'я» (URL: <https://ukraina.ru/exclusive/20190721/1024308043.html>, 21.07.2019).

Показовим є і коментар директора Інституту країн СНД В. Жарихіна, який заявив, що українській владі після проведених виборів ВРУ не можна відмовлятися від виконання Мінських угод, інакше Росія буде змушена визнати «ЛНР» і «ДНР».

При всьому цьому можна констатувати, що до зустрічі В. Зеленського з Д. Трампом ніяких зрушень у врегулюванні конфлікту на Сході України фактично не відбувається. Процес врегулювання гальмується в безплідних деклараціях підтримки Мінського процесу всіма сторонами, що мають вплив на конфлікт. Мирний процес потребує нових політичних імпульсів, нової політичної волі, яку мають принести політичні події найближчого майбутнього. Крім того, на думку експертів і західних політиків, додаткові перспективи щодо пошвидшення процесу врегулювання ситуації на Сході України відкриваються внаслідок масштабного перезавантаження

української влади, що відбулося у ході позачергових виборів до Верховної Ради України і виникнення нової конфігурації яка надає президенту значні можливості реалізації своєї програми як в середині країни, так і назовні.

До нових стандартів самоврядування

В. Пальчук, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Впровадження принципів електронного самоврядування в громадах

Об'єднанні територіальні громади (ОТГ) зацікавлені успішно розвивати електронне самоврядування, розбудувати цифрову громаду, зростати в діджитал-просторі, а також, за допомогою онлайн-інструментів установлювати постійний зв'язок із мешканцями громади. Громадська думка закладає міцний фундамент для потенційного розвитку громади. Вдало налагодивши систему збору та аналізу інформації про позицію, ставлення громадян до дій чи рішень місцевої влади підсилює результативність її роботи та укріплює довіру до неї.

Експерти вирізняють щонайменш 3 складові важливості визначення громадської думки:

1. Рука на пульсі подій. Проводячи опитування мешканців, керівництво розуміє, чи подобається їм нова ініціатива із сортування сміття, наприклад. Або, чи підтримують громадяни ідею щомісячних мистецьких заходів. Регулярні опитування громадської думки – запорука того, що влада завжди будете знати вподобання жителів.

2. Акцент на точках росту. Природно, що керівництво ОТГ не має змоги встигнути за усіма процесами, що відбуваються. Тому важливо покладатися і на участь громадян у вирішення викликів, що існують у їх населеному пункті. Представники освітніх закладів зможуть висловити їх бачення вектору зростання місцевих шкіл.

3. Формування довіри. Обмін думками, спільна генерація рішень проблем та нових сенсів – один із вагомих факторів у побудові довіри в громаді.

Один із практичних способів визначення громадської думки – опитування через онлайн-сервіси. Переваги онлайн-сервісів зрозумілі: цифровий формат зручний тим, що дозволяє заощадити кошти на організацію інтерв'ю, гарантує надійність, прозорість та захист від фальсифікацій.

Водночас важливо й комунікувати в офлайн-режимі, розвивати пряме спілкування з громадянами, адже ніщо не замінить справжній наочний контакт. У сучасних реаліях найбільш вдалим видається метод, що дає можливість поєднати онлайн-опитування із живою бесідою. Таким чином, громадяни висловлюють думки через цифрові інструменти і додатково спілкуються власне з організатором опитування.

Для реалізації опитувань за комбінованим типом SocialBoost, у рамках Програми DOBRE розробила систему DOBRE.Pytannya. Система дозволяє

проводити опитування домогосподарств просто через мобільний додаток і, що важливо, без підключення до мережі. Такий формат особливо зручний для громад із відсутнім або слабким доступом до інтернет-системи.

DOBRE.Pytannya – Saas рішення, яке гарантує, що для початку роботи не потрібно проводити інсталяцію, адміністративна панель розгортається через веб-браузер.

Система дає такі можливості:

- керівництво громади може створювати і проводити одночасно декілька опитувань у різних населених пунктах ОТГ;

- під час опитувань, інтерв'юер відвідує домогосподарства, здійснює опитування через мобільний додаток і спілкується з громадянами. Також система надає можливість створювати і впроваджувати одночасно декілька опитувань – дуже зручно, особливо, коли необхідно зробити аналіз громадської думки за різними галузевими питаннями;

- система демонструє детальну отриману статистику після опитування, що сприяє формулюванню висновків про стан справ у конкретній сфері життєдіяльності ОТГ;

- система має дружній інтерфейс – тож працювати з нею зручно користувачам із різними рівнями комп'ютерної грамотності.

Налагодження перманентного процесу вивчення громадської думки, на думку експертів, це лише перший крок на шляху до повноцінної позитивної взаємодії із мешканцями, побудови спільного простору довіри, розв'язання нагальних задач.

Активна спільнота – один із факторів, що формує сучасну сильну громаду. Звісно, громадяни легко знаходять шляхи самоорганізації, однак керівництво громади, можете прискорити такий процес і запропонувати робочі інструменти для залучення мешканців до прийняття рішень. Експерти таку свою думку пояснюють тим, що мешканець конкретної вулиці знає про її проблеми набагато більше, ніж місцевий чиновник. Тому впровадження принципів партисипативної демократії в громадах розглядається як взаємовигідний процес. Громадяни, з одного боку, отримують реальні важелі впливу на зміни в громаді, а місцева влада ідеї стратегічного місцевого розвитку.

Як показує практика важливо використовувати можливості інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-інструментів для залучення громадської спільноти в цифровий простір, а відтак – отримати можливості для їх аналізу та позбутися паперової рутини.

У цьому контексті фахівці пропонують 3 механізми:

1. Мешканці мають знати керівництво громади. Найпростіше – через офіційний сайт, присвятивши кілька сторінок структурі ОТГ, а також інформації про конкретних працівників громади. Надати детальну інформацію про посадових осіб органу місцевого самоврядування ОТГ. Важливо опубліковувати на сайті інформацію про роботу і склад фахівців ЦНАП.

2. Започаткувати бюджет участі. Визначена форма партисипації стала синонімом прямої електронної демократії в Україні. Бюджет участі допоміг активізувати громадян у десятках міст та громад країни, втілити у життя сотні громадських проєктів у галузі освіти, культури, розвитку інфраструктури. Для прикладу такий бюджет успішно впроваджено в Мереф'янській громаді: <https://merefya.pb.org.ua>.

3. Налагоди систему прийому звернень від громадян. Завдяки такому інструменту будь-хто в декілька кліків зможе розповісти про свій запит до влади, а керівні органи – надати відповідь у визначені законом строки. Електронні звернення дозволяють владі отримати таку собі мапу проблемних точок – проаналізувати пропозиції громадян та зрозуміти, якій сфері варто приділити більшу увагу. Онлайн-звернення функціонують у Софіївській громаді – це один із додатків платформи Dosvit у сфері партисипації: <https://sofotg.gov.ua/appeals>.

Відповідно Постанови КМУ «Про внесення змін до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», органи місцевого самоврядування мають публікувати більше відкритих даних. Уряд України затвердив Порядок щорічної оцінки стану оприлюднення і оновлення відкритих даних розпорядниками інформації. Зокрема, органи місцевого самоврядування як розпорядники інформації, визначені Законом України «Про доступ до публічної інформації», забезпечують оприлюднення та подальше оновлення на своїх офіційних веб-сайтах наступних наборів даних:

- поіменні результати голосування депутатів на пленарних засіданнях органу місцевого самоврядування;
- дані про депутатів місцевих рад, у тому числі, контактні дані та графік прийому;
- дані про зелені насадження, що підлягають видаленню, відповідно до виданих актів обстеження зелених насаджень;
- надані містобудівні умови та обмеження;
- дані про доступність будівель для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- дані про тарифи на комунальні послуги;
- дані про надходження звернень на гарячі лінії, у аварійно-диспетчерські служби, телефонні центри тощо;
- дані про електронні петиції, в тому числі, осіб, що їх підписали, та результати розгляду;
- дані громадського бюджету, бюджету участі тощо, у тому числі, про проєкти, результати голосування, реалізацію підтриманих проєктів;
- перелік об'єктів комунальної власності, які підлягають приватизації;
- дані про паркування, у тому числі, про розміщення майданчиків, їх операторів, обладнання та функціонування;
- адресний реєстр;
- дані про надані адміністративні послуги;

- дані про видані будівельні паспорти;
- дані про медичних працівників закладів охорони здоров'я;
- дані про педагогічних працівників закладів освіти;
- дані про медичне обладнання комунальних закладів охорони здоров'я;
- дані про розміщення спецтехніки, що використовується для надання комунальних послуг, благоустрою, здійснення будівельних та ремонтних робіт;
- перелік бюджетних програм, у тому числі, посилання на оприлюднені ресурси в мережі Інтернет;
- перелік цільових програм, у тому числі, посилання на оприлюднені ресурси в мережі Інтернет «Перелік розпорядників бюджетних коштів»;
- фінансова звітність суб'єктів господарювання комунального сектору економіки (ф. 1, 2);
- перелік дошкільних, середніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів та статистична інформація по ним;
- дані про черги дітей у дошкільні навчальні заклади території обслуговування загальноосвітніх навчальних закладів;
- дані містобудівного кадастру, у тому числі, геопросторові дані;
- дані про видані дозволи на порушення об'єктів благоустрою;
- черга на отримання земельних ділянок із земель комунальної власності;
- дані обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов (квартирний облік);
- дані про споживання комунальних ресурсів (електроенергія, тепла енергія, природний газ, тверде паливо, холодна та гаряча вода) комунальними підприємствами, установами (закладами) та організаціями;
- надходження й використання благодійної допомоги;
- дані про надані містобудівні умови та обмеження;
- планові та фактичні показники сплати за договорами оренди комунальної власності, розміщення тимчасових споруд, розміщення рекламних засобів;
- дані про здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, у тому числі, про плани перевірок та складені документи (акти, приписи, протоколи, постанови);
- перелік та місцезнаходження закладів комунальних закладів охорони здоров'я, які забезпечені обладнанням гінекологічним, мамологічним обладнанням, що пристосоване до потреб осіб з інвалідністю з врахування особливостей їх пересування.

Новий етап децентралізації і реформи місцевого самоврядування з-поміж іншого передбачає активний розвиток партисипативної демократії, за якої громадяни можуть висловити свою думку місцевій владі з різних питань життя не від виборів до виборів, а повсякчас. Хороший приклад запровадження принципів партисипативної демократії має м. Дрогобич.

Місто реалізує програму «Smart Citi – Дрогобич» з 2016 р. Мета її – залучення жителів до муніципального управління, тобто до розвитку партисипативності як запоруки сталості подальшого розвитку.

Краще за інших зміст згаданої програми знає один із авторів цієї практики, директор комунальної установи «Інститут міста Дрогобич» В. Кондзьолка. «Ми користуємося чотирма провідними каналами комунікації: інформація, консультація, співпраця і партнерство. Міська рада забезпечує надання інформації про свою діяльність у повному обсязі. Про те, що йдеться справді про повноту і достеменність інформації, а не якісь таємні маніпуляції з приховуванням, свідчить те, що наш Дрогобич (76 702 населення – авт.) посідає перше місце в ТОП прозорості 100 найбільших міст України за версією такої поважної організації як Transparency International Ukraine (станом на липень 2018-го)», – пояснив він.

Значна увага приділяється розвитку інструментів консультування, співпраці та партнерства. Ефективна партисипативність громадян якраз полягає у вмілому володінні каналами комунікації з органом місцевого самоврядування і сервісами електронної демократії та електронного урядування.

Усі канали комунікації та згадані сервіси об'єднані в платформу «Smart Citi – Дрогобич», яка стала підґрунтям для формування «Розумної громади». Йдеться про спільноту відповідальних підготовлених громадян, котрі беруть участь в управлінні містом, депутатів міської ради і муніципальних службовців, що приймають рішення, спрямовані на сталий розвиток громади.

Як пояснює співавтор практики, начальник відділу ІТ та аналізу Дрогобицької міської ради С. Гейдер, формування відповідального громадянина відбувається відповідно до проекту Smart Citizen School – «Школи Розумного Мешканця». Проект передбачає навчити мешканців міста використовувати сервіси електронної демократії та урядування, участі в поточному і стратегічному управлінні містом.

Викладають у згаданій школі муніципальні службовці та співробітники інституту міста. Зазвичай це тренінги, цікаві практичні заняття. Так, ощадливому й ефективному використанню природного ресурсу – води – школярів навчають працівники міського водоканалу в студії раннього розвитку дитини «Краплинка».

Компонента «Розумне врядування» – Smart Governance забезпечує необхідною інформацією місцевих депутатів для подальшого ухвалення якісних рішень. Народних обранців залучають не лише до розробки програм, проектів, рішень, а й до повного циклу реалізації стратегії розвитку, і що дуже важливо – до контролю за виконанням ухвалених радою рішень.

Дрогобич входить до перших 6-ти українських міст, ради яких знайшли ефективний спосіб докорінно змінити парадигму оцінки депутатської діяльності за допомогою сервісу Rada4you, який надає лише статистичну оцінку депутатської діяльності: відвідування, голосування («за», «проти», «утримався») та кількість поданих запитів і звернень.

Жителі розумної громади, якою є це місто, скориставшись ІТ-технологіями не лише достеменно знають, які проекти рішень запропонував кожен їхній представник в раді, коли вони були винесені на голосування і які результати цього волевиявлення. Їм відомо навіть те, чи був депутат безпосередньо причетний до розробки і ухвалення конкретного рішення. Одне слово, нікому тут не вдасться приховати свою публічну позицію від загалу.

Участь депутата в цьому процесі, пояснюють автори практики, забезпечується такими інформаційними сервісами як бюджетна карта, карта заборгованості за комунальні послуги, карта відкритого міста, сторінка енергоменеджменту міста, набори відкритих даних тощо.

Практика Дрогобича отримує позитивні відгуки експерти саме тому, що її реалізація свідчить про системний характер змін в управлінні містом, яке має давні традиції місцевої демократії. Після створення порталу відкритих даних кількість запитів на отримання публічної інформації в Дрогобицькій міській раді зменшилася вдвічі.

Відкриття даних про оренду комунального майна та виставлення його на е-майданчики лише за шість місяців минулого року збільшило надходження від оренди на 15 %.

Завдяки системній роботі з даними щодо енергоощадності, в закладах комунальної форми власності кошти на наступний період виділяються відповідно до стану ощадного використання енергії в установі.

Запроваджено е-чергу на виготовлення біометричних паспортів – минулого року нею скористалося близько 6 тис. мешканців міста.

Зручно і швидко записатися до лікаря можна через е-запис (торік було здійснено понад 10 тис. таких записів). Більше 43 тис. жителів міста вже скористалися можливістю електронного підписання декларацій із сімейними лікарями.

Проаналізувавши відкриті дані в сфері охорони здоров'я, керівники міста ухвалили рішення невідкладно розробити дві комплексні програми, спрямовані для зменшення найпоширеніших серед містян хвороб – органів дихання та системи кровообігу.

Відкриття даних заборгованості населення перед комунальними службами призвело до зменшення кількості боржників. Кожен може отримати онлайн інформацію про реструктуризацію боргу, скористатися сервісом, щоб оплатити за послуги тощо.

Переконливим аргументом на користь новацій стало зростання (вдвічі) надходжень капітальних інвестицій. Якщо в попередній період (2010–2015 рр.) їхня максимальна сума становила 190 млн грн, то в 2017 р. вона зросла до 350 млн грн.

Ці та інші переваги відкритості та прозорості дозволили Дрогобичу очолити рейтинг прозорості серед 100 найбільших міст країни. На загальноукраїнському форумі Open Data Award це місто випередило у фіналі Львів, Вінницю і Дніпро, отримавши нагороду за свої здобутки задля

розбудови відкритих даних в Україні. У рейтингу проекту Prozorro – Prozorro – продажі йому вдалося обійти столицю, більшість обласних центрів і посісти почесне 4-те місце.

Для розвитку партнерських відносин між керівництвом громади і мешканцями важливо налагоджувати бюджетну прозорість. На сьогодні фахівці з розвитку місцевого самоврядування зазначають, що бюджетна прозорість – це складова, без якої важко підтримувати імідж сучасної громади. Коли керівництво ОТГ налагоджує бюджетну прозорість воно таким чином зміцнює довіру серед мешканців та підсилює інвестиційну привабливість серед майбутніх бізнес-партнерів.

Бюджетна прозорість ОТГ сприяє:

1. Зростанню довіри з боку мешканців. Бюджет громади формується з коштів платників податків. Відповідно мешканці мають право знати про долю цих грошей, контролювати їх цільові видатки. Зручний доступ громадян до актуальної інформації про рух публічних коштів – важливий фактор побудови довіри до керівництва ОТГ.

2. Прихильності бізнесу та інвестора. Люди бізнесу мислять цифрами, відсотками та трендами. Інформація про витрати публічних коштів – одна зі складових, за якою інвестор оцінює ступінь відкритості та надійності громади, та приймає рішення щодо можливості співпраці надалі.

З метою допомоги громадам ставати взірцевими за рівнем цифровізації, ГО SocialBoost, партнер із технологічного компоненту Програми DOBRE, створила Dosvit – платформу, що дозволяє ОТГ запускати власні людиноцентричні сайти за сучасними ІТ-канонами. Платформа також допомагає швидко налаштовувати на сайтах громад базові додатки, що забезпечують бюджетну прозорість.

Перший з таких додатків, e-data витрати – висвітлює інформацію за всіма проведеними фінансовими транзакціями, які відбулися в органах місцевого самоврядування ОТГ та зафіксовані на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів – Spending.gov.ua. І якщо таку інформацію розмішувати безпосередньо на офіційному сайті ОТГ – громада однозначно здобуде декілька додаткових балів зацікавленості від потенційних інвесторів та належного рівня довіри від мешканців вашої громади.

У додатку працює пошук за вартістю транзакції, замовником, датами, тож пошук потрібної інформації займає кілька секунд.

Інший додаток, «Відкритий бюджет» – інструмент, що завдяки візуалізації даних робить бюджетну інформацію зрозумілою і доступною для кожного мешканця. Надає можливість контролювати і перевіряти ефективність та відповідність місцевого бюджету потребам громади. Додаток важливий і для інвестора, адже бізнес ніколи не вкладає кошти просто так – за цим стоїть довгий процес аналітики та моніторингу показників ОТГ. Відкритий бюджет допомагає зробити поміркований вибір про можливу співпрацю з громадою.

На сьогодні платформою Dosvit користуються громади Програми DOBRE в 7-ми областях: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській та Тернопільській.

Якщо громада зацікавлена у відкритості та прозорості освоєння коштів місцевого бюджету, то громадський бюджет є надзвичайно дієвим інструментом. IT-лабораторії, громадські простори, заклади освіти та охорони здоров'я, оснащені парки, сквери та інші місця громадського користування. Це ті об'єкти, які користуються найбільшою популярністю серед впроваджених громадських бюджетів об'єднаних територіальних громад та міст.

За словами координатора проекту «Київський діалог» у м. Львів С. Безушка, наявність громадського бюджету налагоджує комунікацію в громаді і відповідальність за прийняті рішення. Експерти переконані, що громадський бюджет сприяє прозорості бюджетного процесу загалом, зменшує корупційну складову у витрачанні бюджетних коштів, підвищує активність мешканців та обізнаність в питаннях місцевого самоврядування, збільшує довіру між владою і громадою. При впровадженні громадського бюджету варто враховувати, що найактивнішими учасниками будуть молоді люди; ініціювати проекти можуть як окремі особи, так і групи учасників та громадські організації; а більшість ОТГ відмовляються від поділу проектів на великі та малі.

Уточнює ціль запровадження громадського бюджету в громаді О. Файфурк, начальник відділу громадського партнерства управління «Секретаріат ради» Львівської міської ради. «Коли ми говоримо про громадський бюджет, то мова йде не про гроші, а про налагодження довіри, відновлення партнерських стосунків і спільної розбудови громади», – підкреслив він.

Громадам пропонують користуватися електронними продуктами на базі відкритих супутникових даних та новітніх ГІС-технологій, які розроблені в рамках проекту «Е-рішення для громад». Аналітичні рішення у вигляді веб-додатків на основі ArcGIS Online отримають пілотні громади-учасниці проекту, які впроваджуватимуть аналітичну модель з визначення втрат від вирубок лісу

Веб-додатки дають пілотним громадам-учасницям проекту наступні можливості:

- отримувати доступ до інформації про ресурси громад та їхні характеристики (рельєф, експозиції схилів, типи наземного покриву, тощо);
- аналізувати та обчислювати інформацію про лісові ресурси;
- здійснювати моніторинг, а саме: систему збору, обробки та аналізу об'єктивної інформації;
- користуватися інформацією для обліку та аналізу ситуації на території громад, що дозволяє приймати управлінські рішення вчасно.

У цьому контексті важливо також враховувати і використовувати інформаційно-комунікаційні можливості, що пропонуються на загальнодержавному рівні. Зокрема, уряд презентував інформаційний онлайн-ресурс із розвитку територій українських Карпат. Мінрегіон України за підтримки міжнародних партнерів створює онлайн-ресурс з розвитку територій українських Карпат. На веб-платформі розміщується інтегрована інформація про регіон: статистика, рішення уряду, проекти в різних сферах тощо. За словами першого заступника міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України В. Негоди, платформа організована як онлайн-додаток – проект просторового розвитку цієї території з візуалізацією проектів і програм, які будуть там реалізовуватися. На сьогодні вже створена картографічна частина платформи і попередньо нанесені на неї деякі проекти.

Вільний доступ до онлайн-ресурсу з розвитку територій українських Карпат надає можливість отримувати інформацію про проекти, їхні терміни і бюджет, хто є учасниками і виконавцями тощо. На сьогодні в уряді зазначають, що важливо отримувати з областей, що входять до Карпатського регіону, якісні проекти розвитку цих територій. А це на думку В. Негоди, одне з найскладніших завдань, яке вимагає великої роботи на рівні регіонів і громад.

Таким чином, у рамках реалізації реформи з децентралізації влади, місцевого самоврядування, громади поступово розвивають електронне самоврядування, розбудовують цифрову громаду, щоб забезпечити публічність і прозорість діяльності місцевої влади. Це гарантує громадам високий рейтинг розвитку партисипативної демократії на місцях і як партнера для іноземних інвесторів (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: веб-сайт «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/ua>); веб-сайт Мінрегіону України (<http://www.minregion.gov.ua>); веб-сайт «Асоціація міст України» (<https://www.auc.org.ua>); веб-сайт Dosvit (<http://dosvit.org.ua>); Програма «U-LEAD з Європою» (<https://www.facebook.com/ULEADwithEurope/>); веб-сайт «Децентралізація в Україні» (<https://decentralization.gov.ua/>); веб-сайт «Львівський центр розвитку місцевого самоврядування» (<http://lgdc.org.ua/branch/12>)).*

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

8 липня 2019 р. в місті Дніпро у конференц-залі Інституту проблем природокористування та екології НАН України відбувся круглий стіл «Потенційні загрози будівництва та експлуатації міжнародного річкового шляху E40 Гданськ–Херсон довкіллю та сталому розвитку басейну Дніпра».

Організаторами заходу стали Інститут проблем природокористування та екології НАН України, Національний екологічний центр України (НЕЦУ).

Метою заходу стало ознайомлення громадськості з головними показниками міжнародного водного шляху Е40 Гданськ–Херсон, її інформування щодо його потенційних ризиків для довкілля та погодження пропозицій уряду щодо процедури його розгляду і обговорення громадськістю.

Учасники круглого столу на тему «Потенційні загрози будівництва та експлуатації міжнародного річкового шляху Е40 Гданськ–Херсон довкіллю та сталому розвитку басейну Дніпра» розглянули основні характеристики зазначеного проекту та перспективи його розвитку.

Проблема з проектом річкового шляху Е40 полягає у тому, що він в цілому не розроблений, не пройшов процедуру оцінки впливу на довкілля, не оцінено його транскордонний вплив, а в Україні ухвалюються рішення щодо розбудови фрагментів інфраструктури річкового шляху Е40 ніби проект вже схвалено всіма зацікавленими сторонами і підтримано громадськістю. Яскравим прикладом таких рішень є підписання міністром інфраструктури України та міністром транспорту та комунікацій Республіки Білорусь у грудні 2017 р. документа «Дорожня карта покращення судноплавства на річках Прип'ять, Дніпро в рамках проекту міжнародного водного шляху Е40».

Така тенденція є дуже небезпечною з точки зору порушення цілої низки законів України та зобов'язань України за міжнародними угодами щодо доступу громадськості до інформації та участі в ухваленні важливих рішень, охорони навколишнього середовища та врешті прав людини...

Докладніша інформація – за посиланням: <https://www.facebook.com/INMPE.NASU/posts/2901595426565695>
(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 16.07).

6–8 червня 2019 р. в Інституті математики НАН України відбулася Міжнародна конференція молодих математиків, яка зібрала більше ста учасників з України, США, Німеччини, Польщі, Чехії, Туреччини, Казахстану, Саудівської Аравії. Ініціаторами проведення конференції були члени Ради молодих вчених відділення математики НАН України, зокрема молоді науковці з Інституту математики НАН України, Інституту прикладних проблем механіки і математики імені Я. С. Підстригача НАН України, а також Фізико-технічного інституту низьких температур імені Б. І. Веркіна НАН України.

Під час секційних засідань учасники виголосили цікаві доповіді з сучасних проблем математики, а також представили стендові доповіді. Тематика конференції охопила більшість розділів сучасної математики, зокрема, алгебру і теорію чисел, геометрію і топологію, теорію

диференціальних рівнянь та математичну фізику, теорію функцій, функціональний аналіз, теорію ймовірностей та математичну статистику. Більше про конференцію можна дізнатися за посиланням: <https://www.imath.kiev.ua/~young/youngconf2019/> (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2019. – 18.07*).

Півтора мільйона людей, які щодня користуються київським метрополітемом, зможуть дізнатися більше про науку: онлайн-журнал «Куншт» спільно з Way TV запустили проект «Наука в метро». Протягом липня і серпня у вагонах повідомлятимуть про наукові явища і процеси, які нас оточують. Показати, що наука насправді ближча, ніж здається – головна мета проекту. Консультували проект – науковці академії...

«Куншт» підготував для пасажирів 36 відео на теми хімії, фізики, біології і космосу.

Факти перевірені. Організаторів консультували провідні українські науковці: біологиня, старший науковий співробітник Інституту молекулярної біології та генетики НАН України, кандидат біологічних наук **О. Півень**, астрофізик, докторант Інституту теоретичної фізики імені М. М. Боголюбова НАН України, кандидат фізико-математичних наук **Д. Якубовський**, фізик й популяризатор науки, старший науковий співробітник Інституту фізики НАН України, кандидат фізико-математичних наук **А. Сененко**.

Проект проілюструвала українська художниця Р. Або.

«Наука в метро» популяризує науку і показує, наскільки вона близька кожному з нас. Він допоможе розвиватися дорослим, а дітям – ставити їм правильні запитання. Усі відео можна переглянути на сайті «Куншт»...

Докладніша інформація – за посиланням: <https://kunsht.com.ua/nauka-v-metro/> (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2019. – 19.07*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

11 липня 2019 р. наукові співробітники відділу археології Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України спільно з Національним заповідником «Давній Галич» провели науковий семінар, присвячений 50-річчю Галицької археологічної експедиції.

Півстоліття тому, 11 липня 1969 р., Галицька археологічна експедиція під керівництвом українського археолога кандидата історичних наук В. Ауліха розпочала свій перший польовий сезон у Крилосі. Згодом постановою АН її перетворено у Галицьку постійнодіючу археологічно-архітектурну експедицію. За роки праці В. Ауліха і цілої плеяди археологів Інституту відкрито і досліджено десятки пам'яток в Крилосі та його околицях.

Учасники експедиції, зокрема, науковий співробітник Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України **В. Петегирч**,

молодший науковий співробітник Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України **В. Оприск**; **Ю. Лукомський**, старший науковий співробітник Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, кандидат архітектурних наук **В. Петрик**, поділилися спогадами з експедиційного життя у Галичі-Крилосі, показали місця розкопок, акцентували на найважливіших здобутках Галицької археологічної експедиції, а також з теплом згадували керівника експедиції **В. Ауліха** та багатолітнього її учасника, який нещодавно відійшов у засвіти – **І. Ковалю**. Археологи відвідали церкви Пантелеймона, Спаса, Полігон, Крилоське городище та музей у Крилосі.

Докладніша інформація – за посиланням: https://www.facebook.com/IvanKrypiakevychInstitute/posts/1284999638326845?_tn=-R (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2019. – 16.07*).

На сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (випуск №27, 13–19 липня 2019 р.) вийшла друком стаття провідного наукового співробітника відділу української історіографії Інституту історії України НАН України, доктора історичних наук Д. Вирського, присвячена рабському досвіду хліборобства в історії України.

Автор актуалізує дану проблематику таким чином: «Нещодавно Юваль Ной Гарарі у своєму “Sapiens (Коротка історія людства)” скандально ствердив, що то не людина окультурила злаки, а навпаки – пшениця змусила бідного sapiens’а служити собі. І хоча я не вірю, що варіант “зупинитися і залишитися мисливцями й збирачами”, що такий милий Гарарі, насправді мав місце, думку про зв’язок хліборобства і рабських практик підтримую. Україна нині на порозі земельної реформи, а отже ми знову невдовзі почуємо волення про відвічний хліборобський народ і особливий зв’язок українця з землею, який так прагнуть зруйнувати чужинці-капіталісти. Тож хочу звернути увагу читача на неоднозначність ролі хліборобства в українській історії. Адже й такі милі (зазвичай) нашим співвітчизникам козацькі часи – вони не про гречкосійство і покріпачення ріллею, а про господарську багатоукладність і різноманітність (широту вибору). Останні ж бо й стали колись “економічним базисом” волі й незалежності перших українців».

На думку Д. Вирського, «Перемога гречкосіїв над козаками мала, зрештою, для Старої України свій трагічний вимір. Хлібний варіант “ресурсного прокляття” і “колоніального моноциклу” з його фільварками-помістями (великими ринково орієнтованими сільськогосподарськими підприємствами) приніс сюди так зване друге видання кріпацтва. І те, що наступало воно в Україні вельми повільно – остаточно запанувавши вже аж у 2-й половині XVIII століття (підперте російськими багнетами, а не козацькими шаблями), – то один з історичних подвигів українців. Адже

хліборобство – не таке вже й відвічне заняття наших предків. На світанку старосвітської України – власне від XVI до 2-ї половини XVIII століття – “світовий ринок” мав українські землі радше за постачальника не збіжжя, а “лісових товарів” – меду, деревини, поташу тощо. Плюс експорт худоби (волів, овець та ін.). А це галузі виробництва, де кріпаки малоефективні. Власне, через труднощі із транспортуванням українське збіжжя ледь не до середини XVIII століття взагалі доволі масово переробляли на горілку, яка вважалася значно зручнішим товаром для експортування (та й для споживання на місці) та ще й у 2–4 рази дорожчим за хліб. Пропінація – право на виробництво та продаж алкогольних напоїв – то була найжаданіша монополія у всій тогочасній Східній Європі. У 1730-х роках, щоб хліба вистачало на армію, що була зосереджена на Лівобережній Україні для ведення “турецьких” війн, російський уряд навіть змушений був видавати укази, які забороняли переробляти на алкоголь більше третини місцевого врожаю».

Автор статті наводить приклади, як зображували Україну-Русь С. Кльонович, Ф. Альгаротті, Готліб-Фрідріх-Вільгельм Юнкер, Йоганн-Антон Гюльденштедт, на підтвердження того, що «візитівкою» українських земель були радше ліси, аніж більш класичне у пізні часи збіжжя.

Історик відзначає: «Тут варто прояснити для сучасного читача: трактування в XIX–XX століттях України як земель дуже сприятливого для рільництва клімату не слід сприймати як константу стосовно доби Раннього Модерну (XVI–XVIII ст.), бо загалом у 1590–1850 рр. в Україні, як і в Європі в цілому, були досить суворі зими, а це зовсім не подарунок для хлібороба. Може, ще й тому українське скотарство весь цей час було надважливою галуззю місцевої господарки, а пережитки кочової культури давалися тут взнаки протягом усього періоду XVI–XVIII століть. З огляду на все це, в українців міцно утвердилася культура вільнонайманої праці. Як тут не згадати наведений Шимоном Окольським перелік “професій” повстанців 1637–1638 рр.: могильники (селітроварники), будники (заготівельники поташу й смольчуги), чабани-вівчарі, січкарі (косарі сіна для худоби й очерету-палива на зиму) тощо. Чималими прошарками населення України, які відчутно “вписалися” в “національний характер”, були також візники-чумаки, рибалки-балакшиї, мисливці-болоховці й пасічники-севрюки (свідомо подаю слов’янські й татарські назви цих фахів, бо їх повсюдно вживали як взаємозамінні). А російський академік з Риги Гюльденштедт ще наприкінці XVIII століття писав про “український тип господарки” як чужий для кріпацької традиції. Не в останню чергу й пережитки кочової культури, особливо відчутні в степовій Україні, спрацювали на своєрідний дух волі й свободи українців».

Наостанок Д. Вирський підкреслює: «Зображення старосвітської України як країни волі й свободи, хоч і приємна, але неповна картинка. Точнішим є порівняння українських реалій козацьких часів з екзистенціальними “межевими станами” людини – з оприявненням

крайнощів-екстрем. (...) Отже, як зайде й нині мова про зерно та рілля в історії України, не поспішайте приндітисся і гордовито повторювати “Хліб – усьому голова!”. Ой, не по-одному, а по-різному бувало!».

Із повним текстом статті можна ознайомитись за посиланням: <https://dt.ua/HISTORY/zerno-i-nevolya-317237.html> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 16.07).

На сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (випуск № 27, 13–19 липня 2019 р.) вийшло друком інтерв'ю із завідувачем лабораторії фізики космосу фізичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, старшим науковим співробітником Національного антарктичного наукового центру, головним науковим співробітником відділу атмосферної оптики та приладобудування Головної астрономічної обсерваторії НАН України, доктором фізико-математичних наук Г. Міліневським, присвячене питанням чи справді відбувається глобальне потепління, чи розтане крига Антарктиди, чи збільшується озонна діра. Йшлося також про необхідність змінити підходи до навчання й оплати праці молодих учених.

Г. Міліневський розкаже про найбільш значущі досягнення у своїй науковій кар'єрі: «Зазначу, що був одним із найкращих оптичних спостерігачів іще в радянських експериментах, оскільки мене у 80-х роках запрошували в наукові рейси на океанічних суднах “Професор Зубов” і “Професор Візе”, на борту яких були установки для запуску метеорологічних ракет МР-12 і МР-20. Запуски здійснювалися в різних районах Світового океану: і на Півночі в районі Шпіцбергена, і в екваторіяльній області, і поблизу Антарктики, неподалік протоки Дрейка. Ця програма закінчилася з розвалом Радянського Союзу, фінансування припинилося, і тут я довідався про діяльність, спрямовану на повернення України в Антарктику. Зустрівся з Юрієм Борисовичем Оскретом, авіаінженером заводу Антонова, який фактично запропонував цю ідею, пробивав своєю наполегливістю, і практично завдяки йому все це відбулося. З 1994 року я підключився до робіт із передачі станції “Фарадей” і так захопився цією справою, що нічого не бачив, ні дому, ні сім'ї, займався з Юрієм Борисовичем тільки проблемами, пов'язаними з передачею станції. У процесі організації передачі британської станції Україні я їздив в Антарктиду, знайомився з усіма науковими програмами (разом із Оскретом, а також дизелістом Володимиром Гергієвим і зв'язківцем Олександром Люшнівським), і через рік уже відбули на станцію на зимівлю. Перші два місяці жили разом з англійцями. А 6 лютого 1996 року станція стала українською».

Науковець відзначає, що в цій команді, членом якої він був, головним завданням було перейняти всі наукові дослідження, які там проводилися: «Саме фізикою космосу ми й займалися! Це зараз може здатися, що там

головні біологічні дослідження, але ж станцію названо на честь Майкла Фарадея, і вона призначалася саме для фізичних, атмосферних, іоносферних досліджень. Там завжди були метеорологія, іоносферне зондування, вивчення озонової діри й магнітні вимірювання. За цими напрямками вимірювання розпочали 1957 року. Винятково унікальний ряд даних для розуміння того, що відбувається з планетою. І ці спостереження ми мали продовжувати мінімум десять років. Але Україна й зараз проводить такі вимірювання, і далі продовжуватиме».

Фізик окреслює що сьогодні відбувається з озоновою дірою: «Цією проблемою я почав серйозно займатися ще з першої зими. Був відповідальним за озонетрію. Мене навчав відомий британський учений Джон Шенклін, один з трьох людей, які фактично відкрили озонову діру. Він, Джо Фарман і Браян Гардінер опублікували 1985 року статтю в журналі Nature, де вперше описали озонову діру. (...) Що таке озонова діра? Це сезонний ефект, який призводить до зменшення озонового шару, починаючи з середини серпня і до кінця жовтня. У листопаді озоновий шар уже відновлюється. В Антарктиці озон має максимум на висоті близько 20 кілометрів. Як утворюється озоновий шар? Ультрафіолетові промені Сонця здійснюють дисоціацію молекул кисню, окремі атоми кисню поєднуються з молекулами кисню – й утворюються молекули озону, що складаються з трьох атомів кисню. В Антарктиці взимку температура в стратосфері дуже падає – до -70 , -80 °C. У цей час утворюються так звані полярні стратосферні хмари з замерзлими оксидами азоту й водою, і на частинках цих хмар збирається хлор. А він з'явився у великій кількості завдяки виробництву фреону, який широко використовувався в холодильниках. (...) За Монреальським протоколом встановили заборону на викид фреонів, перехід на інші гази. І у зв'язку із цим кількість викидів хлору зменшується. Викинутий же хлор живе в атмосфері років 50–70. Зараз ми спостерігаємо, що його поменшало. Це призвело до того, що якщо раніше озонова діра розширювалася й “глибшала” (ставало менше озону), то зараз цей процес уповільнився: розміри й “глибина” меншають. Тобто ми бачимо явне поліпшення ситуації з озоновим шаром. Разом з Андрієм Клекочуком, головним науковим співробітником Австралійської антарктичної служби, відомим експертом у сфері дослідження озонового шару та динаміки атмосфери Південної півкулі, ми робили моделювання, яке показало, що озонова діра як явище має зникнути до 2050–2070 року».

Але людство очікує інша проблема – «парниковий ефект»: «Стане гірше, що не буде стійкого циркумполярного вихору, і Антарктика почне грітися. А крім того, зовсім нещодавно було повідомлення, що кількість CO₂ в атмосфері перейшла наступний поріг – 415 ppm (parts per million – частинок на мільйон – одиниця виміру концентрації. – Г. Б.). Такого ніколи не було за 800 тисяч років. Ще цікаво, що коли озон буде відновлюватися і вийде на рівень 1980 року, він не зупиниться на цьому рівні, а зростатиме й далі, тому що будуть інші умови за кількістю парникових газів в атмосфері над

Антарктикою. Він зростатиме, і це теж погано. Коли його більше, менше ультрафіолету потрапляє на поверхню Землі, а це випромінювання також позитивно впливає: утворюється вітамін D, відбуваються зміни ДНК. (...) З погляду виживання людства більш ніж очевидно, що треба щось робити і менше викидати всілякої гідоти в атмосферу».

Вчений розказав про ті дослідження космосу, якими він займається зараз: «Наразі я співпрацюю з Головною астрономічною обсерваторією за проектом “Аерозоль-УА” – я координатор цього проекту. Це передбачає встановлення поляриметра на борту супутника, що дозволить вимірювати параметри, мікрофізичні, хімічні властивості аерозолів в атмосфері. Ми знатимем, де, скільки й які саме аерозолі є в атмосфері. Цей проект на хорошому рівні у світі серед наукових проектів, що готуються в рамках вивчення кліматичних змін на нашій планеті. На сьогодні недостатньо вивчено вплив аерозолів на зміну клімату. Бо вони бувають різними. З одного боку, деякі види аерозолів зменшують теплове навантаження в атмосфері, оскільки відбивають частину енергії, а аерозолі типу сажі, навпаки, поглинають енергію Сонця і нагрівають атмосферу. Обладнання буде запущено на українському мінісупутнику, сама платформа важитиме 16 кілограмів, наш апарат – 26 кілограмів, тобто це все важитиме до 50 кілограмів».

Г. Міліневський окреслив також і ставлення сучасної молоді до науки: «Молодь цікавиться, але студентів можна умовно розділити на три категорії. Перша: ті, хто йде в аспірантуру, добре вчиться, цікавиться, опановує фізику, математику. Вони пишуть статті, дисертації і дивляться на Європу, Канаду тощо. Тобто всі виїжджають. Середні, які більш-менш розбираються, поки вчаться, вивчають комп'ютерну техніку, добре знають програмування. Їх забирають фірми, які займаються розробкою софту. Тобто працюють тут, але знову ж таки в основному це ІТ-аутсорсинг, спрямований на західні ринки. А менш успішні влаштовуються все одно краще, ніж більш успішні гуманітарії: у банках, фірмах. Фізичне мислення сприяє тому, що людина по-іншому сприймає навколишній світ. (...) Якби студенти знали, що після захисту дисертації будуть отримувати, займаючись наукою, зарплату таку, що дасть змогу хоча б нормально жити – не бенкетувати, не шикувати, а просто жити, тоді набагато більше б залишалось. А якщо молода людина отримує 3–4 тис. грн, це ж, зрозуміло, у жодні ворота не лізе. А тим часом Європа, Канада працюють як насоси, викачуючи наші мізки. (...) Має бути постійна програма підтримки наукової молоді, і не так багато грошей треба, щоб підтримувати інтелектуальну еліту країни. Це не сотні мільярдів доларів. Цілком розумно, щоб держава піднімала зарплати аспірантам, молодим ученим. Ось я працюю в університеті, можливостей їздити за кордон за рахунок бюджету немає. І тільки використовуючи співробітництво з китайським університетом, їжджу за його рахунок на конференції. Придбати апаратуру, а вона дорога, можливостей практично немає. А молодь треба зацікавлювати!».

Докладніша інформація – за посиланням:
https://dt.ua/interview/gennadiy-milinevskiy-maye-buti-postiyna-programa-pidtrimki-naukovoyi-molodi-317243_.html (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 16.07).

У газеті «Світ» (№ 23, 24 за червень 2019 р.) було опубліковано виступ директора Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства та технологій ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» (ХФТІ), члена-кореспондента НАН України В. Воєводіна на тему «Дослідження і розробки в галузі радіаційного матеріалознавства для забезпечення сталої ядерної енергетики України», який було виголошено 12 червня 2019 р. на черговому засіданні Президії НАН України під головуванням президента НАН України, академіка **Б. Патона**.

В. Воєводін відзначив важливість та ефективність досліджень фахівців НАН України, спрямованих на потреби ядерно-енергетичного комплексу України, а також вагомі результати співробітництва установ НАН України з державним підприємством (ДП) «Національна атомна енергогенеруюча компанія (НАЕК) «Енергоатом»».

Найважливішою особливістю конструкційних і паливних матеріалів, які забезпечують безпечну й економічну роботу атомних станцій, є те, що вони працюють у специфічних і складних умовах, що викликають радіаційне розпухання, окрихчення, прискорюють руйнівні процеси, зменшують опірність корозії.

Учені НАН України розробили ефективні методи оцінювання і продовження ресурсу об'єктів атомної енергетики. Завдяки їхнім дослідженням вже подовжено термін експлуатації 9 енергоблоків – № 1, 2, 3 Рівненської АЕС, № 1, 2 Південноукраїнської АЕС та № 1, 2, 3 і 4 Запорізької АЕС. Фахівці ННЦ «ХФТІ» побудували емпіричну функцію для розрахунку розпухання сталі вигородки реакторів у широкому інтервалі доз, температур опромінення та швидкостей створення зміщень, що дозволило зробити прогноз працездатності реактора при тривалих строках експлуатації (30–60 років).

Після аварії на АЕС «Фукусіма» активно розвивається новий напрям досліджень – створення ядерного палива, стійкого до аварійних умов. Основні виробники ядерного палива в світі (Westinghouse, Areva) вже почали реалізацію програми зі створення для легководних реакторів стійких до аварійних умов паливних оболонок. Фахівцями ННЦ «ХФТІ» проведено комплексні дослідження захисних властивостей цілого ряду металічних та металокерамічних покриттів на цирконієвих сплавах, які забезпечують захист паливних оболонок в умовах експлуатації та в аварійних умовах.

Перехід до нових типів реакторів, що працюватимуть у дуже жорстких радіаційних умовах (реакторів четвертого покоління), вимагає створення принципово нових радіаційно толерантних матеріалів. Учені НАН України

розробили новітні толерантні до високого рівня радіації дисперснозміцнені оксидами сталі, радіаційне розпухання яких у 5 разів менше, ніж базової сталі.

Ще одним новим класом перспективних матеріалів, створених в академії, є високоентропійні сплави (ВЕСи), які мають дуже високу пластичність і в'язкість руйнування при відносно низькій границі плинності. Розроблено метод поліпшення міцності таких ВЕСів шляхом легування їх вуглецем, унаслідок чого границя плинності «класичного» ВЕСу зростає вдвічі, границя міцності – в 1,5 рази при збереженні високої пластичності...

Однак у галузі матеріалознавчого забезпечення ядерної енергетики все ще є певні проблеми. Так, українське підприємство з виробництва цирконію кілька років перебуває в санації, що призвело до зупинення виробництва цирконію в державі. Незважаючи на те, що до 2030 р. закінчиться ресурс експлуатації більшості вітчизняних атомних енергоблоків, досі відсутня стратегія розвитку ядерно-енергетичного комплексу України, що мала б на державному рівні чітко окреслити основні напрями розвитку галузі. Матеріалознавчі та технологічні дослідження, спрямовані на обґрунтування створення виробництва ядерного палива для реакторів ВВЕР із вітчизняної сировини, продовження ресурсу об'єктів атомної енергетики, створення й удосконалення конструкційних реакторних матеріалів, виконуються тільки в рамках цільових програм наукових досліджень НАН України. Потребує посилення взаємодія установ НАН України з ДП «НАЕК «Енергоатом»», а також координація досліджень у галузі матеріалознавчого забезпечення ядерної енергетики в установах НАН України та закладах вищої освіти, активізація міжнародного співробітництва. Крім того, необхідно вдосконалити матеріально-технічну базу системи підготовки й перепідготовки висококваліфікованих фахівців і науковців, які забезпечують вирішення проблем експлуатації та перспективного розвитку ядерно-енергетичного комплексу України.

Докладніша інформація – за посиланням: http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/19_2324_3.aspx (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 17.07).

11 липня 2019 р. на українському новинному інтернет-порталі «Цензор.нет» було опубліковано статтю провідного наукового співробітника сектору прогнозування розвитку паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) Інституту економіки та прогнозування НАН України, кандидата технічних наук О. Дячука, присвячене необхідності перейти в Україні на використання відновлюваних джерел енергії.

Автор зауважує: «Через збільшення використання природних невідновлюваних ресурсів, а відтак підвищення частки викидів парникових газів, відбуваються незворотні кліматичні зміни в усьому світі та в Україні. Щоб уникнути жахливих наслідків, необхідно перейти на використання

відновлюваних джерел енергії, і для цього є всі перспективи в Україні. Згідно з дослідженням експертів з Інституту економіки та прогнозування НАНУ та з Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні, проведеному у 2017 році, Україна може перейти до 2050 року на 91 % відновлюваних джерел енергії (ВДЕ)».

О. Дячук пояснює чому використання енергії сонця й вітру вкрай важливе сьогодні: «Індустріальна революція (з середини XVIII століття), що поклала початок бурхливому розвитку світової економіки, призвела до шаленого сплеску викидів парникових газів. Загрозливого характеру їхнє зростання набуло в XX столітті після Другої світової війни, коли країни, особливо економічно розвинені, почали інтенсивно нарощувати виробництво промислової продукції й використовувати при цьому переважно викопні вуглецеємні види енергетичних ресурсів (вугілля, нафта, газ). Паризька угода передбачає створення таких умов, щоб до кінця століття не допустити підвищення температури на 1,5–2 °С. Проте, за даними американської погодної обсерваторії Мауна Лоа, що на Гавайях, у 2018 році показник середньої концентрації вуглекислого газу в атмосфері становить 410 ppm (од./млн), що означає, що ми вже перетнули позначку в 1 °С. І температура постійно зростає. Результат, до якого можуть призвести зміни клімату, можна побачити і в Україні. Наприклад, буревії, екстремальні температури або їхня аномальність тощо – є наслідками кліматичних змін. Щоб уникнути жахливих наслідків зміни клімату, необхідно перейти на використання відновлюваних джерел енергії, яких у нас стільки, що ми можемо використовувати відновлювальну енергію в майбутньому не тільки в енергетичних цілях, але й, наприклад, продовольчих. Ситуація в Україні подібна до світової: 67 % викидів парникових газів утворюються від виробництва, транспортування, спалювання та іншого подібного використання енергетичних ресурсів (тут мається на увазі будь-яка сфера діяльності людини, де спалюються або витрачаються енергетичні ресурси). Також 17 % викидів парникових газів утворюються від виробничих процесів, ще 12 % – унаслідок сільськогосподарської діяльності, решта – через відходи (сміттєзвалища тощо)».

Автор статті відповідає на питання, як перейти на відновлювану енергетику і які це принесе результати: «Два роки тому експерти з Інституту економіки та прогнозування НАНУ за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні (ініціатор Оксана Алієва) провели дослідження й представили звіт “Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року”, в якому з використанням економіко-математичних моделей науково обґрунтували своє бачення такого переходу. У цьому звіті представлені три можливі сценарії розвитку української енергетики. Перший під умовною назвою “революційний” означає перехід на 91 % ВДЕ без атомної енергетики. Другий “консервативний” не передбачав проведення спеціальної політики й означав зростання споживання енергоресурсів відповідно до розвитку економіки. Третій сценарій “ліберальний” не містив жодних цілей по ВДЕ, атомній чи вугільній енергетиці. Натомість технології просто мали б

конкурувати між собою: хто дешевше задовольнить попит споживачів на енергоресурси. Важливим аспектом “ліберального” й особливо “революційного” сценаріїв є те, що підвищення енергоефективності є економічно вигідним процесом, адже дешевше зекономити ресурс, аніж таку ж кількість додатково виробити або придбати. Для реалізації цілей Енергетичної стратегії на період до 2035 року Україні необхідно досягти 27–32 % ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергоресурсів (за оцінками Інституту економіки та прогнозування НАНУ). Для реалізації “революційного” сценарію, ця частка має становити 40 %. За “революційного” сценарію у 2050 році частка ВДЕ в електроенергетиці має становити 93 %: 81 % припадатиме на електроенергію, вироблену з вітрової й сонячної енергії, з яких 45 % становитиме вітрова енергетика. Вартість функціонування енергетичної системи за “революційного” сценарію може бути меншою, ніж за “консервативного”. Проте перехід за 50 % ВДЕ потребуватиме значних інвестицій. Хоча й існують певні рішення, які можуть допомогти скоротити ці інвестиції».

О. Дячук говорить і про перепони на цьому шляху: «Українське суспільство не задоволене, що вартість електроенергії зростає, коли в усьому світі вона дешевшає. Якщо ж проаналізувати причини з точки зору економіки, то проблема переважно в низьких доходах населення, невисокому економічному зростанні, застарілій інфраструктурі, відсутності повної інтеграції з європейською енергосистемою, що давало б можливість для маневрування тощо. Оскільки оптовий ринок тільки розпочав функціонування (з 1 липня), механізм конкуренції між виробниками за задоволення потреб споживача ще зароджується. Так само, тільки формується підхід, щоб тарифи як для виробників, так і для споживачів формувалися на ринку, а не встановлювалися. Це дуже важливо, адже такий механізм породжує інвестиційний інтерес. Тільки там, де умови для інвестицій є прийнятними і їх повернення гарантується, – ми бачимо активність інвесторів. Однак таке сьогодні можна спостерігати тільки в маленькому сегменті енергоринку – відновлюваній енергетиці. Водночас є багато можливостей та знань, які Україна може почерпнути зі світового досвіду. Для прикладу, візьмімо Німеччину. Здавалося б, і в нас, і там виробники хочуть максимізувати свої доходи, а споживачі – мінімізувати витрати. Однак німецьке “оптимізаційне завдання” вирішується ринковим шляхом з максимальною відкритістю для нових гравців на ринку, які хочуть пропонувати кращі й/або дешевші послуги. При цьому інституційні зміни на ринку відбуваються прогнозовано, з наведенням вичерпних аргументів і після проведення низки аналітичних чи наукових досліджень. В Україні, на жаль, ми ще не маємо тих правил ринку, які функціонують у Німеччині, оскільки постійно “затягуємо” з запровадженням європейського законодавства й не аналізуємо на достатньому рівні роботу енергоринку. Аналітичне обґрунтування необхідності ухвалити нові правила зазвичай обмежується декількома абзацами загального характеру. Крім того, поки що

не руйнується ринкова влада великих гравців на теперішньому ринку, для яких зміна статус-кво несе втрати і т. д. Натомість тільки запровадження справді конкурентних енергетичних ринків (електроенергії, тепла, енергетичних послуг) уможливить такі інституційні умови, за яких виробники дешевшої й “чистішої” продукції матимуть економічні переваги над іншими виробниками в задоволенні потреб споживача. За таких умов відновлювана енергетика виграватиме, оскільки вона постійно дешевшає. На сьогоднішній день в Україні ще формуються умови, за яких різні технології дійсно конкурували б заради задоволення потреб споживача (наприклад, для виробництва електроенергії). Інвестиції у ВДЕ відбуваються, однак фактично немає інвестицій у балансуєчі технології, системи прогнозування виробництва електроенергії на вітрових і сонячних електростанціях, упровадження екологічних європейських норм для вугільних ТЕС тощо. Усе це й багато чого іншого необхідне для нормальної роботи енергосистеми та переходу на ВДЕ. Тому я вважаю, що наразі в Україні працює радше “консервативний” сценарій, ніж “ліберальний” чи “революційний”. Хоча є оптимістичні очікування, що це зміниться із запровадженням реального конкурентного ринку електроенергії в Україні».

Докладніша інформація – за посиланням:
<https://biz.censor.net.ua/m3136942> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2019. – 17.07).

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України прогнозує скорочення чисельності населення України з 42,2 млн до 39,5 млн до 2031 р. як за рахунок трудової міграції, так і перевищення смертності над народжуваністю.

Протягом січня – травня 2019 р. чисельність населення України скоротилася на 122,4 тис. людей і на 1 червня становила 42 030,8 тис. людей. Про це повідомила Державна служба статистики України. Число померлих перевищує число народжених: на 100 померлих припадає 49 народжених.

У 2018 р. чисельність населення України скоротилася на 233,2 тис. осіб і на 1 січня становила 42 153,2 тис. осіб. За даними Всеукраїнського перепису населення, проведеного в грудні 2001 р., чисельність населення становила 48 415,5 тис. осіб, із них 32 538 тис. осіб – міське населення, 15 877,5 тис. осіб – сільське.

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України прогнозує скорочення чисельності населення України з 42,2 млн до 39,5 млн до 2031 р. як за рахунок трудової міграції, так і перевищення смертності над народжуваністю.

Докладніша інформація – за посиланнями:
<https://ukranews.com/ua/news/643198-chyselnist-naselennya-ukrayiny-skorotylyasya-na-122-4-tys-do-42-mln> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2019. – 23.07).

18 липня на сайті всеукраїнського телеканалу «5 канал» було опубліковано коментар директора Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академіка Е. Лібанової щодо українських мігрантів.

За словами директора Інституту демографії та соціальних імені М. В. Птухи НАН України, академіка Е. Лібанової, українці погоджуються на гірші умови і оплату праці за кордоном, ніж місцеві, що призводить до невдоволення локального населення: «Вони бачать – приїхали мігранти, ми не можемо знайти собі роботу, а вони знаходять. Мігранти знаходять роботу, тому що погоджуються на нижчу зарплату, на гірші умови праці, і безумовно це впливає на конкурентоспроможність робочої сили».

При цьому, за словами президента Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування В. Воскобойника, найвищий попит на робочу силу нині спостерігається в Чехії, де зареєстрована рекордно – близько 80 % – нелегально працюючих українців: «Дуже високий попит на робочі руки в Чехії, тому роботодавці йдуть на те, щоб працевлаштовувати українців навіть нелегально. Рівень заробітних плат в Чехії десь відсотків на 15–20 вище, ніж в Польщі, а українці хочуть заробляти якомога більше грошей за обмежений період часу, коли вони знаходяться за кордоном. І, як то кажуть, попит знаходить пропозицію».

Докладніша інформація – за посиланням: <https://www.5.ua/ukrayina/ukrainsi-otrymuiut-robotu-za-kordonom-pohodzhuiuchys-na-hirshi-umovy-nizh-dlia-mistsevykh-libanova-195891.html> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 23.07).

На сторінках свіжого номеру міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (Випуск № 28, 20–26 липня 2019 р.) вийшла стаття наукового співробітника відділу грошово-кредитних відносин Інституту економіки та прогнозування НАН України С. Зубика «Накопичувальний рівень пенсійної системи: у пошуках моделі та параметрів».

На початку публікації зазначається, що на черзі – структурний етап пенсійної реформи в Україні, який передбачає запровадження обов'язкового накопичувального компонента пенсійної системи. Водночас складними видаються питання забезпечення передумов запровадження накопичувальної системи та досягнення консенсусу щодо її моделі і базових параметрів.

Серед таких передумов автор статті вказує на необхідність створення належної системи регулювання та нагляду, здатної надійно захистити права пенсіонерів. Для цього, на думку експерта, щонайменше треба прийняти законодавство, яке передбачало б консолідацію наглядових функцій у сфері

накопичувального пенсійного забезпечення та встановлювало б необхідні повноваження, незалежність і інституційну спроможність наглядового органу.

С. Зубик також наголошує, що складно буде досягти консенсусу щодо моделі та базових параметрів обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи. Архітектуру цієї моделі було визначено ще у 2003 р. Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який наразі є чинним, але не діючим у тій частині, що стосується обов'язкового накопичувального рівня.

Закон передбачає створення Накопичувального фонду як цільового позабюджетного фонду, до якого учасники перераховуватимуть страхові внески, та дозволяє учасникам як альтернативу спрямовувати страхові внески до тих недержавних пенсійних фондів, що отримують ліцензію на надання послуг у накопичувальній системі пенсійного страхування.

Подібну модель передбачено законопроектом, представленим у березні цього року Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР). Відповідно до неї учасники обов'язкового накопичувального рівня матимуть можливість сплачувати пенсійні внески або до Накопичувального фонду, що є особою публічного права, або до авторизованих недержавних пенсійних фондів. При цьому учасники Накопичувального фонду додатково можуть обрати авторизовану компанію, яка управлятиме їхніми пенсійними накопиченнями.

Нарешті, зауважує експерт, як кардинально інша – повністю децентралізована – подається модель, що передбачена депутатським проектом закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» (№ 6677). Відповідно до цього документа акумулювання та управління коштами накопичувального рівня здійснюватимуть виключно недержавні пенсійні фонди. Ця модель передбачає, що централізованим залишиться виконання лише окремих адміністративних функцій, таких як збір страхових внесків чи ведення персоніфікованого обліку, які забезпечуватиме Пенсійний фонд.

Докладно про переваги та недоліки різних моделей накопичувального рівня пенсійної системи читайте у повній версії статті С. Зубика за посиланням: <https://dt.ua/finances/nakopichuvalniy-riven-pensiynoyi-sistemi-u-poshukah-modeli-ta-parametriv-317989.html> (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2019. – 24.07.*)

23 липня 2019 р. на сайті інтернет-видання «Букви» було опубліковано інтерв'ю із старшим науковим співробітником Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України, кандидатом біологічних наук А. Чернинським, який розповів про механізми прийняття рішень,

геніальність, маніпуляції, міфи, відмінності жіночого та чоловічого мозку та найцікавіші аспекти сучасної нейронауки.

Учений пояснює, які складності постають перед науковцями при дослідженні мозку людини: «Мозок людини – це найбільш складний біологічний об'єкт, тому повна розшифровка механізмів його роботи – поки питання далекого майбутнього. Виокремити якусь головну “таємницю мозку”, як люблять писати різні сайти, я не можу. Розуміння роботи цього органу важливе в теоретичному плані, оскільки це дає відповіді на одвічні питання: хто ми, звідки береться наша індивідуальність, що є наша психіка? Крім цього, є і суто практичний аспект – лікування неврологічних і психіатричних захворювань. На даний момент в світі є дві глобальні програми, спрямовані на вивчення мозку. Human Brain Project фінансується Євросоюзом, в його здійсненні задіяні сотні вчених з 135 інститутів 26 країн. Аналогічний проект Brain Initiative реалізується в США. Крім безпосереднього отримання нових даних про структуру і роботу мозку, як результат – очікується розробка нових методів аналізу, зберігання і обробки великих обсягів інформації. Ніхто поки не може передбачити, які наслідки матимуть дані “нейропроекти”. Наприклад, розроблена в 1991 році технологія обміну даними для потреб Європейської організації з ядерних досліджень (CERN) привела до формування World Wide Web – знайомого нам Інтернету. Можливо, ми не побудуємо точну математичну модель мозку і, швидше за все, не винайдемо ліків від усіх хвороб, але отримаємо щось, що виведе людство на новий рівень».

А. Чернинський пояснює які саме методи застосовуються при дослідженні функцій мозку: «У сучасної нейронауки є величезний арсенал. Напевно, одним із найбільш ранніх методів вивчення функціонування мозку є електроенцефалографія (ЕЕГ) – реєстрування електричних потенціалів, які виробляються нервовою тканиною. Примітно, що першу в світі електроенцефалограму записав в Київському університеті Володимир Правдич-Немінський понад сто років тому, його прізвище є в усіх підручниках з електрофізіології. ЕЕГ дозволяє діагностувати деякі порушення роботи мозку, наприклад, епілепсію. Модифікація ЕЕГ – реєстрація викликаних потенціалів – дозволяє оцінювати реакції мозку на різні стимули. У маркетингових дослідженнях ці методи можуть об'єднуватися з моніторингом руху очей (*eye tracking*) – для аналізу точок фіксації погляду (наприклад, на ключових компонентах рекламного постеру). Успіхи фізичної науки дали нейробіологам томографи – прилади, які з високою точністю можуть визначати будову мозку, а також ступінь активації його структур при виконанні різного роду завдань. Також є безліч методик оцінювання роботи сенсорних органів та обробки мозком отриманої інформації, психологічних тестів. Діяльність нервової системи вивчається не тільки на людях. Використання тваринних моделей дає дослідникам ще більший арсенал. Звичайно, структура мозку щурів або мишей набагато простіша ніж наша, так само як і поведінковий репертуар, зате вчені можуть

застосовувати методи генної модифікації, виділяти та тестувати окремі клітини, проводити біохімічний аналіз. Також використання лабораторних тварин є необхідним етапом розробки нових ліків, у тому числі й для лікування хвороб нервової системи».

Учений пояснює, чому досі не можна за допомогою доступних сьогодні науці досліджень подивитися на мозок дитини і зрозуміти – геній це чи ні: «Мозок – це дуже складна штука, яка формується не тільки під час внутрішньоутробного розвитку, але продовжує активно змінюватися все життя. Пластичність нервової системи є однією з фундаментальних її властивостей. У найбільш очевидному прояві – це наша здатність до навчання і запам'ятовування. Безумовно, в якійсь мірі вона визначена генетично. З приводу геніальності питання складне з двох причин. По-перше, її важко виміряти, чітко вказати, де межа між “ще дуже талановитий” і “вже геніальний”. А по-друге, генії – штучний продукт, в той час як наука працює на основі статистики. Тому простіше говорити про інтелект, який притаманний усім людям в тій чи іншій мірі. Його також складно виміряти, але в цьому випадку є накопичений багаж методик. А якщо можна кількісно виміряти, можна і оцінити, наскільки він визначається вродженими, генетичними факторами, а наскільки – факторами середовища. Досліджень на цю тему проводилося багато. Безумовно, не існує якогось одного або декількох “генів інтелекту”. Але є гени, які важливі для правильного розвитку нервової системи, а тому індивідуальні відмінності в їхній будові пов'язані з рівнем інтелекту».

Нейробіолог торкається і теми прийняття рішень: «Мені трохи складно уявити, що таке людина без мозку. Цей орган є єдиним джерелом всіх притаманних нам психічних явищ і формування поведінки. Тому, безумовно, прийняття рішень – це внутрішні мозкові процеси. Інша справа, наскільки до цього процесу має доступ наша свідомість, внутрішнє “я”, яке, з одного боку, є раціональним і логічним. І тут виявляється, що далеко не завжди ми приймаємо рішення саме раціонально. За прикладами далеко ходити не потрібно, достатньо озирнутися на те, що відбувається в країні. Головна частина нашого мозку, яка здійснює процес прийняття рішень і формування програми поведінки, – це прифронтальна кора – сегмент лобової частки, передня частина нашого мозку. Саме тут відбувається оцінка того, що відбувається з нашим організмом і навколо нас, оцінюються ймовірності отримати щось позитивне або навпаки. Але рішення прифронтальної кори залежать від тієї інформації, яку вона отримує від інших структур. Найбільш цікавими і важливими є ті, які регулюють емоції. Вважається, що емоційне реагування є протилежним раціональному, заснованому на логіці. Але виявляється, що якщо з працездатністю емоційних структур наявні проблеми (внаслідок генетичних патологій або травм), то людині стає складно прийняти елементарні повсякденні рішення, над якими ми навіть не замислюємося. Наприклад, одягнути сьогодні синю сорочку або червону футболку».

Учений описує маніпулятивні технології рекламних кампаній, які можуть впливати на людину: «Часто застосовується вплив на емоційні центри. Це стосується не лише реклами. Останнім часом досить детально проаналізовано особливості недавніх виборчих кампаній, інформаційної війни та ін. Якщо ж говорити конкретно про рекламу, то найбільш відомим, ймовірно, є ефект “25 кадрів”. Але, це не більше ніж міф. Більш обґрунтовані методи впливу на покупців називаються нейромаркетингом. Основа систем обробки мозком інформації формувалася в процесі еволюції й адаптувала предків сучасної людини до тодішніх умов існування. Середовище сучасної людини не дуже схоже на часи предків, а тому наші аналітичні центри можуть обманювати себе. Всім відомі зорові ілюзії – коли мозок зустрічає нетипову картинку, він намагається пристосувати її до тих правил, з якими він зустрічався раніше. Подібного роду “обхідні шляхи” є також і в системі прийняття рішень. Вони відомі як когнітивні спотворення. Наприклад, вчені встановили, що ймовірність втрати має більший вплив на прийняття рішень, ніж ймовірність отримання еквівалентного грошового прибутку. Маркетологи використовують цю особливість роботи нашого мозку, пропонуючи потенційним покупцям послугу або товар на пробний період безкоштовно. У ситуації, коли клієнту товар хоч якось подобається, відмовитися від нього вартує зусиль. На багатьох сайтах під час розпродажів та акцій встановлені лічильники зворотного часу або ж повідомляється, що якісь позиції вже розкуплені. Це створює ілюзію ймовірності втрати і мотивацію її уникнути – купивши товар. Потрібно розуміти, що чарівних способів змусити будь-яку людину купити непотрібну річ або послугу не існує. “Нейрометоди” лише трохи впливають на ймовірність прийняття людьми потрібних рішень. Але в масштабах обсягів продажів великих брендів – це серйозні гроші».

Нейробіолог пояснює, чому неможливо відрізнити мозок чоловіка та жінки: «На відміну від інших органів, мозок чоловіків і мозок жінок морфологічно однакові. Мається на увазі, що вони складаються з тих самих частин, тобто немає специфічних чоловічих або жіночих мозкових структур. Проте певна гендерна різниця в анатомії мозку є. В середньому обсяг мозку жінок менше, ніж чоловіків, як і розміри тіла. Але кореляцій обсягу мозку зі значимими показниками його роботи, такими як, наприклад, інтелект, не виявлено. Раніше були дуже популярні відомості про різницю в будові чоловічого і жіночого мозку. Зокрема, повідомлялося, що у чоловіків більший обсяг мигдалеподібного тіла – однієї з ключових емоційних структур, а у жінок – гіпокампу, що відповідає за пам'ять. У більш свіжих публікаціях йдеться, що і зазначені, та й інші відмінності переоцінені. У будь-якому випадку, навіть якщо такі відмінності і є, вони статистичні і стосуються порівняння великих груп. Результати вимірювання одного мозку не можуть дати достовірної інформації про стать його власника або власниці».

Наостанок, А. Чернинський говорить про те, як підтримувати свій мозок «у формі»: «Я не прихильник давати специфічні рекомендації для будь-якого органу, наш організм працює як єдине ціле. Здоровий спосіб життя (ЗСЖ), про який зараз пишуть навіть в шкільних підручниках, повинен підтримувати його оптимальне функціонування. Але можна виділити ключові компоненти. Це раціональне харчування, достатній рівень фізичної активності. При цьому не обов'язково займатися професійним спортом, досить щоденних рухів – потрібно виконувати певний мінімум, умовні 10 000 кроків. Важливий здоровий і достатній за тривалістю сон – напружений ритм сучасного життя, на жаль, рідко дає таку можливість, але потрібно намагатися хоча б не ускладнювати цей процес вечірнім використанням гаджетів з яскравим екраном, надмірним хвилюванням. І звичайно, відмовитися від куріння і зловживання алкоголем. Більш специфічні для мозку рекомендації – це елементи саморозвитку – читання, різні хобі. Це актуально і для молоді, чий мозок тільки формується, і для літніх людей – умовне сидіння перед телевізором після виходу на пенсію не є оптимальним проведенням часу, адже розвиток нових навичок допомагає зберегти роботу мозку на високому рівні довгі роки. І наостанок – елемент ЗСЖ, про який в шкільних підручниках не пишуть, але він не менш важливий для повноцінного життя – секс».

Із повним текстом інтерв'ю можна ознайомитись за посиланням: <https://bykvu.com/mysli/123010-neobychnye-fakty-o-chelovecheskom-mozge-rasskazyvaet-nejrobiolog> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 24.07).

Наукові видання НАН України

Нещодавно вийшла друком монографія директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, члена-кореспондента НАН України О. Рафальського, присвячена дослідженню етнополітичних складових консолідації українського суспільства.

Бібліографічні дані: Рафальський О. О. Консолідація українського суспільства : етнополітичний вимір. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. – 400 с.

Монографія присвячена дослідженню етнополітичних складових консолідації українського суспільства. Розкривається методологічні та теоретичні засади дослідження процесів сучасних трансформацій з урахуванням особливостей розвитку етнонаціональної політики, практики її реалізації. Здійснено політологічний аналіз внутрішньо- та зовнішньополітичних впливів на етнополітичну ситуацію в Україні, визначено актуальні напрями суспільно-політичного розвитку в сучасних умовах.

Видання розраховане на науковців, які досліджують проблеми етнополітології та суспільно-політичні процеси в Україні. Книга може зацікавити аспірантів, студентів закладів вищої освіти, усіх, хто прагне оцінити актуальні події у політичній сфері та спрогнозувати їх розвиток... *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 24.07).*

Вийшла друком нова монографія голови Правління ГО «Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин», провідного наукового співробітника Інституту історії України НАН України доктора історичних наук І. Матяш, присвячена дослідженню діяльності іноземних дипломатичних та консульських представництв в Українській Народній Республіці/Українській Державі під час Української революції 1917–1921 рр.

Бібліографічні дані: Матяш І. Іноземні представництва в Україні (1917–1919 рр.) : державна місія та повсякденність / НАН України. Інститут історії України ; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. – Київ : Інститут історії України, 2019. – 556 с.

У монографії на підставі широкого кола історичних джерел досліджено діяльність іноземних дипломатичних та консульських представництв в Українській Народній Республіці/Українській державі під час Української революції 1917–1921 рр. Висвітлено завдання, функції, форми організації та основні напрямки діяльності іноземних представництв. Проаналізовано особливості їх взаємодії з українською владою. Значну увагу приділено персоналіям іноземних представників... *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 25.07).*

Корпоративне співробітництво

ВП «Південно-Українська АЕС» і Південний науковий центр (ПНЦ) НАН України та МОН України в липні підписали Генеральну угоду «Про співробітництво в сфері підвищення ефективності та безпеки атомної енергетики». Документ скріпили підписами генеральний директор ВП «Південно-Українська АЕС» В. Лисниченко і голова ПНЦ НАН України та МОН України академік С. Андронаті. Термін дії угоди – 5 років.

Предметом угоди є співпраця ВП «Південно-Українська АЕС» і Південного наукового центру НАН України у сфері збалансованого розвитку атомної енергетичної промисловості півдня України на основі впровадження сучасних досягнень вітчизняної та світової науки в сфері атомної енергетики, радіоекології, радіаційної безпеки, гідрофізики і гідрохімії. Угода передбачає реалізацію науково-технічних і організаційних заходів, спрямованих на всебічну спільну діяльність, яка стосується, в свою чергу, підвищення ефективності і безпеки атомної енергетики.

«Пріоритетним напрямом нашої спільної діяльності є, перш за все, забезпечення Південно-Української АЕС комплексом наукових і технічних заходів, які реалізуються у рамках продовження терміну експлуатації енергоблоку № 3, – конкретизує голова ПНЦ НАН України і МОН України академік С. Андронаті. – Крім цього, ми плануємо впровадити нові і вдосконалити вже діючі системи забезпечення радіаційної та екологічної безпеки атомної станції, модернізувати системи контролю за наявністю тритію в повітрі і водному середовищі, оптимізувати методики відбору і підготовки проб для визначення ізотопів різних елементів в атмосферних опадах. У планах також конкретизувати схеми і кількість пунктів стаціонарного спостереження, які розташовані в 30-кілометровій зоні. Це неповний перелік робіт, які ми будемо реалізовувати в рамках угоди, і які, сподіваємося, здійснять позитивний вплив на безпечну експлуатацію Південно-Української атомної станції».

За час виконання заходів ВП «Південно-Українська АЕС» і Південний науковий центр НАН України для обговорення та вирішення актуальних питань сформують спільні робочі групи і комісії. У разі необхідності до співпраці будуть також залучені компетентні наукові установи і організації... *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 25.07).*

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

19–20 червня 2019 р. відбулись семінари, присвячені проблемам інтеграції екологічних вимог в систему територіального планування громад в Україні, організовані Інститутом географії НАН України, Берлінським технічним університетом, бюро планування JACOBY RAUM-UND UMWELTPLANUNG, Українським державним науково-дослідним інститутом проектування міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю. М. Білоконя, ТОВ «УКРНДПЦИВІЛЬБУД» у рамках проекту консультаційної допомоги Федерального міністерства охорони природи Німеччини для країн Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії, а також інших сусідніх країн ЄС...

У дискусії учасники відзначили актуальність проблем планування розвитку територій, особливості планувального процесу на рівні об'єднаних територіальних громад, а також потребу подолання законодавчих, кадрових, фінансових прогалин у цій сфері. Була підкреслена значимість європейських інновацій та обміну досвідом, впровадження основ екологічно-орієнтованого планування в освітніх програмах.

Докладніша інформація – за посиланням: https://igu.org.ua/uk/node/22280?fbclid=IwAR1pIAU7w7GOiLiSS5NY0ZAaI-9xZd5_2gg33rpIOcQPxUzPxiAG_nKm1sc *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 18.07).*

8 липня 2019 р. Київський університет права (КУП) НАН України на запрошення його ректора професора Ю. Бошицького відвідали керівник філії Ліванського університету, професор факультету економіки та бізнес-адміністрування, президент клубу випускників ВНЗ України в Лівані, радник Посла України в Лівані доктор З. Жарамані і голова Громади українців в Лівані І. Висота.

У зустрічі також узяли участь президент клініки Este-Line Elit **С. Караме**, декан юридичного факультету КУП НАН України **Т. Тарасевич**, завідувач відділу міжнародних зв'язків та грантів університету **О. Сарських** і завідувач аспірантури **Р. Перелигіна**.

Під час перемовин ішлося про нові ідеї співпраці в освітньому й науковому просторі, можливості спільної видавничої діяльності. Обговорювались і питання взаємодії в культурному напрямі. Так, у наступному навчальному році планується проведення спільної фотовиставки «Україна очима ліванських студентів».

На завершення для гостей було організовано екскурсію до бібліотеки та музеїв університету. Учасники зустрічі виявили значний інтерес до співпраці між КУП НАН України і Бейрутським державним університетом (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 18.07*).

*9 липня 2019 р. у конференц-залі Інституту всесвітньої історії НАН України відбулась зустріч науковців Інституту з директором Архіву національної безпеки при університеті Джорджа Вашингтона (National Security Archive at George Washington University) **Т. Блантоном (Thomas S. Blanton)** та керівником російських програм Архіву національної безпеки при університеті Джорджа Вашингтона доктором наук **С. Савранською**.*

У вступному слові та своєму виступі директор Інституту всесвітньої історії НАН України, член-кореспондент НАН України **А. Кудряченко** привітав учасників зустрічі, ознайомив іноземних гостей з основними напрямками досліджень і специфікою роботи Інституту та представив його співробітників, наголосив на важливості міжнародної співпраці у дослідженні проблематики всесвітньої історії і актуальних проблем сучасного світу та презентував низку монографій та інших видань науковців Інституту.

У своїх виступах **Т. Блантон** та **С. Савранська** подякували за теплу зустріч, поінформували про діяльність незалежної неурядової організації Архів національної безпеки при університеті Джорджа Вашингтона, ознайомили присутніх із основними публікаціями Архіву та підтвердили свою зацікавленість у налагодженні співробітництва.

У цікавих виступах і в ході змістовної дискусії, в якій взяли участь **Т. Блантон**, доктор наук **С. Савранська**; заступник директора Інституту

всесвітньої історії НАН України з наукової роботи, кандидат історичних наук **В. Солошенко**; головний науковий співробітник Інституту всесвітньої історії НАН України, доктор історичних наук **В. Ткаченко**; завідувач відділу глобальних і цивілізаційних процесів Інституту всесвітньої історії НАН України, доктор політичних наук **О. Зернецька**; старший науковий співробітник Інституту всесвітньої історії НАН України, доктор історичних наук **О. Потєхін**; завідувач відділу трансатлантичних досліджень Інституту всесвітньої історії НАН України, кандидат історичних наук **С. Толстов**; завідувач відділу історії нових незалежних держав Інституту всесвітньої історії НАН України, кандидат історичних наук **А. Бульвінський**; провідний науковий співробітник Інституту всесвітньої історії НАН України, кандидат філософських наук **О. Шморгун** та інші учасники зібрання обговорили проблеми відкритості та секретності урядових установ, особливості отримання документації від офіційних державних структур в різних країнах світу, специфіку співробітництва з фондами-грантодавцями та адміністрування наукової роботи, важливість доступності документів для науковців. Особливий інтерес і жваве обговорення викликала тема ліквідації радянської ядерної зброї на території України, Білорусі та Казахстану наприкінці ХХ ст. і наслідків американської стратегії на позбавлення нових незалежних держав (окрім Росії) ядерного статусу.

На завершення учасники зустрічі відзначили беззаперечну важливість міжнародного співробітництва у дослідженні актуальних проблем всесвітньої історії та висловили щире подяку організаторам цього наукового заходу.

Докладніша інформація – за посиланням: <http://ivinas.gov.ua/uk/novini/zustrich-naukovtsiv-instytutu-z-kerivnytstvom-arkhivu-natsionalnoi-bezpeky-pry-universyteti-dzhordzha-vashynhtona-presreliz.html> (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2019. – 25.07*).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Науковці Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України описали роль та стан науково-технічної сфери в Україні та здійснили спробу переосмислити принципи її функціонування.

Харківський регіон завжди був і залишається одним із флагманів розвитку української економіки, в якому зосереджена велика кількість високо-технологічних підприємств, науково-дослідних інститутів та університетів. Завдяки тому, що саме у Харкові тісно поєднались якісна вища освіта, потужний науковий потенціал та провідні виробничі компанії країни, за безпосередньої участі, а дуже часто і за ініціативою харків'ян, в Україні вже прийнято багато прогресивних законів або змін до них, розроблено значну кількість дієвих дорожніх карт та стратегій розвитку як окремих галузей економіки, так і країни в цілому. З точки зору науковців, зараз існує нагальна

потреба переусвідомлення на рівні керівництва країни ролі науково-технічної сфери та перегляду принципів її функціонування.

Із наявних тенденцій розвитку науково-технічної сфери (НТС) у світі та реалій в Україні, можна зробити наступні висновки:

Фактично Україна вже відстала від провідних країн світу і починає відставати від деяких країн, що розвиваються. За часи незалежності України наука, технології та інновації втратили свою пріоритетність в державній політиці та виявилися незатребуваними економічною практикою; ще більший розрив спостерігається на рівні державної політики в галузі освіти, науки та інновацій в цілому. Незважаючи на очевидний у світі рух від Індустрії 3.0 до Індустрії 4.0 Україна, навпаки, пішла по шляху деіндустріалізації та детехнологізації економіки. У цьому є провина не лише державних інституцій, але й приватного сектору – постійні зауваження про неконкурентоспроможність вітчизняного виробника на європейському та світовому ринках є, зокрема, результатом небажання вітчизняного бізнесу вкладатися в НТС: за 15 років з початку складання рейтингу EU Industrial R&D Investment Scoreboard жодна публічна компанія України не потрапила до нього, тобто не інвестувала більше 25 млн євро на рік у науково-технічні розробки.

Існуюча в Україні державна система управління науково-технічною та інноваційною сферою показала свою недієздатність. Згідно з діючим законодавством роль центрального органу виконавчої влади, відповідального за єдину освітню, науково-технічну та інноваційну політику, покладено на Міністерство освіти і науки (МОН) України. Однак цей досвід виявився негативним для України, адже завдання розвитку високих технологій, трансферу технологій, створення інноваційної інфраструктури просто потонули у проблемах освіти (дошкільна, позашкільна, середня, професійно-технічна, вища) і були усунуті на задній план, що призвело до поглиблення розриву між освітою і науково-технічною сферою.

Національна рада з питань розвитку науки і технологій (НРНТ) є основним консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України з формування та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Наразі даний орган не спроможний виконувати той перелік завдань, який покладено на нього відповідно до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

Незважаючи на постійну декларацію провідної ролі університетів, заклади вищої освіти України поки що не стали центрами наукової діяльності, натомість наявне все більш суттєве відокремлення наукових установ від освітньої сфери, зокрема, в частині підготовки висококваліфікованих кадрів (магістратура, аспірантура, докторантура).

Більше того, бездіяльність профільних міністерств стосовно законодавчих змін вже призвела до провалу інтеграції України в науково-технологічний простір ЄС.

Слід зауважити, що базове законодавство України рухається у бік світових тенденцій розвитку НТС, однак ефективність його реалізації на виконавчому рівні не витримує жодної критики – наявні численні вертикалі управління освітою і наукою слабо взаємодіють одна з одною, що в результаті призводить до їх неефективної роботи. Таким чином, постає необхідність впорядкування функцій виконавчої влади, академічних та освітніх закладів, інших суб'єктів сфери освіти і науки, а також необхідність впорядкування реалізації державної політики у цих сферах та термінового введення дієвих змін до діючого законодавства.

Незважаючи на наявну законодавчу базу, в країні фактично не працює ринок інновацій та трансферу технологій, у зв'язку з чим існує нагальна потреба в удосконаленні механізмів взаємодії бізнесу та науки, впровадження податкових та інших стимулів щодо заохочення інвестицій у високотехнологічні сектори економіки та у наукову сферу.

Значний відтік висококваліфікованих кадрів для галузі освіти та науки став в сучасних умовах питанням національної безпеки. Його вирішення можливе, в першу чергу, за умови виконання Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» у частині забезпечення фінансування наукових досліджень відповідно до світових стандартів. Можливим є впровадження в Україні світового досвіду стосовно залучення іноземних спеціалістів до роботи у державних наукових установах, однак чинне законодавство не дозволяє реалізовувати таку загальновідому модель трудових відносин. Тому існує нагальна необхідність виконання Кабінетом Міністрів України положень Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність», а також імплементації у законодавство України механізмів залучення іноземних наукових спеціалістів до роботи у державних наукових установах... *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2019. – 17.07).*

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

3 липня 2019 р. на сайті українського інтернет-видання «Українська правда» було опубліковано інтерв'ю із відомим українським професором, генетиком, завідувачем відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України, доктором медичних наук В. Досенко, присвячене існуванню двох типів молока: А1 і А2, адже існують дослідження, які твердять, що А1 може негативно впливати на наше здоров'я, за що його прозвали «диявольським молоком», тоді як А2 не має таких наслідків.

Науковець пояснює: «Один із білків молока, β -казеїн, може стати джерелом β -казоморфіну, який утворюється в шлунково-кишковому тракті людини й здатен активувати наші морфінові рецептори $\mu 1$. β -казоморфін може утворитися тільки з молока певного типу – його назвали А1. В іншому молоці, яке назвали А2, він не утворюється. Деякі дослідження показали, що

споживання коров'ячого молока А1 пов'язане з ймовірністю розвитку синдрому раптової смерті новонароджених, діабету, ожиріння у дітей та серцевих патологій. У дорослих таке молоко сприяє розвитку цукрового діабету, серцево-судинних захворювань, атеросклерозу, метаболічного синдрому і навіть онкології. Є також дані про вплив на мозок, на когнітивні властивості тварин та людей».

Деякі наукові дослідження підтверджують шкідливі наслідки споживання β -казеїну А1, які передбачають розвиток хронічного ентериту, коліту та запальних реакцій у інших органах. Але є наукові дослідження, які заперечують шкідливість бета-казоморфіну та навіть доводять його позитивні ефекти за певної патології: «Це очікувано, бо біологічно активний пептид, який утворюється з казеїну, може спричинювати негативні ефекти в здоровому організмі та мати позитивну дію у хворому (“молочний диявол” може врятувати). У будь-якому разі, важливо знати, яке саме молоко ви споживаєте – А1 чи А2», – каже В. Досенко. Таким чином, наукова спільнота досі не досягла однозначного консенсусу щодо шкідливості А1 молока. Різні дослідження дають протилежні результати і наукова дискусія досі триває. Наразі у жодній з країн світу немає законодавчих заборон на виробництво А1-молока чи офіційних рекомендацій не вживати його.

Щоб визначити, у якої корови яке молоко, у деяких країнах уже проводять генотипування. Для цього в корів беруть генетичний матеріал (кров, епітелій, молоко) і аналізують ДНК. У більшості країн домінує тип корів А1, розповідає В. Досенко. Щоправда, є порода корів в Індії, де корови тільки типу А2, але вони дають менше молока.

Нещодавно до Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України зателефонував фермер із Чернігівщини: «А ви не могли б провести генотипування молочних корів?». «Перша думка, що це рекламний хід, комерція, – пригадує вчений. – Я спокійно жив і про це не знав, вживаю молочну продукцію. Відкриваю наукову літературу – і просто новий світ». Вчені з відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України, яким завідує В. Досенко, погодилися зробити генотипування корів. Поїхали до фермера, взяли біоматеріал у 10 випадково вибраних корів Голштинської породи (вона найпоширеніша у світі, та й в Україні таких корів багато). Аналіз цієї десятки показав, що більшість корів мають А2 генотип – дають безпечне молоко. «Але це тільки маленька вибірка з 10 корів – потрібно продовжувати! У нас 2 мільйони дійних корів в Україні. Нам би зібрати хоча б 100–200 корів з різних регіонів України й дослідити. Наукова методика нескладна», – каже В. Досенко.

Крім того, українські науковці пішли в крамниці і купили там різних молочних продуктів на аналіз: молока, йогуртів, кефірів. Усі ці продукти містять обидва варіанти гена: і А1, і А2. І це зрозуміло, бо молоко від різних корів змішують і після обробки заливають в банки. Без сепарації корів не може бути по-іншому. Вчені перевірили і дитячі суміші. Там теж присутні і А1, і А2. Є діти, які не можуть харчуватися маминим молоком, тому вони не

мають вибору. У зоні ризику і спортсмени, які споживають спортивне харчування. Просто тому, що в таких добавках багато казеїну...

Таке молоко уже є у США, Австралії, Бельгії та Великій Британії. Світовий ринок А2 молока у 2018 р. досяг 5,4 млн дол., але до 2024 р., за прогнозами експертів, зросте у 5 разів.

«Ми плануємо поїхати і подивитися, як працює найближча до нас ферма А2 у Бельгії. Ближче нічого немає», – каже В. Досенко. Україна може у східноєвропейському регіоні стати першою країною, яка впровадить такий розподіл корів і їхнього молока, додає вчений. Мова йде не про те, щоб примусити всіх фермерів позбутися А1 корів, а про можливість вибору для покупців, які не хочуть наражати себе і своїх дітей на такий ризик.

Докладніша інформація – за посиланням: <https://life.pravda.com.ua/health/2019/07/3/237404/> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2019. – 17.07).

8 липня 2019 р. в приміщенні Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» (м. Київ, бул. Б. Хмельницького 8/16) відбувся круглий стіл «Сільський та аграрний розвиток: стан та перспективи». Організаторами круглого столу виступили Інститут економіки та прогнозування (ІЕП) НАН України та Центр «Соціальний моніторинг».

У ході круглого столу було представлено наукове бачення проблем сталого розвитку та перспектив аграрного сектору в Україні, а також презентовано результати соціологічного опитування «Соціально-економічні настрої сільського населення України» (на основі результатів загальнонаціонального опитування, проведеного в червні 2019 р., за всеукраїнською репрезентативною вибіркою опитано 2100 осіб)...

Питання, навколо яких відбувалось обговорення на круглому столі: соціальна політика, людський та природно-ресурсний потенціал, аграрний бізнес та сектор економіки, сільський туризм: інновації та технології; якість життя селян: соціальна допомога; формування громад та самоврядування, державна політика: підтримка села; план дій на перспективу: стратегічні бачення;

Учасники круглого столу презентували результати Інституту економіки та прогнозування НАН України та соціологічного опитування Центру «Соціальний моніторинг».

Кількість сільського населення України з 2008 р. скоротилася на 16 %. Про це в національному інформаційному агентстві «Укрінформ» під час круглого столу на тему «Сільський та аграрний розвиток: стан та перспективи» повідомила завідувач відділом секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків Інституту економіки та прогнозування НАН України, член-кореспондент НАН України **Т. Осташко**. «Загальна кількість населення – 42,1 млн постійних жителів. Із них сільських жителів – 31,1 %. Якщо взяти

показники 2018 р., фактично за 10 років приблизно на 16 % скоротилась чисельність сільського населення. Економічно активного сільського населення від 15 до 70 років зараз 5,6 млн осіб», – сказала вчена. Вона зазначила, що рівень зайнятості сільського населення у першому кварталі 2019 р. становив 62,2 %, міського населення – 68,2 %. За інформацією науковця, загальна кількість зайнятих у сільському господарстві – 2,9 млн осіб. Рівень безробіття серед сільського населення України становить 10,9 %, серед міського населення – 9 %. «Наші колеги із відділу аграрних перетворень дали нам такі дані, що частка самозайнятих і безкоштовно працюючих серед зайнятих у сільському господарстві складає – 79,5 %. Інша вражаюча цифра – це обсяги трудової міграції. Якщо за офіційними даними кількість трудових мігрантів становить близько 7 % від соціально-активного населення, то за неофіційними оцінками, кількість трудових мігрантів із села складає 2 млн осіб. Якщо кількість активного сільського населення – 5,6 млн осіб, то 2 млн трудових мігрантів – це багато», – зауважила **Т. Осташко**.

Половину орних земель України науковці відносять до категорії деградованих. Про це під час круглого столу повідомив науковий співробітник відділу економіки і політики аграрних перетворень Інституту економіки та прогнозування НАН України, кандидат економічних наук **С. Киристюк**. «Високий рівень розораності дійсно дозволяє нам залишатися серед лідерів експорту сільськогосподарської продукції, але з іншого боку це загрожує виснаженням природно-ресурсного потенціалу України. Свідченням цього є те, що половина орних земель України відноситься науковцями до категорії деградованих. Ще близько 10 млн га земель – закислені. Також близько 2 млн ґрунтів засолені. Це є наслідком низької агрономічної культури і обмежує можливості використання всього природно-ресурсного потенціалу України», – сказав вчений. Він зазначив, що природно-ресурсний потенціал України переважно сконцентрований у сільському та лісовому господарствах. «Дві третини всієї площі України складають саме земельні ресурси і 78 % цих площ становлять орні землі. Близько 19 % – пасовища та сінокоси і 2 % – це багаторічні насадження. Рівень розораності в Україні складає 57 %. Для прикладу, в розвинених країнах ЄС цей показник в середньому складає близько 30 %», – наголосив науковець. За його словами, у більшості регіонів України рівень розораності земель суттєво перевищує науково обґрунтовані норми і переходить за межу в 60 %, а в окремих регіонах досягає 90 %. Крім того, С. Киристюк відзначив, що обмеження використання природо-ресурсного потенціалу пов'язано з низьким вологозабезпеченням України. Наразі лише Закарпатська область та Полісся вважаються повністю забезпеченими водою, а більшість областей України є такими, де існує нестача водних ресурсів. Разом з тим, лише 500 тис. га українських сільськогосподарських земель перебувають під зрошенням. Хоча до 2020 р. цей показник має бути доведений до 2 млн га. Тож, за словами науковця, найближчі роки в Україні потрібно зменшити розораність землі, вивести з обробітку 3,5 млн га земель та відновити частку

лісів до 25 % від загальної площі, зокрема звернути увагу на розширення полезахисних лісосмуг.

Переглянути матеріали презентації цього круглого столу можна за посиланням: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/PR_08_July_IEP-NANU_present.pdf (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2019. – 22.07).

Наука і влада

18 липня 2019 р. на сайті інформаційного агентства «Укрінформ» було опубліковано коментар заступника директора Інституту соціології НАН України, члена-кореспондента НАН України Є. Головахи, присвячений тому, чи вдалася в Україні декомунізація.

На думку Є. Головахи, декомунізація відбулася, більше того – він відзначає, що вона була успішною та м'якою: «Перевантаження простору пам'ятниками тоталітаризму – само по собі погано та символічно шкідливо. За кожним пам'ятником – жах радянських злочинів. Він не лише нагадує, але й певною мірою відновлює радянське минуле. Подивіться, як у сучасній Росії взаємодіють пам'ятники чи портрети Сталіну та відновлюваний там “сталінізм”. Поширювана зараз думка, що ми виштовхали старі пам'ятники, не подарувавши нової історії, не зовсім правильна. Ми виштовхали не лише пам'ятники, а й ідеї та досвід, – це добре, навіть якщо нова ідея не встигає за знесенням пам'ятників. Звісно, були певні регіони. У авторів декомунізації були спокуси деколи вдатися до “галичинізації” України, але це не матиме успіху так само, як не мало успіху її “одонечування”. Що я маю на увазі? Там, де ментально радянські пам'ятники “валилися” – і їх слід було лише підважити, то правильно зробили, що “підважили”. А на Сході України, дійсно, слід було провести серйозну роз'яснювальну роботу. Я досі не переконаний, що Київ добре сприйняв проспект Шухевича. Бандера і Шухевич (при всій повазі) – регіональні герої, але, пропонуючи їх як єдину систему міфів та історичних діячів всій Україні, ми ризикуємо викликати зворотну реакцію та затягнути процес їхнього пізнання».

Науковець окреслює процес декомунізації як складову створення системи нових цінностей: «У цілому ж, без переструктурування символічного простору – ми будемо залишатися в нашому історичному минулому. Нагадаю, що угорці теж перейменовували вулиці, але десять років тримали по дві таблички на вулицях. Старе перекреслено – нове стоїть. Декомунізація – складний, довгий і обережний процес зміни історичного простору, без якого важко створювати систему нових цінностей, і добре, що цей процес розпочався».

Докладніша інформація – за посиланням: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2742904-ci-zaznala-dekomunizacia-fiasko.html> (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2019. – 23.07).

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

К. Картузов, директор Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва

Наукова бібліотека в «хмарах»: реалії та перспективи

Бібліотеки залишаються одними з найстаріших та сталих інститутів, що забезпечують доступ до інформації. Протягом всієї історії свого існування вони намагалися використовувати найбільш прогресивні та інноваційні технології організації доступу до знань. З веб-технологій у 90-х рр. ХХ ст. бібліотеки вже мали електронні каталоги та були готові надати доступ до інформації про наявність в їх фондах того чи іншого видання. З появою концепції хмарних технологій та хмарних обчислень бібліотеки світу і України почали широко застосовувати ці практики у своїй роботі.

Більшість публікацій щодо використання хмарних технологій в практиці роботи бібліотек взагалі та наукових бібліотек зокрема, умовно можна поділити на дві групи: перші аналізують теоретичні аспекти і дають визначення дефініціям, другі розповідають про конкретні приклади застосування хмарних технологій. Зроблю припущення, що значна кількість бібліотек використовують хмарні технології в практиці і навіть не підозрюють, що вони використовують саме хмари. Наприклад, спільне редагування бібліографічних покажчиків в Google Docs практикується Миколаївською бібліотечною асоціацією. Вже декілька років при підготовці біобібліографічного покажчика «Літературна емігія в особах» використовується хмарний сервіс Google Writely. На нашу думку, не важливо, якою технологією ви досягаєте результату, якщо вас задовільняє час та технологічний процес. Хмарні технології не є панацеєю чи філософським каменем.

Розглянемо деякі аспекти використання хмарних технологій практики науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва. Переконалий, наш досвід може бути використаний будь-якою публічною бібліотекою України.

Хмарні технології – це не нова технологія, не сучасна форма обчислень, не інноваційна форма доступу до сервісів через Інтернет, – це, скоріше, концепція. Як визначає цю технологію один із лідерів у наданні таких послуг компанія Амазон, хмарні обчислення – це надання обчислювальних потужностей, зберігання баз даних, програм та інших ІТ-ресурсів за запитом платформою хмарних сервісів через Інтернет з оплатою за фактом використання (pay-as-you-go).

Термін «хмара» має використовуватися як метафора. Деякі дослідники вважають, що у сучасних умовах впровадження хмар у наукових електронних бібліотеках чи використання хмарних технологій в традиційних установах знизить витрати на придбання спеціального обладнання та дозволить зекономити кошти. Переконалий, що такі висновки робити зарано, адже відсутні дослідження та реальне економічне обґрунтування обрахунків

використання хмарних технологій в бібліотеках України. Більш того, з досвіду роботи нашої установи щодо бюджетного планування, використання хмарних технологій для розміщення сайту бібліотеки вважаємо недоцільним.

Розглянемо деякі моделі використання хмар.

PaaS (Platform as a Service – платформа як послуга).

Споживач (бібліотека) орендує у провайдера (можливо, у сусідній більшій бібліотеці) обчислювальну техніку і сховища даних; ПО використовує власне.

Споживач при цьому не керує мережами, серверами, операційними системами (ОС) і системами зберігання даних (базовою інфраструктурою «хмари»), але здійснює контроль над розгорнутими додатками і, можливо, деякими параметрами конфігурації середовища хостингу.

Тобто, на обчислювальній техніці провайдера встановлюються САБ, веб-сервер і сайт бібліотеки, допоміжне ПО. У багатьох випадках в бібліотеках для доступу до такої «хмари» найчастіше використовується віддалений робочий стіл.

SaaS (Software as a Service – програмне забезпечення як послуга).

При такому способі роботи бібліотека не купує спеціалізоване ПО (наприклад, САБ) повністю або частково, що дозволяє їй заощадити. Це досить відомий і найбільш часто використовуваний метод роботи – аутсорсинг. Провайдер, що володіє ПО, тримає на своєму сервері дані, до яких користувачі підключаються за допомогою клієнта.

Наприкінці 90-х початку 2000-х років бібліотеки активно почали створювати власні сайти.

Наприклад, вік декількох сайтів (за даними Wayback Machine – <https://archive.org/web/>): <http://nbuv.gov.ua/> (НБУ імені В. І. Вернадського, 1999 р.) [1] <http://library.mk.ua> – (НПБ м. Миколаєва, 2002 р.) [2].

Для Інтернету це майже вічність.

За цей час змінилися підходи до створення сайтів установи. З часом все стало трохи простіше. Змінилися як апаратні, так і програмні платформи. Наприклад, сайт науково-педагогічної бібліотеки перероблявся тричі.

Де фізично розміщувати сайт?:

- в хмарах Cloud Hosting/Cloud VPS (оплата за надані ресурси);
- VDS (Virtual Dedicated Server) або VPS (Virtual Private Server) – оплата за гарантовані ресурси);
- Shared (оплата за можливість використовувати ресурси до певної верхньої межі, без гарантування нижньої) власний сервер у бібліотеці.

Піонер комп'ютерних технологій співзасновник фірми Apple С. Возняк каже: «З хмарю, ви не володієте нічим... я кажу, чим більше ми переносимо все на веб, в хмару, тим менше ми буде мати контроль над цим». (With the cloud, you don't own anything... I say the more we transfer everything onto the web, onto the cloud, the less we're going to have control over it) [3].

Проте бажано звернути увагу на методику формування вартості такої послуги як хостинг сайту, треба зауважити що використання хмар призводить до неможливості прогнозування точної ціни послуги.

Розробка Roadmap функціонування сайту бібліотеки дозволить вам уникнути проблеми необхідності болісної міграції напрацьованого роками контенту. Тому використання хмар для зберігання та організації доступу контенту без резервного копіювання на традиційні сервери може призвести до втрати інформації.

Навіть такі гіганти хмарних технологій як Амазон можуть знищити всі ваші данні, і в кращому випадку принести вибачення [4].

Або не працювати як Гугл в червні 2019 р. За оптимістичними оцінками Гугла майже всі їх американські обчислювальні хмари «лежали» чотири з половиною години. З чуток: через помилки в роботі маршрутизатора перестала працювати значна частина їх локальної мережі. Не працювала частина сервісів Гугла (включаючи Ютуб і Gmail), не працювало багато сервісів в гугловських хмарах (наприклад снапчат). Також зламався внутрішній інструмент, який мережеві інженери Гугла використовують для спілкування навколо інцидентів, що і призвело до такого тривалого простою [5].

На нашу думку, хмарні технології можуть бути корисні в таких аспектах як розміщення фото-контенту: Google.Photo, Flickr та відеоконтенту на Youtube, спільного редагування документів через Google Docs. Розробка Roadmap функціонування сайту бібліотеки дозволить вам уникнути проблеми необхідності болісної міграції напрацьованого роками контенту. Тому використання хмар для зберігання та організації доступу контенту без резервного копіювання на традиційні сервери може призвести до втрати інформації.

Аналізуючи вищевикладене, може скластися враження що поки що бібліотеки знаходяться скоріше в обороні, ніж будують превентивний захист. Переконали, ми готові йти вже далі і не тільки формулювати технічні, технологічні чи інформаційні проблеми бібліотек, але й обговорювати тренди, прогнозувати тенденції та шляхи розв'язання проблем. Можливо бібліотечним фахівцям треба створити майданчик де «технарі» вільно обмінюються досвідом – переконані це вже не тільки теоретична, а саме база практичної допомога для інтеграції найсучасніших технологій в практику нашої роботи.

Література:

1. Wayback Machine
URL: https://web.archive.org/web/19991001000000*/nbuv.gov.ua (дата звернення: 18.06.2019).
2. Wayback Machine

URL: https://web.archive.org/web/19991001000000*/library.mk.ua (дата
звернення: 18.06.2019).

3. Apple Co-Founder Steve Wozniak Distrusts the Cloud: Is He Right?

URL: <https://www.forbes.com/sites/joemckendrick/2012/08/06/apple-co-founder-steve-wozniak-distrusts-the-cloud-is-he-right/#6278d0966042> (дата звернення:
18.06.2019).

4. Безвозвратная потеря EC2 инстанса, EBS томов и всех снэпшотов

URL: <https://habr.com/ru/post/262043/> (дата звернення: 18.06.2019).

5. Google Cloud Status Dashboard

URL: <https://status.cloud.google.com/incident/compute/19003> (дата звернення:
18.06.2019).